

Граждански Комитет „Западни Покрайнини“

Съдбата на Българите в Западните покрайнини

*Сборник от материали
София 2025*

Съдбата на Българите в Западните покрайнини

Том IV

Под общата редакция на Д-р Валентин Янев

Издава Граждански Комитет „Западни Покрайнини“

ISBN 978-619-7704-28-0

София, 2025

ПРЕДГОВОР

Уважаеми читатели, в ръцете ви е 4-и том на „Съдбата на българите в Западните Покрайнини. Той е естествено продължение на издадените преди това три тома със същото заглавие. В първия том излезнал през 2010 година бяха поместени докладите изнесени на I-а национална конференция посветена на българите от Западните покрайнини. На нея бяха представени доклади даващи исторически преглед на съвременното състояние и положението в Западните покрайнини. Автори като Иван Николов, Зденка Тодорова, Драголюб Иванчов, Ангел Джонев, отец Йоан, Димитър Димитров, Валентин Янев, Георги Челебиев, Димитрина Нанева, Лозан Митев и Владимир Панков от македонското сдружение „РАДКО“ представиха различни съставки от общата картина на положението на българското малцинство и на положението в тогавашна Македония. Темите бяха разнообразни и включваха обсъждане спазването на малцинствените права на българите, процесите на асимилация, църквите, свещениците, църковното служене, литургиите като средство за асимилация, исторически аспекти на Западнопокрайния въпрос, политическите отношения между България и Сърбия през предшестващото десетилетие, Сърбия и Европейския Съюз, проблемът национални малцинства в Европа и как той принципно бива решаван в различните европейски страни, идеи и стратегии за разрешаване на проблема - Западни Покрайнини, проблеми на придобиване на българско гражданство и българското законодателство в това отношение. Интересен принос направи Владимир Панков, председател на сдружение „РАДКО“ в Македония /междувременно починал/ с анализа си за бъдещето на македонската българщина. Така тази книга запечата моментното състояние на нещата по отношение на проблема Западни покрайнини и състоянието на нашите сънародници живеещи там.

През 2019 година беше издаден том 2-и за „Съдбата на българите в Западните покрайнини“ събрал в себе си сбор от документи и доклади изнесени на VI конференция посветена на проблемите на българите от Западните покрайнини и в памет на 100 години от подписването на Ньойския договор. В нея взеха участие Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“, проф. Димитър Саздов, Д-р Валентин Янев, проф. Людмил Спасов, консул Христо Христов, доцент Иво Янев, проф. Лозан Митев, Никола Григоров. Отново на масата бяха поставени и разисквани темите за съдбата на Западните покрайнини 100 години след Ньой, последиците от политическия избор на България през 1915 година за влизане в Първата световна война, решаващото участие на САЩ във войната и незадоволителното им влияние при определяне на контурите на следвоенния свят, начина за определяне на неестествената граница между Сърбия и България, официалната българска политика през предшестващите 30 години в защита интересите на българите в Сърбия, съществуващият nihilизъм и безразличие сред българските обществени среди

и институции към проблема Западни покрайнини, съществуващата руско-сръбска зависимост на българските управници от 1944 година до настоящия момент и опит за поглед към бъдещето за съдбата на българите в Западните покрайнини.

През 2021 година беше издаден том 3-и за съдбата на българите в Западните покрайнини. В неговото създаване взеха участие със свои разработки и анализи Иван Николов председателя на КИЦ „Босилеград“, право-защитничката Зденка Тодорова, консул Едвин Сугарев, Д-р Валентин Янев, бивш консул Христо Христов, доцент-богослов Иво Янев, проф. Лозан Митев. В него обширно беше разгледано настоящото положение на българското малцинство, напредналите асимилационни процеси, тежкото икономическо състояние на българите там отразяващо се не само на битието но и на съзнанието им, паралели на произвеждания антибългаризъм в тогавашна Македония и антибългаризма в разпадаща се Югославия, българското военно-историческо наследство в Цариградско и дейността на читалищата в Пиротско през периода 1941-1944 година, историята на село Трънска Клисурса, религиозните права и свободи на българското малцинство в Западните покрайнини и един стойностен, обзорен материал за цялостните взаимоотношения между Кралство Сърбия и Българската държава до подписването на Ньойския договор през 1919 година.

Тези книги изиграха своята роля, защото запечатаха случващи се събития и течащи процеси от политическо, икономическо, културно и демографско естество през описаните периоди. Нещо повече, за първи път се направи опит да се направи обективен исторически анализ на отношенията между България и Сърбия, както от времена предхождащи Първата Световна война, така и исторически и политически факти от съвременното. Върху много от тези политико-исторически събития беше наложена възбрана за осветяване и обсъждане по предимно идеологически причини. Тези 3 тома се опитаха да повдигнат завесата и да ни разкажат за неща неизвестни на повечето хора в България. Освен това чрез тях ние показваме на съседна Сърбия, че нищо не може да се потули и забрави. Истината рано или късно излиза наяве.

В настоящия 4-и том „Съдбата на българите в Западните Покрайнини“ авторите продължават тенденцията да анализират вече съвременното състояние на положението на българското малцинство в Западните покрайнини. Автори като инж.Ангел Пелтеков, Д-р Валентин Янев, консул Едвин Сугарев, Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“, доцент-богослов Иво Янев представят интересни анализи в различни области. За първи път се обсъжда юридическия статус на Западните Покрайнини от времето на подписването на Ньойския договор до войните довели до разпада на Югославия. Прави се първи опит да се осветли българското администриране в Моравско по време на Първата Световна война и да се противодействува за постоянните сръбски фалшификации по тази тема разпространявани в информационното пространство. Консул Едвин Сугарев анализира цялостно положението в Западните Покрайнини и Сърбия през погледа на генерален консул работил няколко години в тази страна и добил непосредствени

впечатления за ставащото там и за държавната и политика по отношение на този проблем. Неговата книга „Елегия за краището“ се явява по същество 5-и том за Съдбата на българите в Западните покрайнини допълваща и разширяваща всичко написано по въпроса. Разгледан е проблема с набиращото сила, много опасно информационно манипулиране на българите и цялото сръбско общество през интернет пространството и начините по които бихме могли да му противодействуваме. Манипулиране, което създава омраза сред сръбския народ спрямо българите поради предлаганата им недостоверна, фалшифицирана история между двата народа в която те винаги са били сияйния народ, а ние подъл враг забиващ им нож в гърба. Не на последно място е разгласен един драматичен процес през последните десетилетия на унищожаване на природата и изстребление на българското малцинство чрез средствата на неконтролируем рудодобив в Босилеградския край, довеждащ до взрив от онкологични заболявания и смъртност сред местното население, но и вече на значително трансгранично замърсяване на приграничните български области. Този процес определено може да се определи като форма на окончателно обезбългаряване на нашите бивши български земи съчетано с невъзстановимо увреждане на природата от двете страни на границата. Това прави 4-и том актуален и допълващ цялостната информация за всичко случващо се в Западните покрайнини и многострадалното българско население там. Без претенции за изчерпателност, добросъвестно изразихме позициите си придържайки се към принципа, че

КАЗАНОТО ОТЛИТА, НАПИСАНОТО ОСТАВА!

И нека сегашните и следващи поколения четат и помнят разказаното от нас и да се придържат към още един принцип:

НИКОГА НЕ ЩЕ ЗАБРАВИМ, НИКОГА НЕ ЩЕ ПРОСТИМ!

Д-р Валентин Янев

Илюстрация - Елина-Магдалена Димитрова

ТЪМЕН, БАЛКАНСКИ РАП

*Под пъла на Европата,
във срамните ѝ устни
играем според сопата
и псуваме ги мръсно.*

*Измислили сме Времето,
Ентропията даже,
на дявола сме семето,
целувка на прокажен.*

*И мразим си роднините,
съседите си тоже,
развихрени годините,
всред хаоса и ножа.*

*Но вечер кат заспиваме,
оцъклени в стената,
с покрови се завиваме,
с умрелите изстиваме,
жадува мир Душата.*

**Христос Хартомацидис –
син на гръцки политемигранти живели в София**

КАКЪВ Е ПРАВНИЯ СТАТУТ НА ЗАПАДНИТЕ БЪЛГАРСКИ ПОКРАЙНИНИ?

Инж. Ангел Пелтеков - Секретар на общинска организация Русе към „Регионален Съюз на офицерите и сержантите от запаса и резерва – гр. Русе“

32. и ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни.
Благовестие според Йоан, глава 8, стих 32

В българската историография се твърди, че Западните покрайнини са дадени на монархията Сръбско Хърватско Словенското Кралство /СХСК/.

Това твърдение е така залегнало в съзнанието на българина, че дори и да прочете оригинала на Ньойския договор, не може да повярва, че е излъган.

На 29 октомври 1918г. Народното Вече /Парламента/ на Хърватска и Словения обявяват създаването на нова държава: Републиканска Словенско Хърватско Сръбската Държава /СлХСД/. Тази държава просъществува до началото на месец ноември 1918г. Случват се събития, които бързо променят историята на нововъзникващите държави.

Една последваща Женевска Декларация от 9 ноември 1918г. Става възлова за образуване на нова държава, а именно Сръбско-Хърватско-Словенска-държава /СрХСД/. Тя възниква вследствие на споразумение между представители на Сръбското кралско правителство и създаденият вече Национален Съвет в Загреб. Така съгласно Женевска декларация е образувана държава с по същество републиканска структура – Сръбско-Хърватско-Словенска-Държава /СрХСД/.

Кралство Сърбия по-късно абдикира от подписа си под Женевската декларация, което е много важен и не добре известен исторически факт!

Сръбско-Хърватско-Словенска-Държава /СрХСД/ е страната, с която Царство България подписва Ньойския договор! Тази държава е призната от всички страни участнички в Първата Световна Война и ратифицирали Версайските договори.

Конкретно, Царство България е задължено с член 36 и член 37 от Ньойския договор да признае република /СрХСД/ и да предаде **правата за управление** на Западните Български Покрайнини точно на нея:

Член 36 България, признава /както вече са сторили това Съюзните и Сдружени Сили/ **Сръбско- Хърватско-Словенската- държава.**

Член 37. България се отказва в полза на Сръбско-Хърватско-Словенската- държава от **ВСИЧКИ ПРАВА И ТИТРИ ВЪРХУ ТЕРИТОРИИТЕ** на българската монархия, разположени отвън границите на България, така както те са описани в член 27, част II (граница на България), и признати от настоящия договор или от всеки друг договор, сключени с цел да се уредят настоящите въпроси, **като съставляващи част от Сръбско- Хърватско-Словенската- държава.**

ЧАСТЪ ПІІ.	PARTIE III.
Политически клаузи.	Clauses politiques.
ОТДѢЛЪ ПІ.	SECTION I.
Сръбско-Хърватско-Словенска държава.	Etat Serbe-Croate-Slovène.
Членъ 36.	Article 36.
България признава, както това вече сѣ сторили съюзнитѣ и сдружени Сили, Сръбско-Хърватско-Словенската държава.	La Bulgarie reconnaît, comme l'ont déjà fait les Puissances alliées et associées, l'État serbe-croate-slovène.
Членъ 37.	Article 37.
България се отказва, въ полза на Сръбско-Хърватско-Словенската държава, отъ всички прана и титри върху териториитѣ на българската монархия, разположени отвъдъ границитѣ на България, така както тѣ сѣ описани въ чл. 27, часть ПІ (граница на България) и признати отъ настоящия договоръ или отъ всеки другъ договоръ, сключенъ съ цѣль да се уредятъ настоящитѣ въпроси, като съставляващи часть отъ Сръбско-Хърватско-Словенската държава.	La Bulgarie renonce, en faveur de l'État serbe-croate-slovène, à tous droits et titres sur les territoires de la monarchie bulgare situés au delà des frontières de la Bulgarie, telles qu'elles sont décrites à l'article 27, Partie II (Frontières de la Bulgarie) et reconnus par le présent Traité, ou par tous autres Traités conclus en vue de régler les affaires actuelles, comme faisant partie de l'État serbe-croate-slovène.

Член 36 и 37 от Ньойския договор

България трябва да възстанови **всички правата и титри върху териториите** /не самите територии/ на Западните Български покрайнини, от които нито една бивша югославска република /Хърватска Словения, Сърбия, Черна гора и пр./ не пожела да бъде правоприемник.

Женевската Декларация първоначално е подписана от всички етноси желаещи да образуват Република СрХСД:

- Председател на Министерския съвет и Министър на външните работи - Никола П. Пашич;
- Председател на Народното Вече в Загреб - др. Антон Корошец;
- Председател на Югославския съвет в Лондон - др. Анте Трумбич;
- Представители на договорните скупщински групи; Членове на Югославския съвет в Лондон.

Ženevska deklaracija od 9. nov. 1918.

DEKLARACIJA.

„Zajedničkim naporom savezničkih naroda i Sjedinjenih Država Severne Amerike, snagom naroda Srba, Hrvata i Slovenaca, slomljene su na bojnim poljima i na moru sve nasilne prepreke njegovom ujedinjenju. Predstavnici Vlade Kraljevine Srbije i skupštinskih političkih grupa, predstavnici Narodnog Veća u Zagrebu, predstavnici Jugoslovenskog Odbora u Londonu, skupljeni u Ženevi, narodu slobode, sretni su što mogu jednodušno svečano i pred celim svetom konstatovati svoje ujedinjenje u državu Srba, Hrvata i Slovenaca. Narod Crne Gore, kome je otvoren naš bratски zagrijaj, nesumnjivo će pohitati da pozdravi i pridruži se ovom delu, koje je od uvek bilo njegov najviši ideal.

Današnjim danom i ovim aktom nova država se pojavljuje i prikazuje kao jedna nedeljiva državna celina i član društva slobodnih naroda. Nema više granica koje su nas razdvajale.

U svima spojnim manifestacijama prava, snage i volje, tu državu zajednicu predstavljaju zajedničko ministarstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, preko redovnih organa, za to stvoreno kao i ovaj akt u duhu istoga. Sastav te vlade objavljen je. Naknadno će se objaviti dalji delokrug njenog rada, jer su potpunim međusobnim priznanjem svih nacionalnih faktora i organa, konstatovanom jednodušnošću u pogledu njihovih ciljeva i metoda rada, uravnali putovi kojima će se kretati javni, opšti, zajednički poslovi nove države.

Vlada Kraljevine Srbije i Narodno Veće u Zagrebu produžice opravljati poslove svaki u svom unutrašnjem pravnom i teritorijalnom delokrugu na redovan način kakav gde postoji, dok Velika Skupština ujedinjenih Srba, Hrvata i Slovenaca (Konstitanta) izabranu opštim, jednakim, neposrednim i istim glasanjem svih građana, ustavom ne propisite definitivno ustrojstvo države. Taj ustav će biti osnova celom državnom životu, izvor i utoka svih vlasti i prava, i po njemu će se, u demokratskom duhu, uređivati ceo državni život.

Granice državne prema susednim državama povući će se po načelu prava narodnosti i prava samoopredeljenja svakog naroda. U nesalomljivom pozdanju i veri našeg naroda u svoje pravo, u principima pravde proklamovanim od naših Saveznika, primljenim javnom savešću celog prosvetčenog sveta — leži jamstvo to.

Srbi, Hrvati i Slovenci!

Naš vekovni san je java. Mi smo ujedinjeni u slobodi. Slavimo ove velike dane najviše narodne sreće i radosti, i održavamo red. Bez reda nema snažne države. Samo snažna država može na vreme obezbediti blagostanje građana i ispuniti svoje socijalne dužnosti i svoju misiju, brinući se o opštem razvoju društva, o zaštiti slabih, o porodicama postradalih i invalidima.

Poštujemo uspomenu svih boraca, koji su pali za ostvarenje našeg narodnog i ljudskog ideala. Poklonimo se svi sa poštovanjem pred istorijskim podvizima naše vojske, koje imamo na buduće naraštaje naše srećne zahvalnosti, koje imamo za plemenite narode, s kojima smo izvojevali pobedu u svetu.

Jugosloveni!

Neka većiće živi u časti i slavi među narodima naša lepa, draga mlada Otačbina.

— Ženeva, 9. novembra 1918.

Predsednik Ministarskog Saveta i
Ministar Inostranih Dela:
Nik. P. Pašić.

Predsednik Narodnog Veća u Zagrebu:
Dr. Antun Korosec.

Predsednik Jugoslovenskog Odbora u Londonu:
Dr. Ante Trumbić.

Predstavnici sporazumnih skupštinskih grupa:
M. Trifković, biv. min. predsednik,
M. Drašković, narodni poslanik,
Dr. V. Marinković, nar. poslanik

Dr. Melko Čingrija, član Narodnog
Veća u Zagrebu
Dr. Gregor Žerjav, novinar.

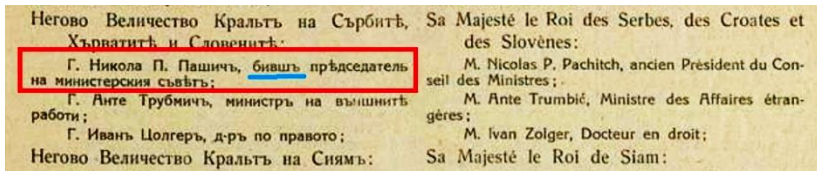
Članovi Jugoslovenskog Odbora u Londonu:
Dr. Gustav Gregorin, nar. poslanik,
Jovan Banjanin,
Dušan Vasiljević,
Dr. Nikola Stojanović, nar. poslanik.

Женеvската декларация 9 ноември 1918г.

В Женеvската Декларация от 9 ноември 1918 година четем: „Представителите на Правителството на Кралство Сърбия и на политическите групи в Скупщината, Представителите на Народното вече в Загреб, представителите на Югославския съвет в Лондон, събрани в Женева, градчето на свободата, щастливи, че могат единодушно тържествено и пред целия свят да констатираат обединението си в Държава на Сърби, Хървати и Словенци.”

Женеvската декларация не е призната от сръбския крал Петър Карагеоргиевич и регента Александър, поради опасение от едно бъдещо републиканско управление и доминиране на хървати и словенци в новата държава, при което монархът става излишен. За целта Кралят се позовава на член 43 от Сръбската Конституция от 1903г. на Кралство Сърбия, според който "никакъв закон не важи, докато не е одобрен от Краля" и така отхвърля наскоро подписаната Женеvска декларация.

Никола П. Пашич е обвинен за гафа в Женева е свален от поста Министър-Председател. Това е причина всички Версайски договори да ги подпише в "качество" си на „Бивш МинистърПредседател“: ancient Presidentdu Conseildes Ministres!!!

Никола П. Пашич подписва Версайската система от договори в „качеството“ си на „Бивш Министър Председател“

Но чудноватите превъплъщения на последващата сръбска държава продължават. Така е, когато победителите не ги съдят. Правото е на страната на силния, а не този, който е прав!

На 1 декември 1918 година кралят на Сърбия си създава поредната държава, която си е монархия.

Сръбската армия окупира Черна гора и на 15 октомври 1918 г., Кралство Сърбия назначава комисари по въпроса за Черна гора, които де факто превземат властта под името Централен изпълнителен комитет за обединението на Сърбия и Черна гора.

В съгласие с Комитета и без предварително споразумение с черногорския крал Никола, сръбската армия навлиза в Черна гора със заповед „да се потиска всякаква агитация в окупираната територия“ за възстановяване на Черна гора.

След като поема контрола над Черна гора, Комитетът за обединение противно на закони в Черна гора обявява избори по нов избирателен закон на 19 ноември 1918 г.

За да се предотврати пристигане на противници на обединението, на сръбската армия е наредено да контролира кой може да се върне от чужбина в родината си.

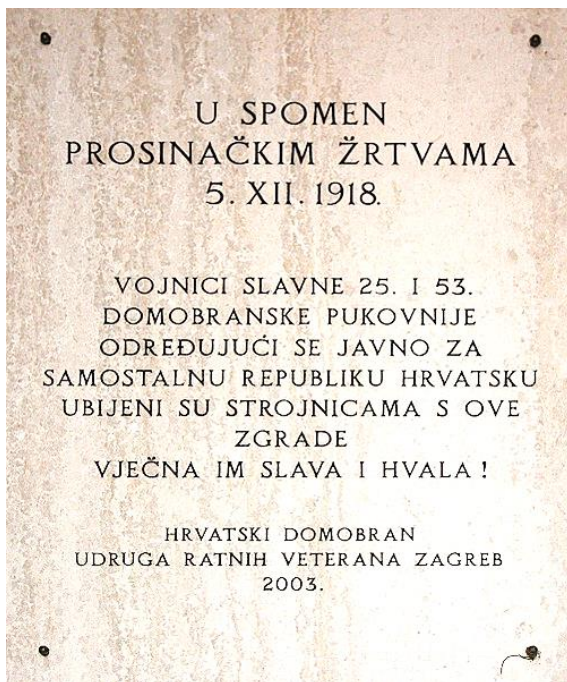
В подобна дипломатическа игра сръбското правителство иска и получава от френското правителство забрана за връщането на крал Никола в страната, който междуременно получава лъжливи дипломатически обещания, че Черногорската независимост ще бъде защитена.

Така на 26 ноември 1918 г. Скупщината в Подгорица, под "защитата" на сръбската армия, взема решение – „Черна гора да бъде безусловно обединена със Сърбия в нова държава, оглавявана от династията Карагеоргиевичи и обединени по този начин да влязат в общата родина на сърби, хървати и словенци“. И всичко това под благосклонния поглед на Великите Сили от АНТАНТАТА.

На 1 декември 1918г. Кралство Черна гора и Кралство Сърбия се „обединяват“ в МОНАРХИЯ Сръбско Хърватско Словенско Кралство /СХСК/. При това обединение двете кралства логично **престават да съществуват вече** като самостоятелни държави.

Тук веднага отбелязваме, че Западните Български Покрайнини не са предадени с никакъв договор на така разпадналите се кралства Сърбия и Черна гора.

На 5 декември 1918г. /т.нар. Кървавия четвъртък/ започва гражданска война между монархистите в Сърбия и републиканците в Хърватска. Властта е завзета от сръбските монархисти с кръв, огън и меч. Първоначално на площад Бан Йелачич в Загреб, започват да прииждат граждани и да аплодират Републиката. След обяд на същия ден е разпоредено да се открие картечен огън от тежки 8-мм картечници срещу протестиращите. Площадът Йелачич е обявен в хърватска кръв. Убити са 14 души, а 17 са ранени. Вечерта Загребският гарнизон е обезоръжен. Сега на този площад има възпоменателна плоча.

Паметна плоча на жертвите от площад Бан Йелачич 5. XII. 1918 г.

На плочата е записано за кого са дали живота си протестиращите – „За Независимата РЕПУБЛИКА Хърватска“

На 8 март 1919 г. Централният комитет на Хърватската народна селска партия издава резолюция , в която четем:

„Хърватските **ГРАЖДАНИ** не признават т.нар. кралство на Сърби, Хървати и Словенци под властта на династията на Карагеоргиевичите, тъй като кралството не е провъзгласено от Хърватския Събор и е основано без съгласието на хърватския народ.“

Пълният текст на изявлението е преведен на френски език и е разпространен в чуждестранната преса. Тази резолюция е причина сърбите да

вкрат великият син на Хърватска - Степан Радич и съратниците му в затвора до февруари 1920 г.

Вместо държава на южни словени, се създава антисловенска държава в основата, на която лежи лъжата и омразата. Тези престъпления срещу човечеството, все още не са наказани. На Видовден 28 юни 1921г. , 10 месеца и половина след като Ньойският диктат "влиза" в сила, чрез гласуване с обикновено мнозинство се приема Видовденският Устав /Конституция/ на СХС Кралство.

Според член 56 от Устава разбираме, че крал Петър I Карагеоргиевич управлява в Кралството на сърби, хървати и словенци. Крал Петър по Конституцията следва да се наследи от престолонаследника Александър и неговото мъжко потомство от законен брак по първородство.

Члан 56.

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца влада Петар I. Карађорђевић. Краља Петра наслеђује Престолонаследник Александар и његово мушко потомство из законитог брака, по реду прворођења.

Кад Краљ нема мушког потомства, он ће одредити себи наследника из побочне линије, с пристанком Народне Скупштине. За ово је решење потребно половина више један од целокупног броја чланова Народне Скупштине.

Член 56 от Видовденският Устав

От текстастава ясно, че първи крал на новата монархия е ПЕТЪР I КАРАДЖОРДЖЕВИЧ, а Александър се явява в последствие негов престолонаследник.

От член 142, разбираме и какви са условията, за да влезе в сила Устава:

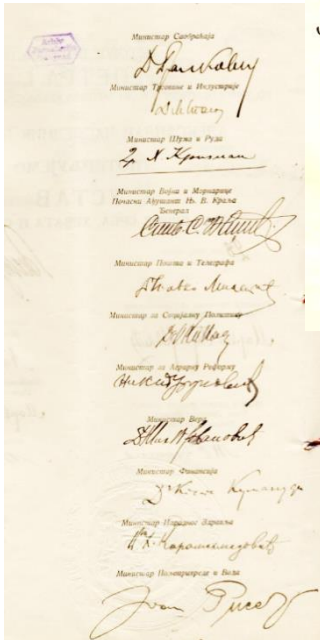
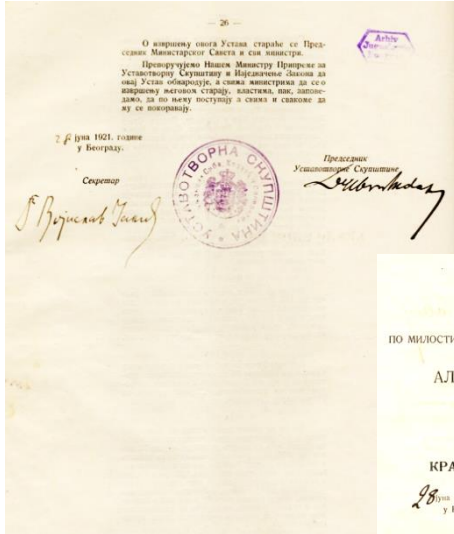
Закључне одредбе.

Члан 142.

Овај Устав са прелазним наређењима ступа у живот кад га Краљ потпише а обавезну снагу добија, кад се обнародује у „Службеним Новинама“. Од тога дана престају важити сви правни прописи који би били њему противни.

Член 142 от Видовденският Устав

142. **ТАЗИ КОНСТИТУЦИЈА** с преходни распоредби **ВЛИЗА В СИЛА, КОГАТО Я ПОДПИШЕ** единствено **КРАЛЯ** и става задължителна, когато бъде обнародвана в „Службеним Новинама“.

Сред подписалите Устава /горе/ подпистът на Крал Петър/най-долу/ го няма, което означава, че Кралят не го е подписал.

От документа се вижда, че КРАЛ ПЕТЪР НЕ Е ПОДПИСАЛ ВИДОВДЕНСКАТА КОНСТИТУЦИЯ И ТЯ НЕ МОЖЕ ДА ВЛЕЗЕ В СИЛА според член 142 от същата. Псевдоконституцията е подписана от бъдещия „престолонаследник“ на несъществуваща монархия Александър, чийто баща ПЕТЪР I КАРАГЕОРГЕВИЧ, НИКОГА НЕ Е ПОЛУЧИЛ ТИТЛАТА КРАЛ НА СЪРБИ ХЪРВАТИ И СЛОВЕНЦИ.

С това бившето кралство Сърбия, нарушава Ньойския договор и прикрива тази измама. Всички действия на несъществуващото кралство след тази измама, нямат юридическа стойност и са нелегитимни. Западните покрайнини са фактически заграбени от сръбските монархисти.

Това е само една от историческите фалшификации, заради която България има основание да повдигне въпроса за законосъобразността на сегашното състояние на Западните Покрайнини.

Срещу престолонаследника регент Александър е извършен атентат /неуспешен/, непосредствено след подписването /вестник „Политика“ юни 1921г./ . Този факт и до днес се подминава в сръбската историография.

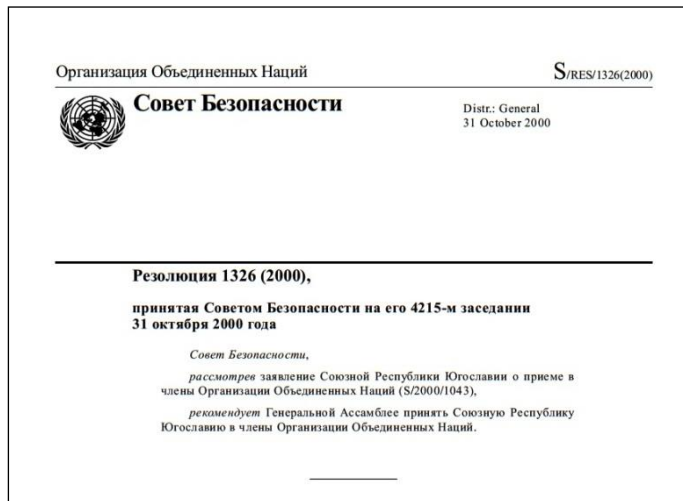
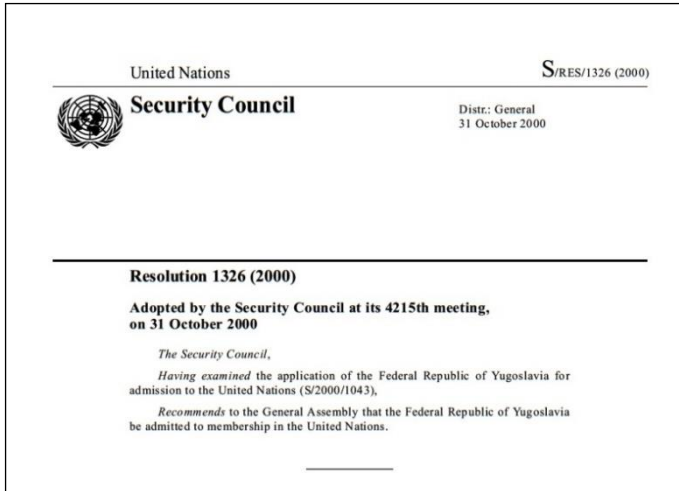
Но нека сега обърнем поглед към съвременната история на разпадналата ни се западна съседка.

От кога Република Сърбия е член на ООН?

Това е важния момент, свързан със статута на днешна Република Сърбия. Метаморфозите, през които преминава държавата на южните словени са следните:

- След военен преврат през 1929г. е първото преименуване в Кралство Югославия;
- От 10 август 1945г. започва да се използва названието Демократична Федеративна Югославия /ДФЮ/.
- 24 октомври 1945г. Югославия става страна учредителка на ООН;
- На 29 ноември 1945г. Скупщината окончателно ликвидира монархията и провъзгласява Федерална Народна Република Югославия /ФНРЮ/;
- През 1975г. Скупщината на ФНРЮ променя името на Федерацията в Социалистическа Федеративна Република Югославия /СФРЮ/.
- През 1991г. в Югославия започва Гражданска война. В резултат на 27 април 1992г. СФРЮ престава да съществува.
- На 22 май 1992г., Хърватия, Словения и Босна и Херцеговина са приети за НОВИ членове на ООН;
- На 8 април 1993г. за НОВ член на ООН е приета и Македония /днес Северна Македония/ под името Бивша Югославска Република Македония;
- На 31 октомври 2000г., Съветът за сигурност на ООН на 4215-то си заседание разглежда заявление на Съюзна Република Югославия / Савезна Република Југославија /, съставена от Черна гора и Сърбия да стане ЧЛЕН НА ООН. Препоръчано е на Генералната Асамблея да приеме Съюзна Република Югославия за член на ООН. От текста на Декларацията е видно, че става

въпрос на НОВО ЧЛЕНСТВО, а не за наследяване или ПРАВОПРИЕМСТВО;

Резолюция 1326 (2000), приета от Съвета за сигурност на 4215 –то заседание от 31 октомври 2000г. на английски и руски езици.

„Организация на Обединените Нации

Съвет за сигурност

„Резолюция 1326(2000), приета от Съвета за сигурност на свое 4215 –то заседание от 31 октомври 2000г. разгледа заявлението на Съюзна Република Югославия за приемане на член на ООН (S2000/1043), и препоръчва на Генералната Асамблея да приеме Съюзна Република Югославия за член на ООН.“

На 1 ноември 2000г. на 48-то пленарно заседание на Генералната Асамблея на ООН, на база на препоръка на Съвета за Сигурност от 31 октомври 2000г. разгледа заявление за приемане на Съюзна Република Югославия за член на ООН и постанови – Приема за член на ООН, Съюзна Република Югославия

United Nations A/RES/55/12

 General Assembly Distr.: General
10 November 2000

Fifty-fifth session
Agenda item 19

Resolution adopted by the General Assembly
[without reference to a Main Committee (A/55/L.23 and Add.1)]

55/12. Admission of the Federal Republic of Yugoslavia to membership in the United Nations

The General Assembly,

Having received the recommendation of the Security Council of 31 October 2000 that the Federal Republic of Yugoslavia should be admitted to membership in the United Nations,¹

Having considered the application for membership of the Federal Republic of Yugoslavia,²

Decides to admit the Federal Republic of Yugoslavia to membership in the United Nations.

*48th plenary meeting
1 November 2000*

Организация Объединенных Наций A/RES/55/12

 Генеральная Ассамблея Distr.: General
8 November 2000

Пятьдесят пятая сессия
Пункт 19 повестки дня

Резолюция, принятая Генеральной Ассамблей
[без передачи в главные комитеты (A/55/L.23 и Add.1)]

55/12. Прием Союзной Республики Югославии в члены Организации Объединенных Наций

Генеральная Ассамблея,

получив рекомендацию Совета Безопасности от 31 октября 2000 года о приеме Союзной Республики Югославии в члены Организации Объединенных Наций¹,

рассмотрев заявление Союзной Республики Югославии о приеме в члены Организации²,

постановляет принять Союзную Республику Югославию в члены Организации Объединенных Наций.

*48-е пленарное заседание,
1 ноября 2000 года*

Резолюция приета от Генералната асамблея /на английски и руски език/ от 1 ноември 2000 г. за приемане на Федерална /Съюзна/ Република Югославия за член на ООН.

„Организация на Обединените Нации Генерална асамблея Резолюция, приета от Генералната асамблея

Приемане на Федерална /Съюзна/ Република Югославия за член на Организация на Обединените Нации,

„След като разгледа заявлението на Съюзна Република Югославия за членство в Организацията на Обединените Нации и реши да приеме Федерална /Съюзна/ Република Югославия за член на Организация на Обединените Нации”

48-о пленарно заседание,
1 ноември 2000г.”

Съюзна Република Югославия е НОВ ЧЛЕН НА ООН и следователно, няма нищо общо със СФРЮ, нито с Кралство Сърбия от преди Първата Световна война. Това е потвърдено и от Русия и САЩ. Тази сделка е изключително изгодна за Съюзна Република Югославия, респ. за днешна Сърбия.

Защо Сърбия се отказва от правоприемство на Западните покрайнини?

При последното преброяване на населението от 1991г. в СФРЮ - 23 528 230 човека. Това би означавало само за пенсии, правоприемникът на СФРЮ да отделя милиони евро месечно и то години наред, като тези пари ще изтичат предимно в други държави. А отказвайки се от пасивите, днешна Сърбия се отказва и от активите, в това число и от Западните покрайнини;

- През 2006г. Съюзна Република Югославия се разпадна отново на Република Сърбия и Република Черна гора. Страните право-приемници на Съюзна Република Югославия се споразумяват членството на Съюзна Република Югославия в ООН да бъде наследено от Сърбия;
- Така на 28 юни 2006г. - Черна гора стана нов член на ООН и чак тогава подписва мирно споразумение с Япония прекратяващо 102 годишното състояние на война между от времето на Руско-Японската война 1904-1905 година. След подписването на Ньойския договор, Черна Гора се оказва, че все още е воюваща страна с една от главните сили на АНТАНТАТА- Япония!
- Косово обявява независимостта си на 17 февруари 2008 г. Държавата е частично призната и се управлява като протекторат на ООН. Косово е призната от България и други държави, 22 от които са страни членки на Европейски съюз, както и от САЩ, Канада и Австралия.

До разпада на Югославия, Западните покрайнини не са губили статута си на български земи, придадени през миналия век на Сръбско Хърватско Словенската Държава по стратегически и политически причини.

С разпада на държавата правоприемник, позоваването на тези причини става невъзможно от всеки,

който би могъл да се позова на тях, а отпада и основаниято за отнемането им от България.

От дата на разпадане на Съюзна република Югославия – 28 юни 2006г., Сърбия се явява фактически окупатор на Западните Български Покрайнини, поради окончателно заличаване на субекта на международно право, комуто тези земи са предоставени с договор.

От тази дата България е в правото си да постави на вниманието на международни форуми и пред съответните институции **нововъзникналия правен статут на Западните Български Покрайнини**. Погрешно е българските политици да вървят по линията на най-малкото съпротивление, защитавайки само някакви права на българско малцинство в Република Сърбия.

Какво малцинство са българите в собствените си земи?

Също така нашите евродепутати би трябвало постоянно да защитават тези интереси на България на Европейско ниво.

Като равноправен член на Европейската общност е необходимо да сезираме с Меморандум Съвета на Европейския съюз и Европейската комисия, като изложим обосновано и аргументирано своята позиция по статута на Западните покрайнини и Струмишка околия, окупирани от Сръбско Хърватско Словенската Държава по силата на Ньойския договор през 1920 г.

България следва да заяви, че докато не бъде преоценен правния статут на Западните Български Покрайнини, няма да даде безусловна и пълна подкрепа за приемане на Р. Сърбия в Европейския Съюз. Нашата държава най-малкото може да настоява за даване на абсолютна **административна и културна автономия на Западните Български Покрайнини**, аналогично на исканата такава от Р.Сърбия спрямо Косово за предоставяне подобен статут на сръбските общини в Северно Косово.

Необходимо е освен това **България да връчи нота на сръбското правителство** за започване на предоговаряне правния статут на Западните Български Покрайнини.

Използвана литература:

Юридическите изводи по темата са консултирани с юриста по международно право Христо Тепавичаров.

1. *Хр. Тепавичаров Българските Западни покрайнини – последни на опашката за независимост, но не и последни по право- София 2019г., печат DIRECTSERVICESLtd*
2. *Объединенные нации; Цифровая библиотека*
<https://digitallibrary.un.org/record/426076?ln=ru>
3. *КИЦ Босилеград Оригиналът на Ньойския договор подписан със Сръбско- Хърватско- Словенската държава - <https://www.kicbos.org/>*
4. *Ustav Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca - <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-iz-1921.-za-sajt.pdf>*
5. *Peter G. Rowe – „Civic Realism“ - Страница 169*

БЪЛГАРСКОТО АДМИНИСТРИРАНЕ В МОРАВСКО ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА - МИТОВЕ И РЕАЛНОСТ

**Д-р Валентин Янев - Граждански Комитет
„Западни Покрайнини“**

14 октомври 1915 г. - 29 септември 1918 г.

"Цялата документация, дадена ни от някои от нашите съюзници при сключването на мира беше лъжлива и фалшифицирана, и ние сме отговорни пред света че си затворихме очите за истината" .

Лойд Джордж 1928 година

Военият разгром на Сърбия през Първата световна война осъществен и благодарение включването на България във войната, изправя страната ни пред необходимостта, както да продължи бойните действия на различни фронтове срещу противниците от Антантата, така и да организира управление в завзетите земи с пре-обладаващо българско население, считани за част от българското етническо пространство, а именно Моравско, Тимошко, Понишавието, Македония и Добруджа. Това се заема и да направи правителството но Васил Радославов по онова време.

Темата на настоящия материал е администрирането на българската власт в Поморавието след 1915 година, до края на българското участие във войната. Този период не е достатъчно добре осветлен в историографията ни по редица причини от идеологически, политически и друг характер.

Непосредствено след Първата световна война в победена и несправедливо тежко оцетена България тази тема по подразбиране не е можела да бъде на дневен ред. Натискът на Антантата да се търсят виновници сред българските военни, политици и държавни служители, както и тежката вътрешна обстановка на социална нестабилност, слаба монархическа институция, брожения сред военните и подклаждани бунтове отвън, не са осигурявали подходяща почва за обективен исторически анализ на военния период, при което да се отчетат както вземаните погрешни политически решения на ниво монарх и правителство, така и благосклонността и покровителството спрямо нашите противници на Балканския полуостров разгърнали изпълнена с фалшификации пропаганда сред съюзниците си от АНТАНТАТА за да обосноват несправедливите си териториални претенции към

страната ни след края на войната. Издавани са единствено спорадични спомени и мемоари на български офицери участвували във бойните действия даващи откъслечна светлина върху военното и административно управление в Поморавието по време на войната. Но и те отразяват предимно или само бойните действия на армията ни.

През по-късните години на социалистическия период от държавното ни съществуване върху тези исторически фалшификации се наслоява и обявяването ни, че сме били държава с фашистки режим на управление по време на Втората световна война. И така веднъж обвинени, че сме асимилатори и извършвали престъпления в Моравско, а по-късно, че сме фашистки окупатори в Сърбия и Гърция на нас не ни се даде възможността и правото да представим в Европа и света нашата гледна точка върху въпросите исторически периоди. Измислените зверства в Моравско позволиха на Сърбия да ни отнеме Македония и Западните Покрайнини. А набеждаването, че сме фашистка държава обоснова така нареченото „освобождение от фашистко робство“ през 1944 година от Съветския Съюз. Съчетаването на активното и постоянно фалшифициране на историческата действителност от учени на съседните нам държави, най-вече сръбски и македонски такива и пасивността на Института за исторически изследвания към БАН доведе до налагането в общественото пространство на митовете за провеждан от българските власти геноцид над местните населения по време на Първата световна война и фашистка окупация през Втората световна война.

За съжаление тези митове са поддържани и от ред български историци плащащи дан на господстващата социалистическа идеология под зоркото наблюдение на тогавашния Съветски Съюз. Така тези историци са си осигурявали житейско благоденствие и професионално кариерно израстване. Налице е обаче не само премълчаване, а сериозно изопачаване на историческата истина. Създавани и многократно повтаряни исторически митове облъчват сръбското общество вече цяло столетие, чак до наши дни включително. Цялата образователна система от началните класове до университетите систематично насажда мита за българина като неблагонадежден, злобен и примитивен човек който винаги е забивал нож в гърба на сърбите. Ред сръбски поколения се възпитават в дух на омраза към нас като на пришелци, татари дошли от Азия и земята им на Балканите, на която те вече живеели като старосърбиянци. Подобно на човек болен от параноидна шизофрения и сръбският политически и интелектуален елит развива мания за величие и предначертана му мисия да доминация на Балканския полуостров над всички славянски, пък и неславянски племена. Тласък на това изопачаване на историческите факти дава позицията им на победители по време на преговорите за мир в Париж след края на Първата Световна война и започналото оформяне и подписване на системата от мирни договори родили несправедливата Версайлска система на следвоенна Европа. Това е една трагедия от световен мащаб сътворила огромни несправедливости и създадала предпоставки за скорошно избухване на втора още по-мащабна война с унищожителни последици върху Европейския и Азиатски континенти.

Но Сърбия се е възползвала максимално добре от мига и е успяла да представи България пред съюзниците си като държава незаслужаваща да съществува и територия, която трябва да бъде поделена като плячка между съседните и балкански народи. Представена е българската армия и нейното управление по нейните земи във възможно най-лоша светлина като масов терор върху чисто сръбско население, за да обоснове исканията си за военни репарации и териториални претенции към български земи. Тази теза намира подкрепа във Франция и Великобритания но не се възприема безрезервно в лицето на САЩ. Предварителната работа на американските експертни комисии по проблемите на Балканите показват съвсем други неща. Пък и този начин да се налагат исканията на страните победителки не съпада с разбиранията на американския президент Удроу Уилсън. Това не е очакваният следвоенен свят предвиждан от него и екипа му в Париж по онова време. Пренебрегнати са прословутите **14 принципа на мира** обявени от амерканския президент още в хода на войната..

1. Мирни съглашения, сключени открито: дипломатията да работи искрено и публично.
2. Неограничена свобода на корабоплаването в мирно и военно време.
3. Премахване, доколкото е възможно, на всички стопански прегради и уреждане на еднакви търговски условия за всички народи, които са за мира.
4. Намаление на въоръженията до крайност съобразно вътрешната безопасност на всяка страна.
5. Свободно и справедливо уреждане на всички колониални въпроси.
6. Изтегляне на войските от всички руски земи и подпомагане на руския народ да се устрои свободно и без диктатура: да се гарантира добър прием на новата руска държава в обществото на свободните народи под правителство, което руският народ избере свободно.
7. Освобождаване и възстановяване на Белгия.
8. Възвръщане на Елзас и Лотарингия на Франция, понеже тези провинции несправедливо са й били отнети през 1871 година.
9. Поправка на италианската граница в съответствие с националната принадлежност на населението.
10. Предоставяне на народите в Австро-Унгария на възможност за автономно развитие.
11. Възстановяване на Румъния, Сърбия и Черна Гора. На Сърбия да се даде свободен излаз на море и отношенията между Балканските държави да се определят приятелски под влиянието на силите, като им се създадат условия за политическа и национална независимост и териториална цялост.
12. Земите, населени с турци, да се ползват със суверенитет и сигурност, а на другите народности в Османската империя да се осигури свобода.
13. Възстановяване на полската държава със свободен излаз на море.

14. Образуване на Общество на народите (ОН) с цел да се дадат взаимни гаранции за политическата независимост и териториална цялост, както на големите, така и на малките народи.

Нищо от тези принципи на американския президент не се възприема от Жорж Клемансо и Лойд Джордж и те налагат своята гледна точка за това как да бъде изграден следвоенния мир. Единственото изключение е създаването на Общество на народите, като някакъв международен регулаторен механизъм, но и неговата работа в следвоенните години е неефективна поради саботирането и от страна на самите победителки в току що завършилата война. Въобще САЩ биват измамени от старата и ловка европейска дипломация успяла да си осигури животоспасяващата за нея военна американска помощ в размер на около 2 000 000 войници, но игнорирала след това почти всички 14 принципа на мира, заради които САЩ всъщност влизат във войната и спасяват АНТАНТА от сигурно поражение.

По отношение на България, се дава воля на Сърбия и останалите съседни държави да наложат условията си със злоба и отмъстителност. Те натрапват по време на така наречените мирни преговори своята историческа версия за етнографска принадлежност и граници, подтискащ административния режим, асимилационна политика и всичко това неотчиташо съществуващата в исторически план причинно-следствена свързаност още от времето на Берлинския конгрес и предшествуващите Балкански войни. Именно там се коренят истинските причини за непреодолимите противоречия в отношенията между Сръбската държава (както и да се е наричала тя) и Българската държава. В Сърбия намират неочаквано добър съюзник в лицето на Земеделската партия в България и нейния водач, а впоследствие и министър председател - Александър Стамболийски. Той угоднически изпълнява всички следвоенни ултиматуми на АНТАНТАТА.

Така още в 1919 година започва да се натрапва мита за „българските зверства и масови убийства в южна Сърбия“, който продължава да битува през следващите десетилетия.

За да се сатанизира България е било необходимо да се изфабрикуват фалшиви исторически документи, свидетелски показания, фотографии, разкопки и прочие, за да се представят после на международни комисии, които пък от своя страна да извършат съдебни разследвания, завършващи със заключения за тежки нарушения на международното право по критериите на Хагската Конвенция. Така България бива обвинена във всички възможни престъпления извършвани под небето и осъдена да плаща големи репарации разделяйки се с обширни територии и населения в полза на страните победителки и най-вече на Сърбия и Гърция. Както ги охарактеризирва по-късно един от екзекуторите на България Жорж Клемансо ” **Чакалите на нашата победа** “. Да Сърбия, Гърция и Румъния очакват своя пай от плячката по време на следвоенните преговори в Париж.....и си го получават.

Започва се със създаване на Бюро за информация към Генералния щаб на Сръбската армия ръководено от Рудолф Райс (немец със швейцарско

гражданство). Тук се подготвят материали касаещи периода на българското администриране в Поморавието. Тези документи са събрани в така наречената „Синя книга“. На свой ред тази информация е предоставена на новосъздадена „Международна“ Анкетна Комисия, която обработва получените от Генералния щаб на сръбската армия документи. По своя статут тази комисия се води като международна, създадена и финансирана обаче от Сръбската държава назована тогава като **„Държава на сърби, хървати и словенци“** (а не Кралство, както представят нещата сръбските историци).

Комисията се състои от:

- Уилям Драйтън-американец, служил като сръбски офицер по време на войната,

- Коста Кумануди по потекло грък но изпълнявал длъжностите кмет на Белград и министър на финансите в Кралство Сърбия и

- Милета Новакович професор в Белградския университет.

Какво и е „международното“ на тази Комисия оставаме на вас да прецените! Преследва се легитимиране на уж неутрални експертни проучвания на документи подкрепени с международния авторитет на Анкетната комисия. Следващата, поредна стъпка е да се създаде Междусъюзническа комисия в състав:

Л.Стоянович-председател, Слободан Йованович-проф. в Белградския университет, П.Гаврилович-пълномощен министър, Бонасие-френски делегат, подполковник Н.В.Мейн-британски делегат.

Тази комисия използва въпросния информационен масив предоставен и в крайна сметка от Бюрото за информация към Генералния щаб на Сръбската армия чрез създадената Анкетна комисия. Работата на Междусъюзническата комисия е да детайлизира и класифицира предоставените данни по раздели: Избиване на цивилно население; Изтезания; Изнасилвания; Интерниране; Данъци; Грабежи; Задължения; Разрушаване и пожари; Денационализация; Атаки срещу суверенитета на сръбската държава

Крайният резултат е обобщение с генерално заключение. Всичко това е формулирано в **„Доклад на Вътрешна Комисия върху нарушения на Хагската конвенция и на международното право като цяло от 1915-1918 от българите в окупирана Сърбия“**. Осъзнавайки манипулативния характер на работата си комисията се оправдава, че голяма част от разглежданата информация не е констатирана по местата на извършваните престъпления поради обективни причини, а е предоставяна под формата на жалби, доноси, свидетелства на очевидци, фотографии и др. По тази причина Междусъюзническата комисия се задоволила да анализира тази информация с обобщаване и финални констатации. В заключителната част на доклада съставителите му атакуват основанията на българските окупационни власти да провеждат политика на ребългаризация в администрираните земи. Те едностраничиво застават зад становището, че България не е имала никакво основание и право да извършва такава политика в Моравско и Македония. Според Комисията по тези места живеели единствено и само етнически сърби. Никога през изминалите времена не е имало българи в Морваско и в Македония. Заради това видете ли

българите провеждали антисръбската си политика варварски и брутално! Но когато междувременно българската делегация представя в Париж информация от исторически, етнографски и географски характер основана на многобройни източници включително и сръбски такива за Поморавието, Македония и живеещото там население, членовете на Комисията старателно я заобикалят в доклада си с изречението:

„Тук не е мястото да обсъждаме тези етнографски принципи... Освен това няма съмнение, че според международното право няма етнографски принцип, който да позволи на българите да създадат в Сърбия на основата на военна окупация политически режим, който да направи /Моравско и Македония - б.м./българска провинция.“

От това произлиза според членовете на така наречената Между-съюзническата комисия, че упражняваното управление от български власти в Моравско е било противозаконно. Излиза, че престъпно било богослужението на български език в черквите, провеждането на културни и фолклорни празненства и тържества по селата и читалищата, където се пеели български народни песни, играели се български хора и въобще се разпространявала българска култура. Незаконно било довеждането на български свещенници и учители в черквите и училищата. В крайна сметка всичко това прераствало в денационализация, асимилация, интернирвания, мъчения, убийства, грабежи до степен на геноцид. Във въпросния доклад се представят ужасяващи твърдения целящи да създадат трайна омраза сред сръбския народ към българите и отвращение на Европейската общественост към България. Изливат се потоци дезинформация за извършвани масови изтезания, убийства, изнасилвания, палежи, срушаване на селища, интернирвания! Ако се сумират цифрите на обявените за убити в Сърбия и Царство България от различни източници се стига да бройка от порядъка на 100 000 души(20 000 в района на Топличко, 30 000 в Сурдулишко, 50 000 в Царство България и прочие!!!). В заключението на доклада комисията заявява следното/цитирам/:

„.....Тези факти доказват, че сред българите съществува заклетата омраза, неутолима особено към сърбите, както и способност за омраза без пример в света. Цивилизованият свят не може да остане безразличен към подобна ситуация. Народ, способен да мрази толкова много, толкова сяпо и толкова неумолим в изразяването на омразата си, представлява опасност за всичките си съседи и срам за времето, в което живеем. Той заслужава образцово наказание, най-тежкото, защото само това ще може да го накара да се вразуми и да разбере, че в наши дни престъпленията и зверствата не заслужават никакво съжаление,“

Тоест, това е по същество призив за заличаване на българския народ и българската държава!

Тук следва да зададем някои въпроси. Кога и къде е тогава мястото за обсъждане на етнографските характеристики на населението в Моравско и Македония? Нима следвоенните мирните преговори в Париж не са били подходящи за окончателно изясняване на спорните етнографски въпроси на Балканите? Ако това беше станало, то България би имала основание да

потърси провеждане на плебисцит в тези земи, какъвто е проведен в погранични области на победена Германия. За пример, след края на войната в различни погранични райони на Германия се провеждат допитвания до населението за това към коя държава да се присъедини съответната област. В резултат на плебисцитите от 1920 година, областта Ойген - Малмеди се зачислява към Белгия. Северен Шлезвиг се поделва между Германия и Дания. В южната част на Източна Пруссия и Западна Пруссия се гласува за оставане в Германия. През 1935 г. в **Саарска област**, която след Първата световна война се управлява от Обществото на народите, се провежда плебисцит за присъединяване към Германия или Франция и 91% от населението гласува за присъединяване към Германия.

Но на Балканите това не се случва. „Чакалите на нашата победа“-Сърбия, Гърция и Румъния искат практически да си поделят следвоенна България. Етническата характеристика на населението в спорните територии въобще не се обсъжда. Приема се само сръбското становище за характера на това население. Това и предопределя условията на наложения ни Ньойски диктат, а не мирен договор. България е трябвало да бъде докарана до състояние на нежизненоспособност с последващо поглъщане от съседите си! Българите не заслужавали да живеят на този свят като извършители на такива престъпления! Това е своеобразна „смъртна присъда“ над страната ни! В хода на фалшификациите извършвани в работните комисии сръбските представители са имали претенции за огромни дялове български територии. Сърбия искала граница на река Искър. Вардарска Македония е окончателно положена в ръцете и. Гърция пък, освен отнемане излиза ни на Бяло Море между Марица и Места се е стремил да откъсне големи дялове от южни Родопи. Румъния слага ръка отново на „житницата“ на България - Южна Добруджа. Това действително поставя под въпрос жизнеспособността на държавата ни.

Като продължение на тази тенденция са по-късните опити на Кралство Югославия да заличи България поглъщайки я чрез формулата „Интегрална Югославия“ под скиптъра на династията Караджорджевичи! Трудно може да се намери в областта на международното право случай при който цял един народ да бъде охарактеризиран като варварски и да се постави въобще под въпрос правото му на съществуване! Така наложеният ни Ньойски диктат през 1919 година по същество представлява един криминален международен акт характеризиращ се със своята безчовечност, жестокост, крайна несправедливост и обричащ страната ни в продължение на много години на международна изолация, вътрешна нестабилност, психологическа комплексираност и материална нищета! Трябваше да изминат 100 години за да почне истинския прочит на историята, такава каквато е и тя да бъде изведена наяве. Уви, за съжаление без решителното участие на историците от Българската Академия на Науките.

Втората половина на 19 и през целия 20 век сръбската историография полага постоянни усилия да представи земите на Тимошко, Понишавието и Поморавието като чисто сръбски, населени с етнически сърби. Статуквото възникнало след края на Първата световна война развързва ръцете на

сръбският управленчески елит да засили и разшири необезпокоявано асимилация във въпросните земи включително в Македония.

Българската държава, поставена в отчайващо положение като победена страна не е била в състояние да защити поробените си сънародници поставени извън пределите и. Дебългаризацията се е осъществявала брутално с използването на всички възможни средства пред безучастния поглед на новосъздаденото ОН - Общество на народите и разбира се с пасивната подкрепа на съюзниците от АНТАНТАта. И точно тук му е мястото да заявим етнографския принцип, пренебрегнат при подписването на Ньойския договор и предопределил отношенията между Балканските държави за повече от столетие напред. Системата от Версайлски договори вкл. и Ньойския, вместо да обезпечи справедливо решение на всички териториални, исторически, етнически, политически и прочие проблеми се превръща в „гарант“ за бъдещи военни сблъсъци между тях двадесетина години по късно. Договор, който трябваше да отчете обективната историография и етнография се съобрази единствено с интересите на страните победителки. А истинската историография показва обективно, че земите на Тимошко, Понишавието и Поморавието са били преобладаващо време в пределите на Първото и Второто български царства с изключение на непродължителни периоди непосредствено преди завладяване на Балканския полуостров от Османската империя.

Населението живеещо в тях е формирало ясно българско национално самосъзнание, което е запазило по време на цялото пет вековно турско владичество. Този извод се потвърждава с многобройни доказателства от различен характер. Всъщност по-осезаеми демографски промени започват да настъпват след трайното настаняване на турците на Балканския полуостров. В първото столетие турските завоеватели не се занимавали много с местното население, защото продължавали походите си на запад към централна Европа. Но когато пред Виена обединените сили на европейските монарси ги разбиват и възпират окончателно настъплението им към сърцето на Европа, турците започнали да усвояват завладените вече земи.

Първоначално това не е причинило сериозни размествания на населението, което си водело уседнала начин на живот. Чак когато започват процеси на децентрализация в Османската империя засягащи периферните области включително и в Поморавието нещата се влошават. Централната власт отслабва, а местната се засилва. Укрепват местни турски феодали, които стават слабо зависими от Цариград, съответно от султанската власт. Те започват безконтролно да управляват своите си територии тероризирайки местното християнско население. Непосилни данъци, отвличания на жени, грабежи, убийства, отнемане на земя, налагане на ангария. Всичко това принуждава българите да се изселват от бащините си земи и да търсят другаде по-сигурен живот. Така големи плодородни площи в Тимошко, Понишавието и Поморавието започват да губят традиционното си население, но пък се заселват пришълци от други места. Това е забелязано и описано от преминаващите чужденци, европейци пътуващи към Цариград и Солун по различни дела. Така постепенно настъпват сериозни демографски промени и живеещите образуват

една смес от различни етноси, че и религии. Човешки потоци вървят в различни посоки. От Македония и Косово към Моравско. От вътрешността на България към Моравско. Но същевременно и от Моравско на запад и северозапад към Австро-Унгария и относително автономната но васална на Цариград Сръбска държавица притисната между Австро-Унгария от северозапад и Османската империя от изток. И макар, че историческата съдба на покорените сърби и българи в пространната Турска империя да била сходна, то двата етноса винаги са се разграничавали отчетливо по националните си характеристики и етническо самосъзнание. Всъщност претенциите на сръбската историография и политическия елит на Сръбската държава към населението в Поморавието */от тук нататък имам предвид и земите около Тимок, Нишава и Морава/, започват* втората половина на XIX век ловко направлявани от Виена, която запазвала за себе си земите на Босна и Херцеговина и Адриатическото крайбрежие.

Но да видим през очите на преминаващите Европейски пътешественици какво население е живеело в Моравско, тогава, когато са пътували през тази част на Турската империя:

- Мисионерът **Бертрандон де ла Брокиер** пътува през 1432г за Палестина скоро след завоюването на Балканския полуостров от турците. Той прекосява Македония и Моравско 40 години след падането им под Османско владичество */Македония и част от Моравско непосредствено преди нашествието на турците са били под сръбско контрол/*. Навсякъде където е минавал: Пирот, река Нишава, град Ниш, река Морава и област Македония той описва българи-християни при които и ношува. При това в описанието си той недвусмислено посочва като граница между българи и сърби реката Велика Морава: *....”и стигнах в града Крушевац. Поменатият град отстои на една миля далеч от реката, която дели България от Расия или Сърбия, което е все едно и също”*. Тези бележки са поместени през 1854г в сръбското списание „Гласник друштва српске словесности”.
- През 1496 година **Арнолд Харф** пътува през Южно Моравско на връщане от Цариград разпознавайки **границата между сърби и българи на река Морава**. Пътеписът му е публикуван от **Маткович** в Загребското академично списание „Рад” кн.42.
- **Венедикт Курипешич** в качеството на латински преводач на посланическа мисия пътувайки 1530 година през тези земи потвърждава **българският им етнографически характер** */коментирано и от Маткович/*
- **Корнейл Шелер** през 1533г на връщане от Цариград преминава **река Морава** западно от Ниш определяйки я **като граница между сърби и българи**. */коментирано от Маткович/*.
- **Адам Вернер и барон Херман Чернин** през 1616г пътуват през Моравско за Цариград за да изгледят възникнали недоразумения между Австрия и Османската империя вследствие погранични

конфликти. Те минават през Ягодина, Алексинец, река Морава, Ниш: „.....и минахме с варки през една река наречена Морава. Тая река разделя Сърбия от България“. Навсякъде той вижда и описва населението като българско, а града Ниш е населен с българи и турци.

- Съществуват релации от средата на 17 век на католически мисионери **Петър Богдан, Андрей Богдан, Стефан Гаспари**, които **определят река Морава като граница между Сърбия и България и че България владее цяла Морава включително и Ниш**. Подобни са твърденията и на Охридският архиепископ Фр. Соимирович, който съобщава, че **градът Ниш е в България и, че Прокупле е в Нишкия Диоцез**.
- Английският учен **д-р Едуард Браун** публикува през 1673г в Лондон съчинение в което описва пътуването си и през Моравско и Косово. Той различава реките Българска Морава и Сръбска Морава използвани като водни пътища за търговия и **поставя Косово и Крушевец в България**.
- **Д-р Ами Буе / френски** учен от германски произход, приел австрийско поданство, геолог, географ, картограф и етнограф/, учен посветил се на изучаване на Балканските страни и териториите на европейската част на Турция. В продължение на три години от 1836 до 1839 обикаля с тази научно изследователска цел Балканският полуостров публикува след това две съчинения. Първото е „Европейска Турция“. Следващото е „Сборник от пътни дневници в европейска Турция“ Цитирам какво казва той относно етногеографското разпространение на българите на Полуострова: „**Българите населяват освен България, Долна Мизия и по-голяма част от Горна Мизия(Моравско), но съставят и главното ядро на населението в Македония.....Тяхното число напълно достига до 4,500,000 души.**“ И още „**Ниш е един град с българско население, което се пресмята на 16000, от които 6000 мохамедани....Ханищата държани от българи са едноетажни и с многобройни стаи за пасажери.....Ниш е седалище на паша, който управлява изобщо едно българско християнско население**“. Преминавайки през **Пирот, Лесковац** Ами Буе дава кратки техни описания отбелязвайки българският характер на жителите с добавено по малко на брой турско население. Също уточнява, че „**Околността представлява обширни зеленчукови градини, много добре обработвани от българите, които съставляват почти единственото население на всички многобройни околни села**“. В Прокупле и Куршумлие Буе отбелязва вече едно албанско мнозинство и отново българи, но вече по-малко на брой от албанците. Той не пропуска и град **Враня, който тогава наброявал 8000 жители отново българи смесени с малко албанци**. Силно впечатление му правят дрехите които носят мъжете и жените по тези краища, които той подробно описва: **аба, кожуси, шубара/овчи калпак/, опинци**. За това и в изработената от Ами Буе етнографична карта и издадена през

1847 година в Бергхаусовия атлас във Виена, цялото южно Моравско с градовете Ниш, Лесковац, Враня, Прокупле, Пирот и прочие спада в границите на българското племе. Независимо от радушното приемане от официалните сръбски власти и личното съдействие на княз Милош Ами Буе не се поддава на никаква форма на ласкателства и обективно описва реалната действителност.

- **Жером Адолф Бланки** французин, преподавател по политикономия е изпратен от френското правителство през 1841г за да проучи положението в Западна България. Това става след решение на министъра на Външните работи на Франция Гизо и под давлением на кралските синове Фердинанд Орлеански и Немурският дук. Жером Бланки е човека определен да изпълни тази мисия и той я изпълнява блестящо. Като краен резултат на това е издаване на книгата му: **Voyage en Bulgarie pendant l'année 1841** („Пътуване из България през 1841 година“. Той и неговият преводач Александър Екзарх прекосяват Моравско и цяла България достигайки до Константинопол във времето непосредствено след **голямото Нишко въстание на българите** потушено с голяма жестокост от турците. Дава обективно описание на всичко, което е видял: българи, турци, нравы, населени места, опустошения на огромни райони след потушаване на въстанието. Въстанието е повдигнато от българското население поради непоносимото положение в което изпада вследствие системните данъчни злоупотреби вършени местните бейове и паша. Те въобще не се съобразяват с обявения Гюлхански Хатишериф от 1839 година определящ данъците вече да не се плащат на местния паша, а на специално определени за целта данъчни чиновници. Като отговор на това пашите започнали да събират отделен данък от официалния и това направило положението на българите невъзможно за оцеляване. Ето един показателен цитат от книгата: „Колкото по-навътре прониквахме в скритите в горските дебри села, толкова по-ясно се виждаше дълбокото отчаяние, което бе обхванало жителите им. Обитавани от чисто християнско население, тези села бяха станали обект на яростта на арнаутите, които дебнеха българите на хайки, подобно на ловци, преследващи плячката си....Все още са ми пред очите оживените групи български селяни с дълги бели сетрета и овчи калпаци. Сбрали се около нас, те искаха новини, съвети, а след това и оръжие...”Пушки! Пушки! – викаха те. – Дайте ни пушки и ще прочистим гората от тези диви зверове!” Описвайки Поморавието Жером Бланки рисува следната видяна от него картина: „Тая неопределена местност бива смесвана, ту с България, ту с Румелия.Тя рядко е била посещавана и аз не намерих в никоя карта имената на многобройните християнски български села. При това тая местност е ключа на Нишката и Софийска долини. Именно в основите на тия залесени долини ние ще намерим огнищата на християнско българско население, гдето проникна

въстанието на българите и дето впоследствие се разиграха арнаутските опустошения и жестокости.” Израз на безочие е пропагандата на гръцкия дипломатически представител в Париж Йоанис Колетис обявяващ въстаниците за гърци бунтуващи се заедно и свързано с гръцките бунтовници на остров Крит. Години по-късно сръбските историографи не по малко нагло описва въстанието като сръбско. За потушаване на въстанието са използвани изключително албанските арнаути живеещи в Поморавието и Косово. Местната турска власт е била далече от Константинопол, където са съсредоточени големите турски армии - редовна войска. Много по-бързо биха помогнали албанците-мюсюлмани намиращи се под ръка. Пък и трябвало е да се запазят в тайна от Портата жестокостите и данъчните безчинства над българите извършвани от местните дерибей в нарушение на обнародвания Гюлхански Хатишериф.

- През 1854 година дипломатическа мисия в състав **Мелихор Безолт и барон Хенрих фон Лихтейнщайн** пътува за Цариград изпратена от австрийският император Рудолф II. Безолт си е водил подробни записки, преведи на сръбски и публикувани в „Дело“ книжка XI стр.152/1896г-Белград. В своите бележки Безолт **определя река Моравата като граница между Сърбия и България**. Мисията минава през селото Куручешме и град Ниш. По тези и други места той прави подробни описания на облеклото, живота и психологията българските християни-мъже и жени.
- **Йохан фон Хан** /“Reise von Belgrade nach Salonik“/, австрийски консул в Янина и Сяр. През 1858 година той осъществява пътуване през тогавашните западни турски провинции воден главно от политико-икономически интереси. Йохан фон Хан се интересува от възможността за построяване на жп линия по подходящ маршрут свързващ Централна Европа със пристанището в Солун като част от голям търговски път Англия – Европа – Солун - Средиземно море - Египет - Червено море - Индийско океан - Индия. При това пътешествие, той прекосява Моравско на юг от сръбската граница и западно от р. Моравата. Това позволява да се получи точна представа за най-западните земи които са населявани от български общности. Придружаван е от Франьо Зах, чех по произход, но офицер на служба в Сръбската армия, който се интересува точно от съотношението на етносите в Моравско. Това издава разузнавателния характер на присъствието му заложено от изпратилите го сръбски власти. Той изготвя карта на района по време на пътуването отбелязвайки педантично етническия характер на всяко селище. **В своите бележки Хан споменава само наличието на българи и албанци. Прави му впечатление, че албанците обитават предимно планините, а българите живеят в долините. При това селищата на българите са повече на брой и с повече хора.** Така Йохан Хан покрай основната си задача все пак установява, че в югозападно Моравско основното

население на областта е българското. То преобладава от източните части на Косово до р.Българска Морава. В северозападните райони преобладават албанците. **Сръбското население е незначително.** Цялото това проучване Хан публикува във Виена през 1861 година под заглавие **„Пътуване от Белград до Солун” /Reise von Belgrade nach Salonik/**. За достоверността на получаваната информация относно характера на населението по места можем напълно да вярваме поради безпристрастния източника на получаването и - турските длъжностни лица. Интересно е, че обратно на Хан спътника му Франьо Зах се е интересувал именно от етническия характер на населението в цялата тази област и по населени места. Това издава разублавателния характер на мисията му, в служба на Сърбия. Той начертáva карта за разпространението на българското население в Моравската област. Така Хан отбелязва на картата селищата през които минават и етническата принадлежност на населението им/българско, албанско, турско и сръбско/.Селищата през които преминават те са: Ниш, Прокупле, Куршумлия, селища по Пуста река, Лесковец, Пачиневци, Курвинград, Лебане, Враня и района коло него. От там те вече навлизат на юг към Косово поле, Прищина, и поречието на Вардар.

- **Феликс Каниц – Австро-унгарски учен** роден в семейство на немски евреи преселили се в Унгария през XVIII век, занимаващ се в областите етнография, география, археология. Посетил България осемнадесет пъти между 1860-1883 година. Издава 3 томен труд **„Дунавска България и Балкана”**-исторически, географски и етнографски пътни студии от 1860-1875г, и **”Пътни очерци между Нишава, Дунав, Лом и Тимок”**- книга 2ра. Издава **„Оригинална карта на Дунавска България и Балканът”** ползувана по време на Руско-Турската война 1877-1878г и Берлинският конгрес-1878година. Създава общо 80 карти на Балканите. При обиколките си в района на Тимошко Каниц стига до извода, че **....” Според моята анкета на етнографските отношения в сръбско-граничните области, долното течение на Тимок образува днес не само политическата, но с малки изключения-същевременно и езиковата граница между сърби и българи. Казвам изрично езиковата граница, защото не подлежи на съмнение,че околиците Неготин, Зайчар, Княжевац и Алексинац на княжество Сърбия са били заселени преди много време от българи. На българската Дунавска тераса има по чудо само едно сръбско село Братйевац като оазис между българите и румънците”/Дунавска България и Балканът-/бълг.превод; стр.102/**. И въобще на много места в своите пътеписи Феликс Каниц описва Моравско като област населена с българи и част от България, пише за българските реки Морава и част от Тимок. При посещението си в Ниш, Каниц изрично отбелязва, че населението му е християнско-българско. Той веднага узнава, че в града се води борба за религиозна независимост на българите от гръцката черква. Може да се обобща, че у Ф.Каниц наистина се

създава някаква привързаност към България и българите, но това в никакъв случай не му пречи да бъде обективен в своите всестранни изследвания на българските земи. Каниц ясно посочва трите области в които живее изключително български етнос - Мизия, Тракия и Македония, като под Мизия разбира недвусмислено и Моравско. Ф.Каниц навлиза в дълбочина и българския църковен въпрос посещавайки ми му значителна част от написаното в трите тома за Дунавска България. Той схваща борбата за черковна независимост и като борба за признаване самобитността на българския народ с очертани граници в Отоманската империя, и като борба за културно и интелектуално израстване на българите чрез религиозно - духовно обособяване и Възраждане.

- Англичанките **Г.М.Макензи** и **А.П. Ирби** пътуват през тези земи на Турската империя през 1862-1863 година за да проучат положението на южните славяни и специално състоянието на женското образование сред християните в европейска Турция. Резултатите от това проучване изнасят пред Конгрес на социалните науки в Шефилд. **Изводите които правят за етническия характер на населението в Поморавието категорично сочат изключителното присъствие на българи.**

Това са само една част от пътешествениците преконали европейските територии на Турската империя, най-често с търговска цел или някаква дипломатическа мисия. Всички те са се убедили, че на Балканския полуостров живее един многочислен народ, който макар и загубил в продължение на векове своята свобода е съхранил българското си национално самосъзнание, религия и надежда за свобода. Но не само чужденците идващи от Централна и Западна Европа се убеждават в това.

Съществуват и многобройни сръбски свидетелства от сръбски учени, политици, географи, министри и офицери признаващи българският характер на населението от Моравско намиращо се тогава в пределите на Турската империя. Да видим някои от тях достигнали до нас чрез документи, писма и публикации.

- **Павел Соларич**- сръбски географ издава през 1804 година във Венеция книга озаглавена „**Ново гражданско земеописание първо на сръбски език в две части-Павел Соларич**” В него той разглежда Европейските територии на Турция разпределени както следва: 1.Румелия 2.Архипелаг /Островите/ 3.Сърбия 4.Босна 5.Бесарабия. Област Румелия я отграничава във всички посоки както следва: Дунава- река Българска Морава, на места до Адриатическо море- Черно море-Бяло море. Управлявана е от Бейлер бей. Състои се от поддялове като Цариград, България, Арнаутлук, Тесалия и Морей. Дава известно описание на българите като народ. Сръбската област разполага западно от България с граница по между им река Сръбска Морава.

- **Вукъ Стефановичъ Караджичъ** - Сръбски книжовник допринесъл за обособяването на сръбският език и народност в техните етнографически граници.

В началото на XIX век Австрийската империя в хода на несполучливи войни срещу Франция, Прусия и Италия и контролирайки в различна степен унгарците и част от южните славяни търси пътища за оцеляването си. От една страна е постоянната агресивна политика на Турската империя от югоизток. Същевременно увеличаващите се апетити на Руската империя от изток и разбира се традиционните съперници в лицето на Франция и Прусия. Това налага цялостно преосмисляне на стратегията. Заражда се идеята за нов политическият проект наречен Дуалистична Монархия. Същевременно е трябвало да се поддържа разединение сред южното славянство за да не се осъществи Югославянската идея към което са се домогвали по свои пътища и сръбското и хърватското племе. Хърватите са развивали идеята за Илиризма и сближаване на южните славяни, първоначално в пределите на Австрия с развитие на литература и култура на един общ сърбо-хърватски език. При сърбите също се е зараждало намерение за обединение на южното славянство но под водачеството на Сърбия успоредно с очертаващото се пълно освобождение от турско робство. На всички тези центробежни сили и външна агресия Хабсбургската империя реагира именно чрез създаването на дуалистичната Австро-Унгарска империя. Същевременно се постига и успешно противодействие на лингвистично-културното славянско обединение чрез прокарване на езиково разединение между южните славяни. С тази задача успешно се справя словенеца Йереней Копитер-езиковед, славист и цензор във Виена. Същият разработва граматика на словенски език. Австрийците усещайки намеренията на сърбите да развият „югославянската идея“/част от славяните са под турско робство, други са под контрола на Австрия, а Сърбия е на прага на освобождението си от турците/ залагат на Йереней Копитер да им противодействува. Идеята е да се намери сръбски интелектуалец, който да бъде подтикнат да създаде граматика. Намира се и подходящото оръдие за тази задача, сърбина Вук Стефанович Караджич. Природно интелигентен, самоук, той упорито се самообразова, както в Сърбия, така и в Австрия. Принуден е да изкарва прехраната си с различни дейности докато накрая във Виена попада в полезрението на Копитер, който разбира, че е намерил инструмента за постигане на своята цел. Йереней Копитер се превръща в ментор на Караджич като му влияе силно и го подкрепя включително и финансово през целия му живот. Така той го стимулира да разработи първа граматика на сръбския език, което се превръща в основна цел на живота му. Караджич започва да работи с цел създаване на „граматика на прост сръбски народен език“. Чрез нея и влизането и в употреба се постига езиково обособяване на сърбите от останалите славянски племена говорещи езици от групата на сърбо-хърватските. Това вбива клин между славянските племена намиращи се в пределите на Австрийската, по-късно станала Австро-Унгарска империя и сърбите. Същевременно се постига и неутрализиране опитите на Русия да асимилира езиково южните славяни. Така през 1814 година на бял свят

във Виена се появява „ Писменица сръбского ѝезика, по говору простаго народа написана” . Това което е важно за нас българите, че като естествен резултат от тази книжовна дейност на Вук Караджич настъпва ясното обособяване на сръбския език, а оттук и етнос в неговите естествени етнографически граници. Покрай цялата си книжовна дейност посветена на сръбската граматика Караджич навлиза и в областта на българския език, слабо познат до тогава на европейските лингвисти. В едно писмо до Копитер от 10 март 1818година той съобщава за намерението си да обходи източните части на Сърбия с цел изучаване на местните диалекти. Той посещава област в района на Крушевац попада на една баба с която говори и записва от нея много местни думи и песни, които пеят местните. Той споделя в писмото, че „чини ми се да е ово некакво наречие бугарског езика” ; целият абзац е: „Я ћу у априлу мѣсецу прећи у Србию, сад да чуем како Србљи говоре, и шта пѣваю, пак ћу онда опетъ прећи амо да печатамъ Рѣчникъ. Овде самъ нашао едну бабу изъ Србіе од Крушевца која ми е казала више од 50 пѣсана женских те самъ пописао. Пѣсне ове, осимъ свое обычне красоте, имаю то особито; 1. что кодъ имена женскога рода, коя се окончаваю на А у дателном и у сказателном единственном’ на мѣсто И имаю Е.

2. мѣсто ѣ нигде не’маю И (осимъ тимъ), него свуде Е н. п. летео, видео; а Сремцы кажу летио, видио и пр. Сад кадъ предѣемъ, у Србию отићи ћу да видимъ да ли читавъ предѣль овако говори; чини ми се да е ово некакво нарѣчје Бугарског езика.“ Така чистосърдечно сръбският книжовник разпознава съществуването в днешните източните сръбски територии, /които са всъщност част от Моравско/ едно българско наречие използвано от местното население. Цялата езиковедска дейност на Вук Караджич способства за диференциране на южните славянски племена по отношение на езика им, а от там етнографически смисъл. Това затруднява последващите планове на Сърбия да провежда политика на Югославянизация, тоест асимилация на южните славянски племена включително и България.

- През 1863 година една официална сръбска експедиция състояща се от ректорът на Висшата сръбска школа/впоследствие Университет/-отдел Естествени науки- **професор Панчич** и сътрудници Коста Попович, Владан Джорджевич, Лазар Докич, Йован Бадемлич, Никола Костич, Петър Новакович и Радомио Лазаревич обхождат в продължение на шест седмици източните покрайнини на Сърбия усвоени преди десетилетия от Турция. Това са Пожаревац, Черноречка област, Княжевецка област, Алексинац, Крушевац, Ягодински и Крагеувацки окръзи. Колкото и пристрастност да проявяват в описанието си, не им е било възможно да скрият установените факти. А те са, че по тези места населението е българско и се отличава по своите носии, език,старобългарски надписи в черквите, народни инструменти и характерна българска кухня.Ето защо те загрижено се изказват в сетнешните си описания, че „ **све би вѣчь требало ѝедном обратити пажњу и положити границу**”. Сиреч, преведено „**трябва най-сетне да се обърне внимание на всичко това**

и да се сложи граница”. Разтревожените сръбски интелектуалци с други думи са призовавали да започне сърбизиране на това местно българското население останало в пределите на Сръбската държава по силата на споразумение между Турската империя и Сърбия.

- Изобилие от доказателства намираме във фолклора и народните традиции при моравци, които много точно определят къде стоят те в етническо отношение. В потвърждение на това препредаваме още едно описание на носии във Врански окръг направено от **професор Цвиич** председател на Сръбската кралска академия печално известен нам с антинаучните си тези за македонските българи и шопите. В своето съчинение „Населъа српских земалъа” кн.ІІ, стр.157 и 158, Београд 1903г той описва носиите на местното население. **„По рано, в турско време населението във всички тези села е носило бяло облекло:чакшир, долама и гуна от бяло сукно.Само свещеника е носил черни дрехи. Гуната е била къса до колене, наречена кошуля.....Жените носят бяла по-дълга кошуля и над нея сая, също от бяло сукно.Тя покрива горната част на тялото, а отпред се опасва футамата, която долу по краищата има шарени ивици.Освен това, лете носят елек, а зиме-кюркче. На главата си носят шамия”** Така без да иска Цвиич показва приликата на това селско облекло с характерната българска селска носия от западните краища/торлашка/. Наименованието на дрехите, кройката и особено белият цвят издават **българският произход и народност на населението във Врански окръг**. По тази именно причина сръбската власт провежда политика на забрана носенето на български носии от местното население.Чрез административни заповеди, преследвания и наказания извършвани от селските кметове и въобще от административната власт в продължение на 40години те постепенно принуждават първо градското население, а по-късно и селското да отстъпят от традиционното си българско облекло и да приемат сръбските носии. Всичко това показва големите различия между сърбите и българите населяващи Тимошко, Понишавието и Поморавието по отношение на език, обичаи, обряди и носии. Всякакви опити да се омаловажат те, за да се наложи твърдението, че в тези земи живее чисто сръбско население не издържат на историческата истина.
- **Стефан Веркович** –изпратен от Кралския дворец на Обреновичите в Македония да изследва етническия състав на населението в Македония и прекарал там десет години от 1850 -1860 година се връща с разочароващ доклад – **в Македония няма сърби! Впоследствие издава сборник „Народни песни на македонските българи“.**
- **Д-р Милан Савич** – 1878 година в Нови Сад издава кратка „История на българския народ“в която пише: „Междите които опасват днес българския народ са: северно от устието на Дунав до Видин; в

ИСТОРИЈА БУГАРСКОГА НАРОДА

ДО ПРОПАСТИ ДРЖАВЕ МУ.

НАПИСАО

Др. МИЛАН САВИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,
ИЗДАЊЕ „СРПСКЕ НАРОДНЕ ЗАДРУЖНЕ ШТАМПАРИЈЕ“
1878.

Међе, које окружују²⁾ данас бугарски народ ове су: Северно од ушћа дунавског уз ту реку горе до Видина; у Дубруци је јако измешан с Турцима. Од Видина правцем до Зајечара, уз

¹⁾ Dr. H. A. Daniel. Kleineres Handbuch der Geographie Leipzig, Fues. 1874.

²⁾ Ethnographische Übersichtskarte des europäischen Orients von Heinrich Kiepert. Berlin, D. Reimer. 1876.

Тимок па донде, где Морава улази у Србију; од тог места преко Прокупља дуж Ситнице, Црнице до града Јелешнице. Од Јелешнице спушта се уз Мораву до Трновца и Скопља. За тим савија западу, па југозападу до брда Кораба, потом југоистоку до Станче планине, па онда југозападу до оридскога језера. Од оридскога језера пружа се југу до Ђорче, за тим западу до Касторије. Од Скопља до Касторије измешан је са Арбанасима. Од Касторије се пружа малим савитком на југ до Солуна, од Солуна североистоку до Сера, па истоку до Ескице, опет истоку до близу Марице, савија онда северно до града Мустафе паше, за тим преко Једрена до Киркилизе, од Киркилизе до близу Црнога мора и дуж тога северно опет у Добруду. Од Ескице је измешан с Турцима и Грцима. Осим тог живе Бугари још и по Банату, по Румунији, а нарочито по румунској и руској Бесарабији околу града Болграда. Али и у самој Бугарској Турци и Грци живе само по варошима.

Бугара има свега до 5,500.000.

Осим Бугара, Грка и Турака има још у том делу балканскога полуострва: Румуна, Арбанаса, Татара, Черкеза, Цинцара, Јермена, Цигана и Чивута, а и нешто Немаца и Срба.

Добруджа са силно смесени с турците. От Видин по посока до Зайчари по Тимок дотам, кџдето Морава влиза в Сърбия; оттам през Прокупле по река Ситница, Църница до град Елешница. От Елешница се спука по Морава до Търновац и Скопие. След това завива на запад и на югозапад до бърдото Кораб, след това на югоизток до Станча планина и след това на югозапад до Охридското езеро. От Охридското езеро продължава на юг до Ѓорча, после на запад до Кастория. От Скопие до Кастория са смесени с арбанасите. От Кастория малко завива на юг до Солун, от Солун на североизток до Сер, на изток до Ескиджа и пак на изток блиско до Марица, завива на север до града на Мустафа паша, оттам през Одрин до Керкелез, от Керкелез блиско до Черно Море и по него на север отново в Добруджа. От Ескиджа са смесени с турци и грци. Освен това българи живеят и в Банат, в Румџния и особено в румџнска и руска Бесарабия околу град Болград. Но и в самата България турци и грци живеят само по градовете.

Българите са до 5 500 000.

Освен българи, гърци и турци, в тази част на Балканския полуостров има още: румънци, арбанаси, татари, черкези, цинцари, арменци, цигани и чифути и малко немци и сърби.“

Както се вижда, почти до пред края на XIX век все още има сръбски учени които не отричат етническите граници на българския народ.

Сега нека обърнем поглед на говорите в Тимошко, Понишавието и Поморавието. Да видим как е говорило и продължава да говори местното население там. Човешката реч е един от елементите характеризиращи ясно народността принадлежност и произхода на една човешка общност. С думите и особено със структурата на езика не могат да се правят фалшификации. Тоест **граматиката /структурата/** се явява най-трайният компонент на речта. Тя се състои от **морфология: синтаксис: фонетика**. Именно за това граматиката на езика е един от факторите обособяващ общност от хора в един народ. Нещо повече, чрез структурата на езика може да се определи произхода на една народностна група и свързаността или разделността и с други народи. Така данните от **ДНК-то** и **граматиката на един език** се оказват най-сигурните опорни точки чрез които може да се определи принадлежността на една човешка общност към този или онзи народ. Езиците по света са два вида: **Синтетични и Аналитични**, като развитието им върви от състояние на синтетичност към състояние на аналитичност. **Българският език е аналитичен** и като такъв през цялото си съществуване, движейки се през синтетични езици им е оказвал влияние в посока към аналитизъм. Това обяснява и факта, че почти всички Балкански езици са били повлиявани от българския. Още от преди стотици години езикът на българите е бил аналитичен, защото няма как само за няколко века да мине към аналитизъм. Това се установява със сигурност от останените ни от тях писменни паметници. Езикът сам по себе си не е вкаменена форма. Изменящата се страна на езика са думите. Неговата устойчива същност/за хилядолетия/ е **структурата** му, тоест **граматиката**. За това трябва да се има предвид, че във времето набора от думи е много променлив, но за сметка на това конструкцията или граматиката на езика е много стабилна. Заради това е и трудно да се правят фалшификации по отношение на народностна принадлежност чрез позоваване на езикови сходства или различия. Известно е, че **всички славянски езици са синтетични, включително и сръбския**. Тоест те имат в своята структура **падежи**. Нашата, българската граматика е коренно различна от граматиката на въпросните славянски езици включително сръбския език. Езикът на който говорим и пишем е ясно обособен без падежен, тоест аналитичен език.

След като направихме това кратко въведение в езикознанието да се върнем на говорите гореизброените три области и също в Македония. Много сериозни и пълни етнографически проучвания са правени в Моравско и Македония през лятото на 1916 година. Тогава се е очертала известна възможност за сключване на сепаративен мир с разгромена Сърбия. Това е изисквало точно определяне на западната българска граница. Така се е родила

идеята компетентни български учени да обходят новоосвободените български земи и да ги изследват на място най-вече по отношение на етнография и език. По тази причина се формира „Научно-разузнавателна мисия по проучване на новите земи“. В нейния състав са включени изтъкнати историци, филолози, географи, геолози и стопановеди, професори предимно от Софийският университет. Така се формира научна експедиция в следният състав: проф. Васил Златарски, Доц. Димитър Мишайков, Д-р Иван Каросеров, проф. Атанас Иширков, проф. Любомир Милетич, проф. Йордан Иванов, проф. Беню Цонев, проф. д-р Михаил Арнаудов, проф. д-р Стефан Младенов, проф. д-р Стоян Романски, преподавател по турски в СУ Димитър Гаджанов, Началник отделение в Гл. дирекция статистика Стефан Димитров, етнографите Антон Стоилов и Ст. Л. Костов, Д-р Богдан Филов. За нас представляват особен интерес проучванията извършени от проф. Беню Цонев, който един от най-добрите изследователи на българската диалектология. Той е привърженик на историческия подход при и раглеждането на езиковите факти. Извършвайки своите езикови проучвания в Поморавието през 1916, 1917 и 1918 години, най-вече в областите с преходни говори той установява по един професионален и обективен начин, че Моравския говор е един западнобългарски говор, както по етимология и езикови характеристики, така и по структура. Проф. Беню Цонев прави задълбочен и изчерпателен езиков анализ на Косовско-Моравските говори и показва тяхната българска основа. Успоредно с това той анализира и езика на населението в Македония и също установява, че това е по същество един коренен български език. Първата си пространна обиколка осъществява през 1916 година като част от научната експедиция на група български учени, с цел проучване на Косовско-Моравското наречие. В Моравско той обхожда Ниш - Алексинъц. Сокол баня - Чифлик - Княжевец - Нови хан - Гърляне - Зайчар - Болевец - Криви вир - Паракин - Кюприя - Деспотовец - Свилайна - Жабари - Влашки дол - Пожарево - Лесковец - Враня. Проф. Беню Цонев изследва навсякъде особеностите на говорите в обходените места. Поради установеното диалектно сходство с тези в Косово, той ги обозначава като **Косовско-Моравски наречие**. След внимателен анализ и обобщаване на говорите по места проф. Б. Цонев установява 10 български характеристики /свойщини/ в тях, които подробно описва, анализира и обобщава:

- „**Можем смело да твърдим, че тия говори /моравските-б.м./ са два пъти повече български, отколкото сръбски**“
- „**Говорите в Македония, макар да са твърде разнообразни, са пак много по-чисти от сръбски примеси, отколкото са косовско-моравските говори. С изключение на северномакедонските У-говори по Кумановско, Кратовско и Кривопаланско, които съставят част от косовско-моравското наречие, всички други македонски говори носят напълно български отлики.**“

И нещо много интересно установява проф. Б. Цонев при своите обиколки цитираме: „**Друго нещо ново за мен беше, че и зад границите на Македония, тоест Шар Планина, има още българско население, чийто говор за чудо е запазен по-чист български, отколкото е в крайните македонски околии, а**

именно- в Призренско и в съща Албания има големи групи села (аз си отбелязах до 60села!) с помашко население, което е запазило още стар изговор на Ъ." И още важни изводи направени от обиколките на цялото Поморавие през 1916 година. „ Моравска област е населена от три вида или слоя население, от които най-малък слой е именно: същинското сръбско население. Най-главният и основен слой на моравското население съставя просто продължение на онова също население, което имаме в нашите погранични околии Белоградчишка, Царибродска, Трънска и Босилеградска, население, което наричаше себе си допреди 1878г „бугари”, а тъй го наричаха и самите сърби....Освен „бугари”, сърбите от Шумадия наричаха и наричат още моравците „шопи” и „торлаци”.....Другото пък доста компактно несръбско население в Моравска област представляват ромъните в северната и част (Зайчарско, Неготинско и пр.).” Ето такива изводите на проф.Беню Цонев и ние имаме пълно основание да му вярваме отчитайки неговата професионална компетентност и обективност.

В този ред на мисли нека подчертаем отново два исторически факта.

- Категоричното участие на моравските българи в борбата срещу гръцките свещенници за създаване на самостоятелна българска черква. Знаем, че тази борба се подема първо в Македония. Близостта на Моравско обуславя и бързия тласък на събитията в тази посока. Ако бяха сърби, моравците просто щяха да се присъединят към съществуващата вече сръбската черква по онова време.
- Повдиганите въстания по време на турското робство в Моравско са определяни тогава категорично като български въстания, повдигани от етнически българи срещу турците.Този факт тогава не е бил отричан дори от самите сърби. Същото са установили и Европейските пътешественици в онези времена.

Съвременните сръбски историци и интелектуалния елит обаче продължават да стоят на позициите на своите предшественици от преди повече от сто години поддържайки мита за чисто сръбския характер на горепосочените земи и население. По този начин те обосновават твърдението си, че политиката на българските административни власти в Моравско и Македония по време на Първата световна война е по своята същност асимилационна. И не просто такава, а изпълнена с масови зверства, престъпления до степен на геноцид. Обрисуват ни като народ варварски, див и жесток обладан от низки страсти, недостоен да обитава тази земя. През изминалите близо сто години, сръбските историци, държавници и СПЦ продължават да надхвват сръбския народ в омраза към българите. Продължава да се разпространяват преувеличени, фалшифицирани или просто несъществуващи исторически данни срещу България и българския народ. За периода 1915-1918 година.

Пресен пример за това е организираната и проведена през 2015 година Конференция в Сурдулица-Лесковац. Същата е финансирана от Министерството на Културата и Информацията на Република Сърбия, Вранската епархия на Сръбската православна църква и град Лесковац. Представените на нея

реферати са публикувани в последващ сборник „БЪЛГАРСКАТА ОКУПАЦИЯ НА ЮЖНА СЪРБИЯ ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА“. На страниците и са намерили място 19 доклада. Авторите им са представители на: Институтът за съвременна история-Белград, Историческият институт-Белград, Философският факултет към университета в Белград, Философският факултет към университета в Ниш, Институтът за сръбска култура- Прищина, Дирекция военни архиви, Институтът за политически студия-Белград, Народен музей-Ниш, Институт за Европейски студия-Белград, Исторически архив-Враня, Православна Епархия-Враня, Народен музей-Лесковац.

Конференцията приключва работата си със следните заключения:

1. Изнесените реферати дават значителен принос в изучаването на Българската окупация на Южна Сърбия по време на Първата световна война.

2. Освен общите теми на Конференцията са обсъждани преобладаващо терора и престъпленията на българските окупационни власти над свещенничеството, чиновниците, учителите и местните жители през този период.

3. Необходимо е да се продължи изследването на целия период и да започне подготовка за отбелязване 100 годишнината от избухването на Топличкото въстание по тези места.

4. Да се положат усилия за достъп и преглеждане на архивни фондове в Българските архиви касаещи този период - 1915-1918 година.

5. Да се подеме инициатива отнесените по време на окупацията църковни реликви, архивни документи, библиотечни материали и други да бъдат върнати от България на автентичните им места.

6. Участниците в конференцията отправят молба към Сръбската православна църква да впише Сурдулишките мъченици в календара си като светци на православната църква.

7. Участниците се обединяват от необходимостта за провеждане бъдещи научни изследвания на значими дати от сръбската история.

Конкретизираме значима част от изводите в представените реферати на конференцията:

Обявяване на българското администриране като период на зверства спрямо един народ гордеещ се със своята история и вярата си. По отношение действащите по тези места чети на ВМРО се приема, че това е вид специална война с ниска интензивност целяща отслабване на отбранителната мощ на Кралство Сърбия. Заявява се, че въпреки водената попаганда на Българската Екзархия по тези места/ Моравско и Македония/, не е постигнато привличане на местното население към нея благодарение на силното му сръбско национално самосъзнание! През окупационния период са били разрушени и опожарени 20 000 домове във Врански окръг! Така бил унищожен икономическият елит на окръга. Практически били унищожени основните училища във Врански и Топлички окръзи! Учителите им уволнявани, интернирани и избити! България влезнала в Първата Световна война за да анексира огромни сръбски територии и така да постигне идеала си за Сан

Стефанска България! По изнесени данни от Никола Пашич българските окупационни власти са имали идеята да предадат 8000 девойки от сръбски произход в Турция в техните хареми! Обвиняват се българските административни власти в нарушаване правата на местното население според критериите на Женевската и Хагска конференции. Твърди се, че на един обяд българския полковник Дървингов бил казал, че „най-обичал да яде печено сръбско месо“/има се предвид човешко месо/!!! Българите по време на Първата световна война извършили многобройни престъпления над сръбския народ. Убивали невинни жители не щадейки и децата, чак и неродените, намиращи се в майчина утроба!!

В писанията на Риста Николитч представен ни като велик сръбски учен, последовател и ученик на известния Йован Цвиич се свидетелствува, че сдружени българи и арнаути плячкосвали сърбите в село Крива река, гаврили се с тях и кляли невинни хора само за това, че се наричали сърби!!! Българската войска навлезнала в опразнена Сърбия след оттеглянето на сръбската армия през Албания/Каква ще да е била тогава героичната сръбска войска да отстъпва без никой да я преследва / бел. моя/?

Небойша Стоядинов, представител на Православна епархия Вранска заявява, че след освобождението от турско робство населението на Знеполския край се било определило като сръбско и припознало Сърбия за своя родина. В Клисурско-Босилеградско Краище процесът на „българизация“ е бил много силно изразен! Така целта на Българската Екзархия и България била да се унищожи всичко, което е сръбско!

Иван Митич от Народен музей-Ниш представя военните действия като победоносна офанзива обединените армии на Германия и Австро-Унгария. За решителното българско участие в тоталния разгром на сръбската армия той не коментира нищо. Сърбите се оттегляли организирано и планово през албанските планини към Адриатическия бряг, а българската войска просто навлизнала в опразнените сръбски територии!

В коловозите на сръбската историография за този период навлизат и някои български историци като например Мартин Вълков, който в свой автореферат пише следното/цитирам дословно/: **„От ноември 1915 г. до февруари-март 1916 г., по нареждане на главнокомандващия на действащата армия ген. Никола Жеков, българските войски извършват множество убийства над „шпиони“, „съмнителни лица“ и „вредни елементи“, а сръбската интелигенция е колективно разглеждана като опасна и е целенасочен обект на репресии. Логиката на войната налага поредица от репресивни мерки, възприемани като изключителни по характер и краткосрочни по време. Масовият характер на въоръжения конфликт с тенденции към „тоталност“ води до огромен брой цивилни, интернирани в пределите на Стара България.“**

Въпросният историк признава обаче, че в позицията на сръбската историография има известни недостатъци, като един от тях е факта тезата за бруталния окупационен режим, основан на терор и насилствена българизация, която не е подплатена в проучвания от български документални източници.

Тоест в нашите военни архиви, които по принцип трябва да съдържат богата информация за един такъв 4 годишен период от време не се намират данни за такава политика приписвана на българските административни и военни власти. Представяните от нашия историк заповеди и нареждания на ген.Никола Жеков говорещи за извършени множество убийства на хиляди хора не съответствуват на откритите архивни документи говорещи съвсем друго. Цитирам един от тях:

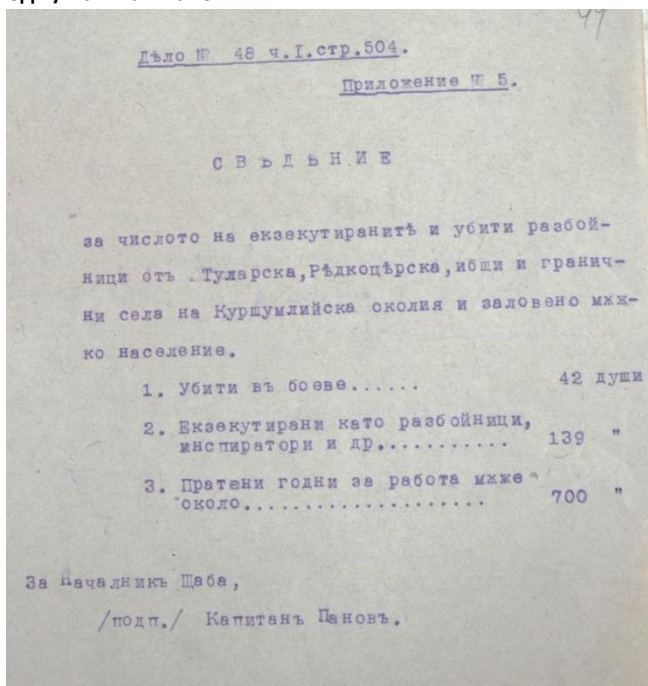
Сведение Дело №48 ч.І стр.504 Приложение №5

„ за числото на екзекутираните и убити разбойници от Туларската, Редкоцърска общини и гранични села на Куршумлийска околия и заловено мъжко население.

1. Убити в боеве.....42 души
2. Екзекутирани като разбойници, инспиратори и други ...139 души
3. Пратени годни за работа мъже около 700 души

За Началник щаба

/подп./ Капитан Панов.

Съдържанието на този архивен документ показва, че убийства и екзекуции е имало, но те са били или в условия на боеве или целенасочено срещу сърби, които са действували в тила с оръжие в ръка при четнически акции, саботажи и терор. Тоест не издържа твърдението за множественост и

колективност на репресиите и убийствата срещу цели категории мирно население.

При завършека на горепосочената през 2015 година Конференция в Сърбия е изказано съжаление, че сръбските историци нямат достъп до български архиви и документи за да се потвърдят тяхната теза за геноцид над сръбското цивилно население. Участниците в конференцията си пожелават да получат достъп до тези архиви за да се докажат техните твърдения.

Аз ще се отзова на това тяхно желание и ще ги запозная с такива документи от българските архиви, които осветляват един период от време непосредствено преди Първата Световна Война. Период, който влиза в причинно-следствена връзка с предопределеното противопоставяне на балканските народи в последващата Голяма Европейска Война. Само една година преди започването на Първата световна война на Балканите се случват ужасни неща по време на Междусъюзническата война 1913 година. Те не са измислени, а реално отразени в документи и фотографии от независими източници. Става дума за масови избивания, изнасилвания, прогонвания и изгаряния на цели селища, които са наистина документирани. Знаят се десетките опожарени български села и хилядите изклани и прогонени българи от гръцките войници настъпващи в Беломорска Македония. Техните оцелели потомци сега живеят в пределите на България и пазят родовата си памет. Да, потърпевши в двете Балкански войни са били и турци и гърци и сърби, но най-вече е пострадало българското население. Този извод не е произволен, а потвърден в така известната **Карнегиева анкета**- цитирам:

Няма съмнение, че едно пространство от 140 км, населено с българи, е било напълно опустошено и почти всички села в него изгорени. Пък и не може да се каже, че това е станало от военна нужда. “Нищо не може да извини тези действия: и няма друго средство, освен то да се отрича.” И още: **"Между балканските народи няма невинни за зловещите събития, но българите са най-малко виновни"**, заключава докладът.

Представям и една нищожна извадка от заловената гръцка поща с писма на гръцки войници до техните близки в Гърция, която да онагледите изводите в Карнегиевата анкета:

Вулгарос нами мини \ Българин да не остане... девизът на гръцката армия.

Извадки от писма, намерени в пощата на 19-ия полк на VII-та гръцка дивизия, хваната от българските войски в Разлога на 14 юли 1913 г.

Г-н Захари Калианис
Ерфос-Милипотамос
Ретимнон в Крит
Родопи, 13 юли 1913

Опожаряваме всички превзети български села и убиваме всички българи, които ни паднат в ръка. Превзехме Неврокоп, хубаво посрещнати от турците,

от които мнозина дойдоха при нас, за да се бият срещу българите. Нашата армия се среща със сръбската и румънска армии, които са на 32 километра от София. Колкото за нас, ние се намираме близо до старата граница.

Ф. З. Калианис

Юли, 15 1913.

Брате Сотире,

До момента, в който ти пиша, аз съм, слава Богу, добре. Ние се намираме на границите на България и Тракия. Колкото се отнася до войната, не мога да ти опиша положението и това, което става: работите, които се вършат, не са вършени след Исуса Христа: гръцката армия опожарява всякъде, гдето намери български села и коли всички, които среща. Това, което се върши, е неопишимо. Господ знае, как ще се завърши тази история, времето да.... се е повърнало за да се изядем помежду си.

Целувам те твой брат Панегис Бегликис

Ето на това се казва геноцид: изнасилвания, масови убийства, опожарявания! Крайна цел- обезбългаряване на завзетите територии - брутално, моментално и безмилостно.Тук не става дума за окупация, администрация и въобще някаква политика, а за звероподобно отношение към българския етнос и провеждане тактиката на изпепелена земя! И точно това не трябва да се пренебрегва, когато се отчитат действията на българските войници завзели през 1915 година същите територии. Всъщност българските войници не са имали никаква мотивация да извършват подобни зверства, защото са знаели много добре, че навлизат в земи с българско население останало извън пределите на България. Та нали поради това страната ни участва в три последователни войни. Националният идеал за освобождение и обединение на всички българи все още е владеел съзнанието на българския народ. Не е истина, че българското население по онова време вече е било сърбизирано. Да, националното им съзнание е било „разклатено“ от упражнявания в Поморавието, пък и в Македония терор, но не заличено. Само до преди три години по време на Първата Балканска война, най-вече с българското оръжие са изтласкани основните турски сили от Балканския полуостров чак до подстъпите на Цариград при Чаталджа. Това моравските и македонските българи няма как да са го забравили.

След завършека на успешната военна кампания на българските войски в края на 1915година довела до пълен разгром на милионната сръбска армия, единствено оцеляват като организирана военна сила около 140 000 сръбски войници и след хаотично отстъпление през албанските планини са превозени накрая с френски кораби от пристанището Дуръс до остров Корфу. Други десетки хиляди от тях дезертират захвърляйки военните си дрехи и снаряжение, а сто хиляди сръбски войници са пленени от българската

войска/най-вече след битката на Косово поле/, обезоръжени и отново пуснати на свобода. Подчертавам освободени, а не избити! Факт, който няма да намерите в сръбската историография. Ако българската армия наистина е била толкова жестока, каквато продължават да я представят сръбските историци, пленената 100 000 сръбска армия просто е щяла да бъде ликвидирана.

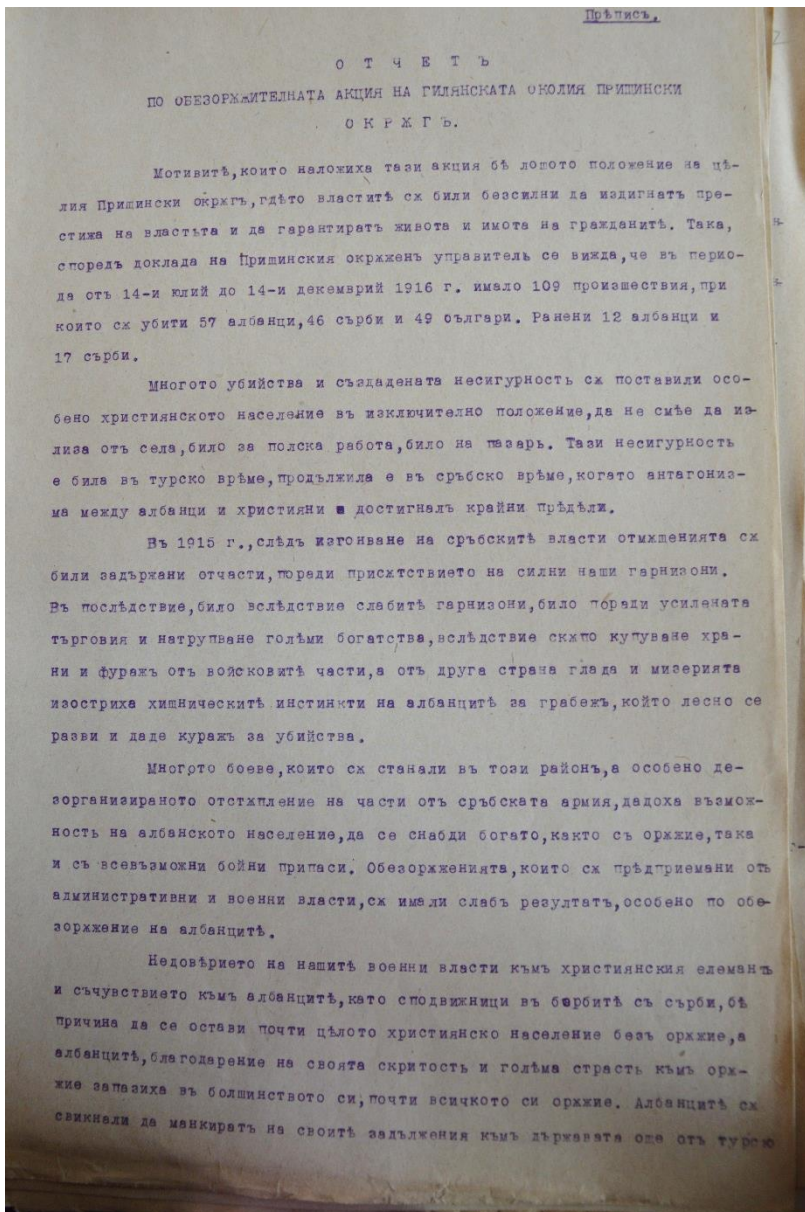
Завзетите в резултат на успешно проведената военна кампания територии са с изключително и/или преобладаващо българско население - Македония и Моравско. Годината е 1915г, а това е само няколко години след описаните по-горе жестокости извършени на същите територии от гърци и сърби по време на предшествуващите две Балканските войни. Много важен факт, който не бива да се подминава е, че след като сърбите са били разбити и изхвърлени от Косово албанското население веднага е започнало да се довооръжава със захвърлените от бягащите сръбски войници пушки и мунции и да извършва безчинства, грабежи, убийства и прогонвания на християни /независимо дали става дума за сърби или българи/ от селата им. Явно са решили, че настъпва безвластие и сега е дошъл момента да започнат свое прочистване на другOVERците. Всъщност в Прищински окръг през 1917 година местното население се е обособявало не толкова на етнически, колкото на религиозен принцип. Хората са се делили на мюсюлмани и християни. Мюсюлмани са били изключително албанците. Християните обаче са били разнородни. Имало е българи, сърби, черногорци и прочие други. Албанският терор е бил упражняван върху цялото християнско население. За това свидетелствува и следващото:

Изложение за състоянието на Прищинския окръг през 1917 г. /от Окръжния управител Ст. Брадестилев/ В него окръжния управител прави именно извода за водещия религиозен принцип на обособяване на хората, а не етническата им принадлежност. В така създадената обстановка на несигурност, терор на сръбски чети, неутвърден ред от скоро организиращата се българска администрация, албанците започват задружно и целенасочено да изтласкват християните от местата в които са живели съвместно с тях. Повиканите в запас млади албанци побягват в горите и стават разбойници/качаци/ по нищо не различаващи се от сръбските четници. Групирани в чети те подлагат на терор мирното християнско население. Става дума най-вече за окръг Прищина и прилежащата му Гнилянска околия. Това скоро бива отчетено от българските военни намиращи се в района на Косово и те започват акция за обезоръжаване на албанците. Представям и един отчет информиращ за същите тези събития.

„Отчет по обезоръжителната акция на Гнилянската околия, Прищински окръг.”

Отчетът е изготвен от Началник на планинска дивизия полковник Тананов и капитан Панов. Тези данни от архивите показват, че в Прищински окръг е имало наченки на хаос с масови убийства и терор, като подбудители са били албанци мюсюлмани. Чест прави на българската армия, че е пресекла навреме тази тенденция прилагайки сурови мерки спрямо непокорните качаци и други разбойнически елементи излизаци от албанските среди като ги е обезоръжила

и по този начин е защитила живота и честта не само на българите, а на всички християни живеещи в Прищински окръг, включително и на сръбското население

време. На много разпореджия, които са правени от разни власти в разни времена, албанците са свикнали да не ги изпълняват не само когато видят, а особено почувствуват силата - прибягват към изпълнение и разсълпие.

Разпръснатото положение на селата и родовия битъ са създали особени нрави и развили силно личнитъ влияния. Къщата на албанеца е закрита за света и е готово скривалище на разбойници, гдѣто околото на властта почти никога не е проникнало. Албанеца по характеръ е способенъ да крие всѣко прѣстѣпление, било като заблуди властта съ работѣщие или лжката. Това са главнитъ причини да не събере оржието, а повърхностно търсене - безъ репресии, не е давано резултатъ, тъй като всичкото оржие винаги е било скрито най-щателно въ стеницѣ, покривитѣ, или особени сѣмейни скривалища, каквито се намиратъ въ всѣка къща, даже и за житнитъ храни.

Отъ на правенитъ проучвания по разни крупни кражди, или убийства, като да се съзира една система - да се изгонятъ християнския елементъ, та албанците да останатъ единствени господари на земята. Това имъ стрѣление е резултатъ отъ сръбското владичество, когато тѣ са почувствували своето право на земяна собственостъ застрашено; когато албанската нашествена вѣдна, така бързо настѣпваща къмъ изтокъ въ турско време стигна сѣвернитъ части на Овче Поле, се почувствува спрѣна.

Дали това гонение, убивание и ограбване на християнския елементъ не е система и дѣло на агитации - трудно е да се каже.

Все таки съзиаратъ се локални системи на изстребление, които се дерижираатъ отъ влиятелни мѣстни лица.

Събирание набора отъ албанското население създаде масово избѣгване и създаде особена категория качаци отъ войската; послѣднитѣ се сдружили съ качацитѣ разбойници, така че, създаваше се силна атмосфера на несигурностъ. При подобно положение, легко бѣ на всѣка пропаганда, отъ гдѣто и да бѣ дошла, да използвава тѣзи недоволници. Приинския окръженъ управителъ вече въ 1916 година пише за два сръбски чети отъ по 30 до 40 души дѣйствуващи въ куршумлийско, Дебанско и Вранско, по съседство на окръга.

Командира на 3-и планински пѣх. полкъ съмо донесе за необходимостта да се приложи телеграмата № 13670 отъ Македонската Военно-инсп. областъ. И отъ неговия рапортъ се ясно вижда, че е наложително часъ по-

Така стигаме до следващ съществен документ. Впрочем, за сведение на сръбските историци този важен архивен документ винаги е бил достъпен в

Интернет пространството и е от от архива на генерал Стефан Нерезов началник на Моравската военно-инспекционна област по същото време.

**ЗАПОВЕД ПО МОРАВСКАТА ВОЕННО-ИНСПЕКЦИОННА ОБЛАСТ ЗА
БЪЛГАРСКАТА НАЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА В ПОМОРАВИЕТО, НИШ 29 май 1918
година**

№ 13

По вътрешната политика в областта
оперативна

Поверителна

Началник на Инспекцията Генерал-Лейтенант Нерезов

„С постепенното развитие на окупационната организация в Моравско и постигнатите резултати по всичките отрасли на управлението налага се в областта да се изработят основите на една целесъобразна вътрешна политика. Една вътрешна политика, която да ни даде възможност не само да осигурим най-здраво вътрешния ред, но и постепенно и решително да почнем да завладяваме сърцата на местното население, за да му докажем с дела, че то е близко по кръв и историческо минало нам, да го бедим, че то е плът от нашата плът и че обединението му в пределите на България е един факт свършен за нас. За постигане тая висока цел, естествено, не са достатъчни само платоническите желания, устни агитации, беседите и печатното влияние. Тук нужни са по-могъщи лостове и дела от много по-силно морално влияние. Тук е нужна една цяла система, един обширен план, засягащ всички фактори и всички страни на човешкото съществуване. Завладяването душата на едно население, което през последните 40 години е било систематически отчуждавано от нас, е едно дело, изискващо напрежение и използване на всички наши енергии и средства. Опитът показва, че между всички видове средства, тия от материален характер са най-действителните за постигане бързи и надеждни резултати. А между това, именно тая страна на дейността и средствата досега е била най-слабо, да не кажем съвсем не засегната“

В съдържанието на този текст се вижда философията, идеите, стратегията на генерал Нерезов за това как трябва да се осъществява военното и и цивилно администриране на България в Поморавието.

Ето какво четем още:

„ ПО ЦЕЛИТЕ НА НАШАТА ВЪТРЕШНА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА.

Задачите на нашата вътрешна политика са:

1-о. *Да осигурим спокойствието и реда в Областта по начин надежден и в същото време, който ни позволява да завладеем сърцата на всички.*

2-о. *Да благоприятствуваме, до колкото условията на войната позволяват, економическото и духовното развитие на населението, и*

3-о. *Да възвърнем същото население към неговото българско съзнание, като възбудим у него искрена привързаност към България, към Българската култура, българския език, българската история, българското настояще и българското бъдеще.*

Първата задача съставлява главна цел на окупационните войски и административните власти и, както опита показва, постигането на тая

цел налага твърдост, ловкост, такт, организаторска дейност и инициатива. Втората задача съставлява главна цел от една страна на интендантската организация, от друга на училищата, църквата и културната дружба и общо взето на всичките български власти и учреждения. Тая задача налага основателно познаване на условията, грижливо проучване на хората и искрена преданост на делото.

Третата задача трябва да съставлява цел на всички български сили и на всички българи в Областта. Тая задача трябва да се преследва настойчиво, искрено, целесъобразно и по един от по-рано установен план. От всички тия цели, третата, последната, съставлява в сегашния момент и в бъдеще най-важната задача, която трябва да погълне нашето внимание и нашите усилия. За постигането на тая задача ние не трябва да жалим нито средства, нито труд, нито време. Защото всеки успех в това отношение ще бъде успех и за постигане на другите две цели и защото, ако ние сполучим да възобновим напълно българското съзнание на населението, с това осигуряваме в същото време и реда, и спокойствието, и духовното, и економическото развитие на същото население."

Предвиждало се е онези представители на местната интелигенция, които бъдат изпратени в Царство България да бъдат настанявани на работа по възможност на длъжност отговаряща на професията им. Това е решавало едновременно два проблема, тези лица да бъдат все пак под контрола на държавата и същевременно да им се осигури поминък. Разбира се в Моравска област през тези години не е била остров на спокойствие в условия на бушуващата голяма Европейска война. В областта са действували албански разбойници, сръбски дезертъори, македонски харамии при неукрепнала българска административна власт. Обстановката е била сложна и тежка. България е трябвало едновременно да воюва на Солунския фронт срещу противостоящите и четири армии от АНТАНТАТА(френска, английска, гръцка, руска и възстановена сръбска) и същевременно да организира администриране, работа на общински и държавни служби, продоволствие, образование, земеделска дейност и стокопроизводства в усвоените земи. Поморавието е една обширна полупланинска област явяваща се тил на близкия Солунски фронт. В планините и горите са се криели десетки хиляди въоръжени дезертъори от сръбската армия. Една част от тях са се организирали в бойни чети, други са захвърлили военните си дрехи и са се разпръснали сред местното население. Широко разпространена практика било снабдяването с фалшиви документи удостоверяващи, че притежателят им страда от заболяване, което го е освободило от мобилизация в сръбската армия. Така те притъпявали вниманието на българските власти скривайки участието си в бойните действия. Във всички селища сръбските четници са имали ятаци най-вече от средите на преселените от Шумадия сръбски колонисти. Сръбските свещеници и учители са били най-честите подбудители на недоволство и съпротива срещу българските административни власти. Те са саботирали българската политика за нормализиране на бита и условията на живот на моравското население. Както казах по-горе населението в своята цялост е

имало все още съхранено българско самосъзнание, но се е плашело да го изявява активно поради страх от предатели в собствена си среда и поради неяснотата за крайния изход на войната. Още са били пресни спомените за сръбските жестокости по времето на Балканските войни и оказва се с основание, защото при оттеглянето на Българската армия от Поморавието след пробива при Добро поле и подписаното примирие, възвърналата се сръбска власт подлага на терор всички осмелили се да изявят българското си самосъзнание по време на българското управление. Но за тези репресии сръбските историци мълчат и не изнасят най-вече никаква информация, която имат в архивите си. Точно за този период от време ние можем с основание да кажем - Отворете архивите си да видим какво се е случило с българите живеещи там след оттеглянето на нашите войски!

Нека обобщим до момента. Запознавайки се с протоколи от заседанията на Министерски Съвет при управлението на Васил Радославов, не се открива никаква информация за извършвани масови убийства в Поморавието и Македония. Ако такова нещо се беше случвало, то неизбежно щеше да бъде обект на обсъждане по време на тези заседания. Нещо повече, Министър-председателят Радославов щеше да доложи за това на Цар Фердинанд за да обоснове изземването на повече власт от ръцете на военните в Моравската военноинспекционна област. Известен е спора между **военните**, които управляват двете инспекционни области - Македонска и Моравска и **административните** служители на българското **правителството**, които са осъществявали гражданското управление в същите две области. Това своеобразно двувластие продължава през цялото време на българското управление в условия на съперничество и противоборство коя от двете институции да бъде върховна при администрирането. Но данни за масов терор, убийства и въобще геноцид няма никъде в протоколите от Министерските заседания.

За сметка на това в архивните документи се откриват сведения, които говорят за упражняван терор от страна на сръбските четници върху местното цивилно население принуждавайки го да им сътрудничи във въоръжената съпротива срещу българските административни власти.

Ще цитирам няколко такива документа. Първият е сведение от полковник Луканов.

Началник щаба на действащата армия

Полковник: Луканов

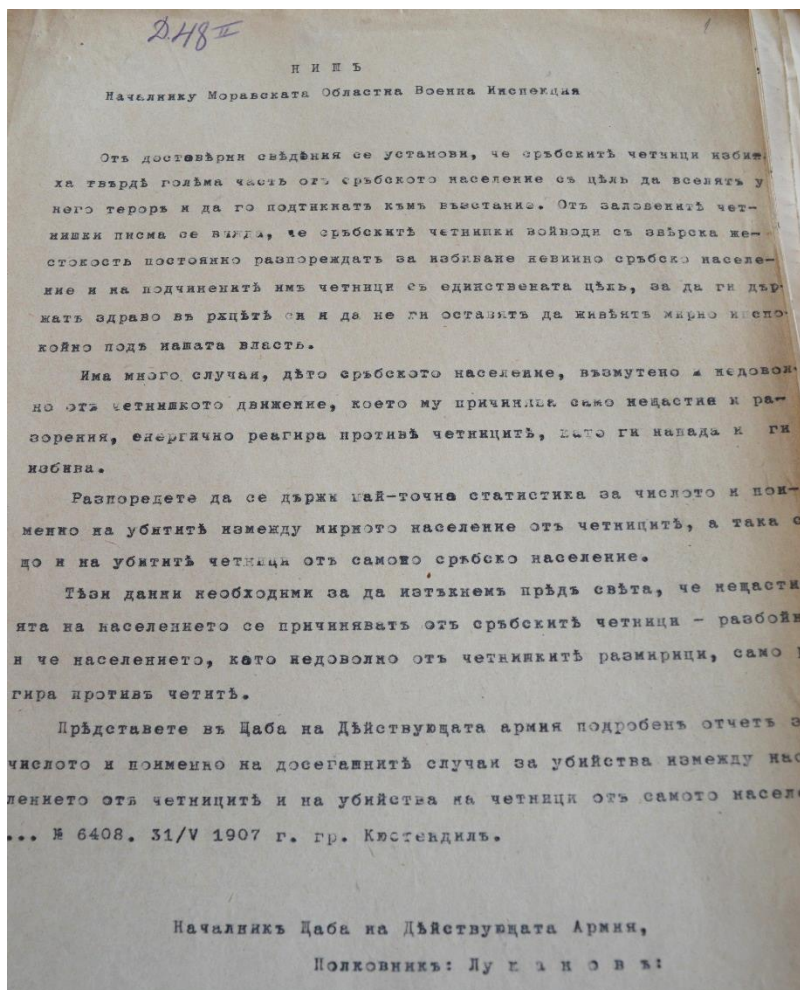
До: Ниш

Началнику Моравската Областна Военна Инспекция

От достоверни сведения се установи, че сръбските четници избиха твърде голяма част от сръбското население с цел да всеят у него терор и да го подтикнат към въстание. От заловените четнишки писма се вижда, че сръбските четнишки войводи със зверска жестокост постоянно разпореждат за избиване невинно сръбско население и на подчинените им четници с единствената цел, за да ги държат здраво в ръцете си и да не ги оставят да живеят мирно и спокойно под нашата власт. Има много случаи,

дето сръбското население, възмутено и недоволено от четнишкото движение, което му причинява само нещастие и разорения, енергично реагира против четниците, като ги напада и ги избива. Разпоредете да се държи най-точна статистика за числото и поименно на убитите измежду мирното население от четниците, а така също и на убитите четници от самото сръбско население. Тези данни са необходими за да изтъкнем пред света, че нещастията на населението се причиняват от сръбските четници и че населението като недоволено от четнишките размирици само реагира против четите.

№6408. 31/V 1917г. Гр. Кюстендил.

Втори показателен документ е Протокола от разпита на пленения сръбски войвода и свещеник **Димитър/Мита/ Димитриевич** от 15 октомври 1917 година. Свещеникът е пленен при опит да премине през фронтната линия в посока към срещуположните френски и сръбски войски. Ето извадки от Протокола:

„.....На 14 октомври Коста Печанецъ дошелъ отъ къмъ Битолския фронтъ съ единъ аеропланъ1 който слезълъ въ с. Механе. За това свидетелствуватъ много селяни, между които и Ивенъ Иличъ, който го е прихваналъ при слизането си отъ аероплана..... Най-напред почна К. Печанецъ и подробно ни каза какво е положението отъвдъ фронта. Той ни съобща, че е изпратенъ отъ сръбската гл. Квартира за да види какъ живеее народа и да донесе съ специални куриери дали населението е избито, ограбено, съсипано и пр..... Той билъ изпратенъ само за Топличкия и Вранския окръзи, като познатъ, а за другите окръзи били изпратени други офицери, пакъ съ аероплани..... К. Печанецъ следъ като ни каза, че е изпратенъ отъ Гл. квартира да проучи положението на народа, изтъкна предъ насъ, че всичко което те отъвдъ фронта знаятъ за положението на населението изобщо съвсемъ не било верно; народа не е опропастенъ, страната е спокойна и пр. пр..... Каза ни, че за задача ще бъде да се събори Сталачкия и Ристовачкия мостове на ж.п. линия съ целъ да се попречи на българите и да се улеснятъ сръбските и съюзническите войски, които идатъ вече..... Той твърдеше съ положителностъ, че сръбските и съюзническите войски вътре въ единъ два месеца ще завладеятъ целата страна и че въ това били уверени и въ Гл. сръбска квартира..... Разгласи се помежду населението, че всички ония, които са избегали отъ редовете на сръбската армия преди и въ време на отстъплението, ако се организиратъ и взематъ участие въ предстоящите акции ще бъдатъ помилвани и нема следъ пристигането на сръбската войска да се предаватъ на военния съдъ. Туй обстоятелство при предварителната агитация помежду населението допринесе най-вече да се образуватъ на всекъде много чети отъ местните жители, които при отстъплението беха дезертирвали отъ армията..... Печанецъ се надеваше, че най-вече за 1-2 месеца тукъ ще дойде сръбска войска и тъй като неговата работа презъ това кратко време не е трудна той въ замена на това ще спечели голяма популярностъ, която щеше да му гарантира депутатското место за което той отдавна още преди войната аспирираше /той бе кандидатъ въ листата на либералната партия/..... Войската съвсемъ слабо преследваше четите. Те никога не влизаха въ Балкана или въ по-малките горички или кории. Азъ за първи пътъ видехъ да влезе войска въ гората при с. Тополница на 11/24 юли. Следъ като отъ областъта се взеха мерки, особено следъ дадената амнистия, много читници се предадоха, а също и селяни..... Споредъ менъ най-главния виновникъ за повдигане на възстанието е Коста Печанецъ. Последния ако не беше дошълъ никой не щеше да вдига възстание. Той се представляваше за пратеникъ отъ върховната команда и издаваше прокламации до народа като го подканяше да се организира. Най-лесно привлече на страната си дезертьорите отъ сръбската армия на които

обещаваше амнистия, ако тръгнатъ съ него, а също и производство, като се счита че за презъ целото време съ били на служба въ сръбската армия със същата заплата;.... обещаваше на всички заслужили награди, а тоя който не ще да вземе участие, заплашваше го съ убийство него и семейството му, а също и наказания отъ сръбските военни власти, които въ късо време ще дойдатъ..... Същевременно изби много хора, които не желаеха да тръгнатъ съ него или го напусаха. Народа като виде, че той тероризира и убива заключи, че това му е предоставено отъ върховната команда и правителството..... Презъ целото време докато азъ бехъ тамъ - до 23 юли - стар стил - Печанецъ освенъ нападението което направи въ Босилеградъ и Ристовецъ не направи друго освенъ да се крие въ планините. Това беше лесно, защото храна имаше доволно по селата..... До възстанието четниците живееха като сватбари. Нощно време отиваха въ предварително определена къща съ войводите, ядеха, пиеха, веселеха се, а презъ деня стоеха въ горите, а когато времето беше лошо пакъ по къщите или колибите, понеже никой не ги преследваше. Отъ възстанието насамъ постоянно денемъ и нощемъ - живеятъ въ горите. Въ селата отиватъ само за храна или по работа." Четите се хранеха изъ къщите на местното население. Войновичъ още реквизираше жито отъ полските села покрай Топлица, Драгуша, Тулари, Търбуне, Гъргоре, Барбатово и пр. Презъ време на възстанието Печанецъ и Войновичъ взеха големо количество храна, които се намираха отъ властта въ некои села. Презъ това време Войновичъ също така реквизира храна и занесъл горе на Капаоникъ.....". Убити съ отъ Печанецъ много хора - около 5 - 600 души, но азъ не зная имената на всичките..... За всичките тези лица имаше присъда издадена отъ Печанецъ и всеки се задължаваше да ги убие или залови.".....

Безспорно това е убийствена информация срещу сръбската теза за характера на Топличката Буна. Дадена ни е от поп Мита Димитриевиц, един от видните участници в Топличкия бунт. Ако речем да навлезнем в подробности и изложим взаимните обвинения, които си отправят един другимо в писма Коста Пекянац и поп Димитър Димитриевиц, ще излезнат наяве и разбойничествата, които са извършвали четите им в Моравско и най-вече в района на Топлица. В личната си омраза те разкриват взаимно мръсните си дела като: реквизиции, грабежи, разгулен живот, насилия върху жени и девойки, убийства, терор над десетки села принуждаващ ги да сътрудничат с четници и ятаци. Цялата документация представляваща Протоколи от разпитите на заловените войводи: свещеник Димитриевиц и поручик Аца Пипер заедно с дневника на поп Мита, се намира в българските исторически архиви. Всичко горепредставено може да бъде прочетено там и още много информация, която не можем да цитираме тук поради ограничените обем и характер на материала. Като сравним показанията на тези двама водачи на чети по време на Топличката Буна и представеното от Междусъюзническата комисия в Доклада и за нарушенията на Хагската конвенции и на международното право става ясен размера на фалшификациите изфабрикувани от членовете на Комисията с цел сатанизирание на българската административна власт и

същевременно премълчаване терора на който е било подложено местното население от четите на Коста Пекиянац и Коста Войннович-Косовеца. Но не са само те, а е имало и други по-малки четоводци използващи анархията настъпила по време на Топлишката буна за да се занимават с грабежи и разбойничества. Изводът е ясен. Целта на въпросния доклад е да въведе в заблуждение Съюзниците от АНТАНТАТА за да бъдат обосновани прекомерните и неоснователни претенции на Сърбия към победена България.

Но нека се запознаем с още автентични, исторически документи намиращи се на съхранение в българските държавни архиви.

ЗАПОВЕД ПО МОРАВСКАТА ВОЕННО ИНСПЕКЦИОННА ОБЛАСТ №10 гр.НИШ 6 и март 1917г

Издадена е от временния началник на Моравската Военно

Инспекционна област.

Полковник Протогеров

В тази заповед ясно се обозначава към какви лица ще бъдат приложени наказателни мерки включително и крайни такива като разстрел. Подробно се изброяват всички онези групи хора, които ще бъдат приравнени на **разбойници** и съответно ще получат най-тежкото наказание като например:

- Всички въоръжени, които не предадат оръжието си и то бъде намерено в дома им или в близост до него.
- Разбойници напуснали къщите и криеци се някъде, които отказват да се приберат в домовете си.
- Всички взети за войници или подлежащи на набор, които дезертират от задълженията си.
- Всички ятаци даващи убежище на горе упоменатите и/или криеци някъде оръжие и боеприпаси.
- Безкомпромисно да се преследват и залавят извършители на убийства и грабежи по селата.

Наказателните мерки включват и глоби, конфискуване на имотите, интерниране на разбойници и техни близки. Дава се срок от 10 дни изчакване с последващо изпълнение на горните условия. Както се вижда от Наредбата потърпевши се оказват онези лица, които са в основата на въоръжена съпротива срещу българските власти. Дава им се и краен срок за изпълнение на въпросната Заповед. Не виждаме никъде разпореждане за масово избиване на мирно население. Не се организират масови преселения подобни тези в Русия, които се извършват десетилетия по-късно от болшевиките. Представянето на българското администриране като мракобесно и безчовечно разчита на това, че когато една лъжа се повтаря хиляди пъти в течение на много години, тя се превръща в истина. Но не и в нашия случай, когато съществуват стотици документи в българските фондове, а вероятно и такива в самите сръбски архиви, които опровергават така разпространяваните исторически фалшификации. От горния документ ясно се вижда, че полковник Протогеров

ЗАПОВЕДЬ
по
МОРАВСКАТА ВОЕННО-ИНСПЕКЦИОННА ОБЛАСТЬ
№ 10.

гр.Ниньт, 6-и марта 1917 год.

ПО ВЪДВОРЯВАНЕТО РЕДА И СПОКОЙСТВИЕТО ВЪ МОРАВСКАТА ОБЛАСТЬ

За голѣмо съжаление напоследък въ нѣкои отъ населенитѣ пунктове на Моравската областъ сѣ се явили разбойници, които на мѣста дѣйствиелници, войници и стражари.

За отстраняване причинитѣ на тѣя безредици, за въдворяване реда и спокойствието въ всички околии на областта, за гарантиране живота, запазване честота и имота на населението,

ЗАПОВЕДЬ А М Ъ :

1. Всичкото население отъ областта да прѣдаде всичкото оружие, което има, като пушки, револвери, патрони, бомби и други подобни материали чрѣзъ замѣстнитѣ на кметовѣтѣ или полицейскитѣ пристави по списъкъ въ полицейскитѣ участъци.

2. Който не прѣдаде оружието си до 15-и мартъ т.г. 8 ч.сл.пл. и се намери оружие у него, въ кждата му, на около нея, ще се счита като разбойникъ и ще бъде тутакси застрѣлянъ, кждата му ще се изгаря, имота му ще се конфискува и сѣмейството интернира.

Ако въ района на селото се извърши убийство, то на селото да се наложи контрибуция отъ 5000-10000 лева, която да се събере отъ жбница, а ако няма той - отъ цѣлото село. Тая събрана сума да се прѣдаде на сѣмейството на убития.

4. Ако се случи грабежъ, то за обезщетяване на ограбения да се събере сжмата сума отъ грабителя, а ако той няма срдѣтета или грабителя не бъде откритъ, то сумата да се събере отъ цѣлото село и се прѣдаде на ограбения.

5. Всички разбойници и тия, които макаръ и врѣменно да сѣ напуснали домоветѣ си, да се прѣдадатъ доброволно до 15 т.м. 6 ч.сл.пл. на административнитѣ власти. Ако до този день тѣ не се прѣдадатъ, ще се считатъ за разбойници.

6. Всички взети за войници или подлежащи на наборъ, както и тия, които сѣ напуснали частитѣ си, да се прѣдставятъ на административнитѣ и общински власти до 15-и мартъ т.г. 6 ч.сл.пл., следъ която дата, ако не се явятъ, ще се считатъ за разбойници.

7. На всички лица упомянати въ пунктове 5 и 6, ако не се прѣдадатъ въ опредѣления срокъ до 15-и мартъ т.г. 6 ч.сл.пл. и обѣщатъ срдѣщно лична и материална гаранция да станатъ добри и мирни граждани и добри войници, ще се изгарятъ кждитѣ, ще се конфискуватъ имотитѣ имъ и сѣмействата имъ ще се интерниратъ /изгонватъ/ веднага въ прѣдѣлитѣ на Царството.

8. На всички досегашни разбойници, ако не се прѣдадатъ до 15-и мартъ т.г. 6 ч.сл.пл. да се конфискуватъ имотитѣ имъ, да се изгарятъ кждитѣ и сѣмействата имъ да се интерниратъ съгласно пунктъ 7.

9. Всички лица, които знаятъ гдѣ и кой крие оружие и не обаждатъ на административнитѣ власти; всички ония, които даватъ убѣжище на ѳгьлцитѣ и разбойницитѣ и тия които заслужаваатъ властитѣ въ търсенето на оружието и разбойницитѣ ще се считатъ за съучастници /ятаци/ и да се третиратъ като разбойници. Съ тѣхъ и сѣмействата имъ да се постъпва съгласно пунктъ 7.

10. Всѣки, който не се намира въ кждата си или не може да оправдае отсъствието си ще се счита за разбойникъ или тѣхенъ съучастникъ и като такъвъ ще се прѣдсѣдва съгласно пунктъ 7.

11. Настоящата ми заповѣдъ всички коменданти и административни власти неврѣменно и подъ най-голѣма гласностъ съобщаватъ на населението.

12. Прилагането ми на настоящата заповѣдъ въ всичката ѣ строгостъ да стѣва до втора моя заповѣдъ.

13. Въ разбунтувалитѣ се села за приложението на тая ми заповѣдъ да се дава срокъ отъ 24 часа.

Вр. Началникъ на Моравската
Военно-Инспекционна областъ,

/подп./ Поляовникъ Протогеровъ.

определя кои лица точно подлежат на наказания давайки възможност на всеки от тях да ги избегне изпълнявайки в обозначения срок Наредбата.

Така, анализирайки „**ПО ЦЕЛИТЕ НА НАШАТА ВЪТРЕШНА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА**“ виждаме, че Генерал Нерезов като Началник на Моравската инспекционна област е бил много добре запознат с историческите, религиозни, етнически, стопански и други проблеми в Моравско и Македония. Именно това му позволява да разработи такава всеобхватна културно-просветна и политическа стратегия в Моравско. Комплексна по съдържание и българска по своя характер тази концепция е целяла възраждане на българщината в тези земи подложени на десетилетна безкомпромисна, асимилационна сръбска политика след освобождението им от турско робство и особено след двете Балкански войни. Така изградената културна политическа програма е трябвало да се провежда грамотно, без насилие разчитайки на все още съхранено българско национално самосъзнание сред населението в Поморавието. В нейното осъществяване са взимали участие: административни власти, кметства, учители в образователната система, църкви, новосновани културни дружби, читалища с певчески хорове, театрални трупи, танцови състави, български интелектуалци изнасящи по места историографски сказки. Подходът към различни групи от населението е бил различен според възрастта, пола, образованието, имотното състояние и образованието им. При това положение от само себе си се разбира, че няма как да бъде съчетавана политика на масов терор и геноцид от една страна с културно образователна дейност разчитаща на все още неотшумялото българско национално самосъзнание от друга. Двата подхода са напълно несъвместими.

Ако е вярно заключението на Междусъюзническата комисия след края на Първата световна война, че населяващите Моравско никога не са имали българско национално самосъзнание, а са чисти сърби и за това българската административна власт не имала правото да ги „денационализира“ как да си обясним тогава стотиците молби, писма и телеграми изпратени от населението живеещо в селищата и градовете на Поморавието до тогавашния Началник на Моравската Военно-Инспекционна област. Всички те са публикувани в тогава излизания вестник МОРАВСКИ ГЛАС. Тези хора не са се страхували да се заявят открито, публично и лично с имената и фамилиите си. Ще цитирам само една малка извадка от тези молби, които са публикувани в поредица от броеве на вестник Моравски Глас. Всички броеве на вестника се намират на разположение в „Държавна Агенция Архиви“- София на ул.Московска №5. /снимка 7/

-Телеграма от жителите на Сичево- Нишка околия подписана собственоръчно от главите на домакинства в селото на 10 февруари 1918г в която заявяват, че ...” българи сме били и българи желаемда останем неразделни от милото ни отечество и майка България”

-Адрес от жителите на Сурдулица и околията до Началника на Моравска област:...” като взехме предвид...разликата от направеното сравнение между живота, напредъка и културността, както и много други фактори, решихме всички единодушно да излезем с подписите си и да заявим, че Моравско е било българско и българско искаме да остане, че не желаем за напред сръбски режим, а български такъв, че ний не сме сърби, а до гдето държи

естествената граница- реката „Бугар-Морава“, ний сме всички българи.”:
/Следват 1200 подписа/

-Лесковец: колективна телеграма:.....” Нека борбите на нашите бащи, деди в миналото бъдат гаранция, че ние не можем да живеем свободен национален и политически живот, ако не бъдат присъединени към майка България, и ако не живеем в нейните предели, с която ни свързват както миналото, така и бъдещето.” / Следват 128 подписали се поименно глави на домакинства./

-Пирот: Телеграма от гражданството.....”Знаейки, че нашият стремеж, нашият идеал е да бъдем обединени с всичките си братя от цялото Царство, Вие да станете изразител на този ни стремеж, за да излекуваме раните си от робството и да заживеем и заработим за величието на обединена и Велика България.” / Следват 30 поименни подписа за всички пиротски граждани./

-Алексинец: телеграма....”Робството не може да убие нашия дух, и ние тържествено заявяваме, че нашата мисъл е една с мисълта на България, с която на веки искаме да останем обединени в пределите на общото отечество. Ние ще бъдем щастливи граждани на Велика и обединена България.” /Следват 67 поименни подписи на глави на домакинства./

-Княжевец: телеграма...”Гражданите на Тимошкия Княжевец, събрани днес на 17 януари т.г. решихме подобно на братята си от Пирот, Ниш, Враня,Власотинци и др. градове на Моравско, да Ви помолим да се застъпите където трябва, за защита на нашите чисто български интереси. И ний, както всички моравци високо заявяваме, че не желаем да се делим от тялото на обединена България.” /Следват 181 поименни подписа на глави на домакинства и на Общ Кмет Ст.П.Джабарски./

-Сокол-Баня и околия:телеграма-.....”Ние жителите на Сокол-Банската околия, на общо грандиозно събрание днес, решихме да кажем своята дума. Нашата дума и мисъл е една: Ние сме българи и такива ще си останем за винаги в пределите на общото си обединено и велико отечество България. Молим Ви от душа бъдете винаги застъпник на тези наши чувства. Ние сме готови да ги пазим с цената на живота си.” /Следват 332 поименни подписа на жители на града и околията./

-Владичи Хан и околия: телеграма...” Нека нашите борби в миналото бъдат гаранция, че ние не можем да не бъдем присъединени и да не живеем освен в пределите на силна и велика България с която ни свързва и миналото и настоящето.....Да живее велика и обединена България, да живее българското войнство. /Следват 139 поименни подписа на глави на домакинства./

Бела-Паланка: писмо....”Със задоволство ние заявихме, че като българи винаги сме имали за свой идеал обединението си с общото отечество. Молим Ви най-енергично в този тържествен момент да се застъпите смело и решително за този наш идеал, като разчитате, че нищо не може да сломи духът на нашето българско име. Ние сме с Вас”. / Следват 29 поименни подписа./

ЕТО Я ИСТИНАТА ЗА НАЦИОНАЛНОТО САМОСЪЗНАНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ТИМОШКО, ПОНИШАВИЕТО И ПОМОРАВИЕТО!

Както отбелязах по-горе, това е една малка извадка от стотиците писмени молби подадени от села и градчета до официалната българска власт, засвидетелстващи желанието на хиляди моравци, тимочани и хора от Понишавието да бъдат част от българската държава и българския народ. Наистина е впечатляващо това припознаване на българските им корени въпреки тридесет и пет годишната сръбска асимилационна политика след освобождението от турско робство. Вижда се откритостта с която се заявява това тяхно желание с имена и подписи публикувани в почти всички броеве на вестник МОРАВСКИ ГЛАС. Това е изненадало в известна степен и българските административни власти, надминавайки очакванията им за съхраненост на българския дух в администрираните области.

Накрая в обобщение можем да кажем, че на Балканите процесите на съвременно политическо мислене, общ прочит на историята, признаване погрешността на провеждани пагубни политики и високомерно имперско поведение не са преосмислени и отречени от сръбския политически елит. Вместо това се градят доктрини за някакъв нов „Сръбски свят“, в който отново да бъдат натикани сръбски и несръбски етноси. Българската историография е в дълг към българския народ и българите останали да живеят извън пределите на държавата ни. Ето защо представяме този материал като опит да се направи един истински прочит на не така далечната ни история. Справедливостта накрая трябва да възтержествува.

Съдбата на тези българи от Тимошко, Понишавието и Поморавието можеше да бъде и друга след края на Първата Световна Война, ако мирът беше сключен при условията предложени от американския президент Удроу Уилсън с неговите прословути „14 принципа“ и особено членове 10 и 11. Тогава би било възможно да се проведат плебисцити в тези области за тяхното национално самосъзнание и териториално определение. Плебисцит подобен на проведените такива, както цитирах в началото в областите: Ойген-Малмери, Северен Шлезвиг, Прусия и Саарска област. Тогава, след края на Първата Световна Война това е бил единственият справедлив начин за определяне следвоенните граници на Балканите отчитайки етническата принадлежност и национално самосъзнание на народите и малцинствата включая и бившите Австро-Унгарски провинции-Словения, Хърватска, Босна и Херцеговина и Войводина. Всеки етнос щеше да избере своята родина. Следвоенният мир на Балканите щеше да бъде устойчив, траен и продължителен. Победителите обаче избраха друго. Разчлениха едни народи, а други насила обединиха. Така на картата на Балканския полуостров се появи една изкуствена малка империя наречена Югославия. Времето за този експеримент приключи след 100 години. Съставляващите я народи се разделиха с бой, ругатни и кръвопролития превръщайки се в смъртни врагове през следващото столетие. Сега, когато се опитваме да направим истински прочит на Балканската ни история, Сърбия бяга от него и се опитва да възкреси стари исторически фалшификации не можейки да преживее своята национална катастрофа на ЮГОРАЗПАД!

Това и затваря вратите към обединена Европа, където старите европейски нации преосмислиха шовинистичните си имперски политики довели до две световни войни с неизброими човешки жертви и материални разрушения. Европейските нации направиха нов, общ прочит на съвместната си история и стъпвайки върху руините на опустошения Европейски континент изградиха основите на модерна, демократична Европа в която вече всички народи съжителствуват мирно в един икономически, политически и културен съюз. Това е бъдещето. Всичко друго са политики обречащи провеждащите ги държави на изолация, капсулиране и безнадеждно изоставане.

Документални източници:

Държавна Агенция Архиви:

-Архивен фонд генерал Стефан Нерезов Фонд№378К Опис№1 АЕ 2067;247;225;266;265;

-Фонд№27К Опис№2 АЕ319

-Архивен фонд генерал Александър Протогеров Фонд№ 1909К Опис№2 АЕ 131;140;143;

-Архивен фонд Българска легация в Париж Фонд№382 Опис№2 АЕ 707

-Автореферат М.В.Вълков

-Архив Карнегиева Анкета

-Архив началник щаб на действаща армия полк. Луканов

-Поща на 19 ти полк на VII гръцка дивизия/14.07.1913г

-Вестник МОРАВСКИ ГЛАС- всички броеве издавани от Българската административна власт.

Бугарска окупация Юга Србие у Пръвом светском рату 1915-1918

Съдбата на Българите в Западните покрайнини- Том III: Етногенезис на населението в Тимошко, Понишавието и Поморавието.

ИСТОРИЯТА НА ЕДНА ЗАБРАНЕНА КНИГА

**Едвин Сугарев – Поет, Общественик, бивш
Генерален Консул на Р.България в Р.Сърбия.**

На 8 ноември 2023 г. – денят, в който се прекланяме пред жертвите на българското малцинство в Западните покрайнини във вече 103 годишната борба за отстояване на националната идентичност, свободата и достойнството на тези българи, пътувах към сръбската граница на ГКПП Отоманци. Пътувах в компания, обединена от обща кауза в защита на това малцинство – с г-жа Мария Цветкова, бивш депутат от ВМРО, Александър Сиди, съпредседател на ВМРО, и д-р Валентин Янев, съпредседател на ГК „Западни покрайнини“. Отивахме в КИЦ Босилеград по покана на Иван Николов – за да почетем тази траурна дата, на която сръбската армия окупира Западните покрайнини, и за да бъде представена моята книга „Елегия за Краището. Съдбата на Българите в Западните покрайнини“.

Тази книга, впрочем подкрепена от Национален фонд „Култура“ и издадена с предговор от евродепутата Андрей Ковачев, обобщава моя опит като Генерален консул на България в Ниш, в периода от 2016 до 2020 г. – времето, в което пряко отговарях за българите в моя консулски окръг – сиреч за повече от 80% от всички българи в Сърбия. В нея разказвам за историята на това малцинство, за асимилационните процеси, с които сръбската държава се опитва да заличи неговата етническа идентичност и историческа памет, за сегашните проблеми на това малцинство и накърняването на неговите малцинствени и граждански права – в областта на образованието, религията, административното обслужване, медиите, здраве-опазването, екологията, културата – и още три много важни права: правото на самоопределение, на достоен живот и на историческа памет. Разказвам с други думи *истината* за живота на нашето малцинство – такъв, какъвто е, а не какъвто го описват законите за малцинствата и сръбската Конституция – и без благочестивото лустро на дипло-мацията, която винаги се стреми да извади позитивните акценти, а накърняването на демократичните ценности бива заматено под миндера.

Още преди да стигнем до границата, научихме от Иван Николов, че същият ден около обяд осем цивилни полицаи от Сурдулица и Враня са нахлули в КИЦ Босилеград и са извършили обиск, в резултат на който са иззели всички

екземпляри от моята книга. По-късно се разбра, че книгите са конфискувани като веществени доказателства към дело, заведено предния ден във Върховния съд във Врания по силата на чл. 317, ал.1 от НК на Сърбия – за подбуждане на национална, етническа и религиозна омраза и нетърпимост. В своята статия „Забраняването на книги е зла прокоба за всеки режим“ Иван Николов показва и факсимиле от заповедта, издадена от Върховния съд – в която дословно пише, че „в началото на юли е забранен вносът на споменатата книга, тъй като тя съдържа материали срещу интересите на Република Сърбия, тоест сепаратистки и сецесионистки становища, които дискредитират носителите на властта в Република Сърбия и БИА“. За тези, които не са наясно със сръбските абривиатури: БИА, агенция за сигурност и информация, е наследникът на прословутата УДБА.

Заповедта на Върховния съд би била комична, ако не ставаше дума за практики, които в цивилизования свят се смятат за принадлежащи към миналото. Да арестуваш една легитимно издадена книга, за да осуетиш нейната премиера – и то при условие, че нейният автор е бил висш дипломат в същата страна, а авторът на предговора е евродепутат от най-голямата парламентарна група в Европейския парламент, не е нещо, с което една цивилизована страна може да се похвали. При това трябва да подчертая, че това не е първото „арестуване“ на тази книга, нито пък е първата ѝ провалена премиера. Месеци преди това петдесет екземпляра, подарени от моя издател г-н Йонко Йончев на КИЦ Босилеград със съответния за това дарение документ, бяха спрени на границата и върнати обратно в България, като така беше осуетена планираната тогава премиера. Безкрайно интересно е – как ли са научили за пренасянето на тези книги граничните власти? Отговорът е: очевидно БИА, чиито интереси била засегнала тази книга, внимателно подслушва телефоните на г-н Иван Николов, и взема съответните мерки.

По-късно на границата беше спрял г-н Александър Димитров, председател на сдружение ГЛАС и кореспондент на БТА за Босилеград, тъй като в багажа му намерили три бройки от „Елегия за краището“ и една бройка от изданията на ГК „Западни покрайнини“. Обяснението, че по закон всеки има право да внесе в Сърбия до три бройки от всякакво чуждо издание, и че самият г-н Димитров участва в изданието, тъй като в неговото приложение, в което се прави анкета сред лидерите на мнение в Западните покрайнини, има цели осем страници негов текст, изобщо не било взето предвид – и след четири часа разправи с граничните власти неговите три (цифром и словом – 3!) броя също не били допуснати. И сега, когато българите от Босилеград тихо, тайно и полека все пак успяват да пренесат повечето подарени на КИЦ книги, КИЦ бива обискиран, а книгите – конфискувани.

Не знам какво би се случило, ако се опитам за трети път да направя премиера в Босилеград. Може би ще струпат книгите на мегдана и ще ги запалят, а мен няма да ме връщат от границата, както направиха сега, ами

направо ще ме арестуват и тикнат в затвора – за подбуждане на национална вражда. Междувременно ще продължават да говорят, че „някой от София се опитва да развали добрите двустранни отношения“ между нашите братски страни – както твърди в момента по мой адрес сръбският официоз „Политика“. Впрочем в статията, озаглавена „Кой иска да развали сръбско-българските отношения“ изрично се посочва, че моята конфискувана книга призовава за „национала, етническа и религиозна омраза и нетърпимост“, а думата е дадена на прословутия кмет на Босилеград Владимир Захариев, от когото още през 2017 г. България сне доверието си, и на Стефан Стойков, негов заместник и понастоящем председател на Националния съвет на българското малцинство.

Безкрайно интересно е обаче как и въз основа на какво уважаемите върховни съдии от Враня са стигнали до този извод, който фигурира в заповедта им от 7 ноември – ден преди конфискацията? Книгата е издадена на български, а не ми е известно във Върховни съд във Враня да участват българи. Как тогава са се запознали с нейното съдържание? Може би БИА им е осигурила светкавичен превод, та да могат в рамките на един ден да го прочетат и да си съставят обосновано мнение за нейните простъпки спрямо сръбския Наказателен кодекс? Или може би някой добронамерен агент от наследниците на УДБА-та им я е преразказал в съкратен вид? Питам, защото не ми е известно как, защо и с какъв документ тази книга е обявена още през юли за недопустима в Република Сърбия, която иначе, знайно е, се стреми към членство в ЕС.

Но нека се върна все пак към събитията от 8 ноември тази година, когато действията на сръбските гранични власти осуетиха не просто моята премиера, но и отбелязването на деня на Западните покрайнини. След като научихме за конфискацията на книгите, все пак продължихме към ГКПП Отоманци. Там претърсиха основно колата на Александър Сиди, с която пътувахме, и личния ни багаж. Носех като подарък за Иван Николов две други мои книги – едната със стихове, другата с фрагменти. Служителите на границата ги взеха – и имах удоволствието да наблюдавам през прозореца на служебното им помещение как се опитват да ги разчетат – сигурно за да видят дали и в тях няма пасажки, които да застрашават интересите на Р Сърбия. Казаха ни, че ще трябва да почакаме малко, и ни посочиха къде да паркираме колата. Това „малко“ продължи повече от два часа.

Междувременно в Босилеград са пристигнали посланик Петко Дойков и генералният консул Димитър Цанев, също поканени да отбележат трагичната дата. Двамата негови консули, Петър Данов и Александър Ганчев, дойдоха на границата и се опитаха да обяснят на граничните служители, че задържането ни на границата е неправомерно, но без успех – дадоха им добре познатия ми от предишни подобни случаи отговор: да се обърнат към Министерството на външните работи на Р Сърбия. След което най-сетне ни връчиха по един протокол, в който просто бяха изброени случаите, в които чужд гражданин може да не бъде допуснат на територията на Сърбия, и поискаха да ги

подпишем; естествено, ние отказахме. С това процедурата по връчване на отказа приключи – и не ни оставаше нищо друго, освен да се върнем назад. По-късно разбрахме, че не сме били единствените – и други коли, пътуващи за възпоминанието на 8 ноември, са били върнати обратно; в Босилеград пък, освен конфискуването на книгите, посетили и дома на Димитър Димитров, и му поставили въпроса защо е залепил плакати на стените на къщата си, свързани с тази дата.

Новината за конфискуваните книги и за нашето спиране на границата се разпространи бързо – още докато пътувахме към София, започнаха да се обаждат новинарските агенции. На другия ден сръбския посланик бе извикан за обяснение в МВнР, където с достатъчно категоричен тон му бе обяснено, че обвиненията срещу мен и моята книга са абсурдни, и че българската страна очаква извинения за този случай. На 10 ноември българският посланик в Белград Петко Дойков направи демарш пред сръбското външно министерство, в който заяви, че българската страна очаква да получи официална информация какво е провокирало действията на сръбските власти спрямо КИЦ Босилеград и г-н Сугарев, и припомни, че спазването на правата на човека и в частност осигуряването на възможност за свобода на изразяване са ключови условия в процеса на европейска интеграция. Още докато пътувахме към София, ме се обади Андрей Ковачев и ме увери, че историята с конфискацията на книгата и недопускането ни в Сърбия ще стане достояние на Европейския парламент; друг евродепутат – Ангел Джамбазки, предложи книгата да бъде представена в самия ЕП, с което предложение се съгласих.

Накратко казано, това са събитията, свързани с конфискацията на „Елегия за Краището“ и провала на нейната премиера. Остават обаче два въпроса без отговор. Първият от тях беше формулиран от някои мои приятели с думите: „Е, да, разляхте отново кучетата, но какво от това? Нищо няма да се промени и орисията на българите в Западните покрайнини ще си остане същата.“ Те имат право, но не съвсем: *кучетата трябва да бъдат разлайвани*. Не бива да забравяме, че нашата съпричастност към споменатите българи е някак отстраняваща: в моята книга пише за тяхната съдба – но те са тези, за които тази съдба е отредена. И ако мен просто са ме върнали от сръбската граница – което си е скандален акт, но нищо повече, то те са тези, които остават да живеят зад тази граница, в окупираните на 8 ноември територии.

И нещо, което много често забравяме – те не са емигранти. Не се изселили в по-богати страни, търсейки препитание, за да образуват там общности с рехавата спойка – каквито са някогашните български градинари в Австро-унгарската империя или днешните български гурбетчи навсякъде по света. Не са мигрирали по различни причини – понякога доброволно, но понякога принудително, както бесарабските българи по време на дългата серия руско-турски войни. Те не са заминавали никъде – останали са по родните си места, но са останали без родина – на отнетата по силата на Ньойския договор

българска земя. Не по своя воля са се оказали в чужда държава и не по своя воля са приели битието си на чужденци в една среда, която не е била склонна да толерира тяхната етническа идентичност – и която е направила всичко възможно да ги отчужди от родината, да подрива паметта за тяхното потекло и в крайна сметка – да ги асимилира.

Да, една книга няма да промени тази трагична съдба – но поне може да ѝ даде гласност, да разкаже за скрития и открит натиск върху това малцинство и за устояването на българското самосъзнание от тяхна страна – продължаващо вече повече от сто години. Това беше по моите сили – и това направих; длъжен бях да го направя, след като четири години живях сред тях и изстрадах заедно с тях всички подли, мизерни, прикрити форми на асимилация. Нямах как да не го направя – бих се чувствал предател; и нямах как да не искам тази книга да бъде представена не другаде, а именно в Босилеград, защото беше посветена не на друг, а на Иван Николов, в когото виждах истински учител по достойнство и кураж, и на неговите съратници тук, в този труден и забравен край на някогашна България.

Другият въпрос без отговор е: защо сръбската държава се плаши от тази книга? Мога да отговоря по един единствен начин: *защото казва истината*. Истината от реалния живот, не тази от сръбските закони и думите на сръбските дипломати и политици. Ако се вслушаме в тях, всичко изглежда наред: имаме задоволително малцинствено законодателство и имаме органи – националните съвети на малцинствата, които по условие би трябвало да определят малцинствените политики в сферата на културата, медиите и образованието. Само че разликата между написаното на хартия и реалните политики, провеждани от местните власти и националните институции – и БИА в това число, е огромна.

Изхождайки от своя личен опит на дипломат, пряко отговарящ за българското национално малцинство, мога да посоча редица примери, в които реалността се разминава със закона. Например феномените, свързани с образованието на роден език. Можем да предположим, че става дума за реално обучение изцяло на български език, но ще сбъркаме. В повечето случаи всъщност става дума за тъй нареченото „двуезично обучение“, при което децата имат ограничени часове по български език (обичайно два до четири часа седмично), но реално учат по всички предмети на сръбски език – от сръбски учебници и в съответствие със сръбските училищни норми. Освен това, за да имат и тази възможност, родителите трябва да заявят в специална анкетна карта, че искат децата им да учат български. Тази анкета обаче не е анонимна – в нея се вписват имена и лични данни – поради което тя е равностойна на декларация, че тези родители смятат себе си за българи – а много от тях не искат да го правят, тъй като си спомнят времената, в които подобна декларация е водела до сериозни неприятности с местните власти.

Не по-малко абсурдно стои въпросът с религиозните права и свободи. Елементарно изискване е религиозните служби да се водят на езика на малцинството, което изповядва тази религия. При българското малцинство просто няма такова нещо. Оправданието е, че във всички ортодоксални църкви службите се водят на църковнославянски. Литургиите да, но проповедта? Във всяка църква тя се води на езика на паството. С изключение на църквите, обслужващи българското национално малцинство – там проповедта е на сръбски. И не би могла да бъде различна, просто защото в тези църкви с едно-две изключения служат не свещеници от български произход, а сърби – в повечето случаи от Босна. Поради което българското паство не само че слуша богослужения на сръбски, но и всеки път чува как бива благословен сръбският патриарх. А ако миряните се престашат да поискат български свещеник да служи заедно със сръбския при някой значим религиозен празник, най-често получават непрекословен отказ.

Разбира се, бихме могли да кажем, че Бог е един, на какъвто и език да се обръщаме към него. Други прецеденти обаче не са толкова безобидни. Това са случаите, в които религиозни дейци се оказват замесени в говор на омразата. Например през май 1918 г. беше обявен конкурс на Техническото училище "Никола Тесла" и църковната община в Сурдулица на тема "Отечеството и свободата – минало, настояще и бъдеще" сред учениците в основните и средни училища в Република Сърбия, Република Сръбска и диаспората, за отбелязване на една година от обявяването на Светите Сурдулишки мъченици. В обявата се отбелязва, че Сурдулишките мъченици, чиято канонизация е сама по себе си нещо невиджано в цялата християнската история, са страдали от българските злодейства през Първата световна война. Изискването деца, които не познават миналото, да пишат за българските злодейства, представлява заклеяване на едно малцинство въз основа на събития с давност от повече от един век, по-голямата част от които са просто съчинени с пропагандна цел – и с които днешните негови представители реално нямат нищо общо.

Трети прецедент: използването на български език като официален от администрациите в регионите с преобладаващо българско население. Независимо от честите уверения в противното, в повечето случаи административното обслужване на населението се извършва на сръбски език. Нещо повече – оказа се, че и протоколите на самия Национален съвет на българското малцинство се водят на сръбски, което само по себе си е парадокс. И още една специфична подробност, която характеризира статуса и смисъла от съществуването на тази структура – първото заседание на новоизбрания Национален съвет през 2018 г. се проведе изцяло на сръбски. Причината: то се водеше от най-възрастния член на съвета, който, както се оказа, просто не знаел български!

Тези прецеденти биха могли да се разчетат като рецидиви от миналото, които противостоят на добрата воля на държавата да реши всички

малцинствени проблеми. Поне на думи такава добра воля съществува, но стои въпросът дали е искрена, а също и колко струва тя при очевидния саботаж на равнището на местните власти. По време на срещата между българския президент Румен Радев и сръбския президент Александър Вучич на 22 май 2018 г. в Цариброд Вучич заяви пред българското малцинство следното: „Вие, българите, които живеете в Сърбия, пазете българския език, пазете българската култура, пазете българското име и презиме, борете се за своя български народ, обичайте своя български народ и държава. Не само че нямам нищо против, но и ви призовавам да правите това. Само ви моля да обичате и почитате държавата Сърбия.”

Може ли едно малцинство да иска нещо по-добро от тези думи, изречени от най-високата инстанция на властта в сръбската държава? Не, не може. Те прозвучаха като гаранция, че отношението на държавата към малцинствата търпи радикален поврат – и мнозина им повярваха. За съжаление много скоро техните надежди бяха опровергани. Ще си позволя да посоча два примера в това отношение.

На същата среща президентът Вучич заяви, че двете конфискувани паметни плочи за загиналите в погрома над Босилеград и околните села на 15 и 16 май 1917 г. ще бъдат върнати. Първата от тези паметни плочи беше подготвена за стогодишнината от тези трагични събития; пред нея се преклони българския вицепрезидент Илиана Йотова, която дойде в Босилеград точно по този повод. Владимир Захариев, тогава председател на Националния съвет на българското малцинство и кмет на същия този злощастен Босилеград, направи всичко възможно да провали нейното посещение, и когато то все пак се състоя, *отказа да я посрещне.*

Защо? Защото тази паметна плоча показвала сръбските воители в лоша светлина, както по-късно най-спокойно твърдеше пред медиите Захариев, показвала ги като „злочинци“. Всъщност става дума за четата на поручик Коста Печанац, която е пресякла българската граница, опожарила е града и селата наоколо, грабила е и убивала наред – включително жени, деца и старци. И тъй като това поставя в неудобна светлина един от героите на Топлишкото въстание, то българите нямат право да си спомнят за жертвите, дадени от дедите им – и нямат право да си спомнят неудобната за сърбите част от своята собствена история.

След което по искане на същия този Владимир Захариев първата паметна плоча беше конфискувана, а срещу инициаторите за създаването ѝ бяха предприети следствени действия. Година по-късно те поръчаха втора паметна плоча, която също беше конфискувана – този път на граничния пункт Отоманци. Да, наистина, след изявлението на Президента Вучич двете плочи бяха върнати, както той изрично обеща, но въпреки че бяха изпълнени всички административни изисквания, поставянето им *не е разрешено* от общината и до

този момент. И за съжаление съм убеден, че никога няма да бъде. Така българското малцинство беше лишено от едно от базисните човешки права – правото на историческа памет за случилото се с неговите предци.

Другият прецедент е много по-сериозен, тъй като подлага под съмнение самите демократични механизми, чрез които малцинствата в Сърбия упражняват своите права – и по-специално изборът за Национален съвет на малцинството. Смята се, че точно този съвет е органът, който се конституира като партньор на държавата по отношение на малцинствените политики – и който е призван да защитава техните права, а също и да посредничи при помощите за малцинството от страна на държавата майка – в случая България. Тъй като при изборите през 2018 г. бяха наясно, че досегашния Национален съвет не работи за техните интереси, а най-често против тях – и тъй като беше всеизвестно, че България е оттеглила доверието си от неговия председател Владимир Захариев, българите в Сърбия се обединиха около идеята да се проведе избор, който да гарантира по-добро и по-ефективно тяхно представителство в този орган. За целта беше оформена листата „Съединение на българите в Сърбия“ с водач Зоран Джуров, председател на Общинския съвет на Цариброд. Кметът на същия град Владица Димитров не само че участваше в преговорите за съставяне на тази листа, но и активно се включи в първата фаза на нейната кампания, изразявайки дълбоките си резерви към листата на досегашното статукво в Босилеград – „Това сме ние – Владимир Захариев“. Не мога да не отбележа, че и Зоран Джуров, и Владица Димитров членуваха в управляващата Сръбска прогресивна партия и бяха издигнати от нея на своите административни позиции.

И най-внезапно един ден, в последния възможен момент, листата на Зоран Джуров беше оттеглена, а Владица Димитров се присъедини към листата на своя конкурент. Така българите се оказаха на състезание с един кон, а листата на Владимир Захариев спечели 17 от 19-те места, като 13 от избраните са от Босилеград, а само трима от Цариброд, и от тях двама бяха от стария Национален съвет и съответно привърженици на Захариев, нов беше само кметът Владица Димитров. Разбира се, цялата тази фортификация беше гарнирана с нелепици от рода на това как листата на Зоран Джуров била съставена от сепаратисти, които искали да присъединят Западните Покрайнини отново към България – и как сега двамата кметове били заедно, следователно малцинството било обединено.

Трябва да призная, че тогава с известно учудване наблюдавах как всички си мълчат и се правят, че не знаят истината – включително и тези, които публично подкрепяха изтеглената листа, а такъв беше и самият Владица Димитров. Противно на всички публични изявления истината е, че листата е била изтеглена след повече от сериозен партийен натиск – и то, колкото и парадоксално да звучи, от страна на управляващата партия, към която принадлежаха основните фигури в същата тази листа. И натиск на толкова

високо равнище, че не е възможно той да е бил направен зад гърба на президента Александър Вучич.

За съжаление този натиск е само част от манипулациите, с които бяха свързани тези избори. И ако перипетиите около това изтегляне на листата никога няма да бъдат признати, друга една част се вижда повече от ясно. Станахме свидетели на един наистина забележителен феномен: рязко нарастване на извънредните списъци за гласуване на Националния съвет на българското малцинство. Според преброяването от 2011 г. цялото малцинство наброява 18 543 души, а на тези избори българите с право на глас се оказаха 18 106. Как става това, след като е добре известно, че демографските тенденции са негативни и че малцинството се топи, а не се увеличава – и че от общия брой трябва да се извадят всички, които не са навършили 18 години? За сравнение: при изборите през 2014 г. броят в тези списъци е бил 14 900. Откъде ли са се взели тези повече от три хиляди „нови българи“ – както вече ги наричат? Например в община Търговище, където на предишните избори гласувалите българи могат да се преброят на пръстите на една ръка, а при тези се оказаха 343, при това всичките са гласували абсолютно единодушно за Захариев?

Това са тежки въпроси, на които сръбската държава би трябвало да отговори. И би било полезно за самата нея да го направи, ако наистина се кани да пристъпи прага на Европейския съюз. Защото членството там не е нещо като входна карта за клуба на по-богатите, то е преди всичко споделена отговорност и споделени ценности. Би трябвало да е ясно едно – ако Националните съвети на малцинствата се използват не като органи за реализации на техните права, а като средства за упражняване на контрол над тях; и ако техните права съществуват на хартия, а често са заобикаляни на практика, Р Сърбия няма да бъде в състояние да изпълни изискванията на ЕС в областта на човешките и малцинствени права, и ще изгуби позицията си на лидер сред страните от Западните Балкани в процеса на интеграция с обединена Европа. Затова е добре управляващите да се замислят как и доколко покриват европейските критерии за членство в ЕС, преди да е станало прекалено късно.

България от своя страна би трябвало да се замисли дали наистина е редно да подкрепя „безрезервно“ членството на Сърбия в ЕС, след като същата държава допуска драстично разминаване между думи и дела по отношение на българското национално малцинство в нейните граници, и държи значителна част от него в мизерни и полуфеодални условия на живот – с което неприкрито се цели това малцинство да бъде обезверено, разпръснато и асимилирано, а граничните с България територии да бъдат обезбългарени. Със съжаление трябва да кажа, че сме длъжници спрямо тези българи, отстоявали своята идентичност с цената на всякакви жертви, за да се почувстват в крайна сметка изоставени от собствената си родина.

Пиша тези редове, защото не мога да забравя деня, в който за пръв път отидох в Босилеград, през февруари 2016 г., за годишнината от гибелта на Васил Левски. Имах чувството, че съм попаднал в миналия век – такъв, какъвто го помнех от времето на социализма. Мърлявите улички, запуснатите кафани и магазинчета, натрапчивата сивота на битието се долавяха толкова отчетливо, че нямаше как да не направя подобна аналогия. Знаците от миналото също се натрапваха: улица Йосиф Броз Тито се кръстосваше с улица Георги Димитров, а до самия бюст на Левски се кипреше мемориална чешма, издигната в памет на освобождението на Босилеград от българската фашистка окупация. И още нещо – долавяше се ясно и страха на хората. Голяма част от тях се страхуваха от своите управници – и си личеше ясно, че битието им изцяло зависи от тяхното благоволение.

Не всички се страхуваха обаче. В българския културно-информационен център се бяха събрали тези, които не се бояха да се опълчат срещу местния велможа. Тогава се запознах с Иван Николов, с Димитър Димитров – Треперски, с Александър Димитров, с Драголюб Иванчов, с Радко Стоянчов – все хора, които от много години отстояваха своята българска идентичност и не бяха преклонили глава пред местните дерибей. Оказа се, че почитането паметта на Апостола на българската свобода тук се осъществява с две различни шествия – едно организирано от общината и оглавявано от кмета (тогава и председател на Националния съвет на българското малцинство!) Владимир Захариев, и друго – на свободните хора, водено от председателя на КИЦ Иван Николов. Присъединих се към второто – когато стигнахме до паметника, първото още продължаваше, а чорлавият кмет – персонаж, взет като че ли от филмите на Емир Кустурица, държеше пламенна реч, в която говореше как в гърдите му туптели две сърца – едно българско и едно сръбско, и се обръщаше към Апостола с думите „брат ми Левски“, а към българския премиер с „брат ми Бойко“.

След като свърши и имахме възможност да положим и своите венци, се отбих в общината да се запозная и с него. Веднага ме запрегръща, а неговите подчинени усърдно снимаха; после разбрах защо – той правел предизборните си плакати с колажи от такива снимки – на които се прегръща с разни български авторитети (включително с тогавашния министър-председател Бойко Борисов). След което почна да говори срещу хората, с които споделих преклонението пред паметника на Левски – как били „българи по професия“, как ги интересували само парите, как били крадци и тъй нататък. След като свърши със своята тирада, изнесена, както самият той подчерта, за да не бъркам истинските българи в Босилеград, ме покани изключително настойчиво да изпием по чашка. Оказа се, че под покрива на общината има обширно помещение за хапване и пийване, в което се бяха разположили поканените от него гости, включително и един дошъл от България хор, който посрещаше с песен всеки новодошъл, докато вече пристигналите нагъваха плескавици и пиеха люта ракия – в памет на Апостола, разбира се.

С една дума – едно забутано зад девет планини в десета градче, и то извън родината, и в него две Българи, нравствено и естетически несъвместими. Едната, представена лично от тогавашния председател на националния съвет на българското малцинство, можа само да ме отвори – не бих похарчил и буква за нея. Другата – тази на герои като Иван Николов, които отстояваха своето достойнство в течение на десетилетия в една враждебна среда, съставляваше общност от българи, каквото в самата България трудно бихме могли да открием – може би поради своето откъснато и изолирано битие те бяха съхранили много от патриархалните достойнства и нравствените ценности на стара България, отдавна изтлели в днешните ѝ предели. За тях написах всъщност книгата, която днес е на практика забранена – и която сръбските власти конфискуват, тъй като била опасна за националната сигурност на Сърбия. За тях, за тяхната обречена битка, която трябва да познаваме и да помним, и за тяхното днешно битие, за тяхното чувство за отлъченост от родината – което има своите основания, към които за жалост всички ние, свободните българи в свободна България, сме съпричастни.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ ЕЗИКА НА ОМРАЗАТА

**Иван Николов - председател на Културно
Информационен Център на българите в Босилеград**

Ролята на медиите в съвременните общества нараства все повече и вече е трудно да си представим живота без телевизия, електронна поща, интернет страници, онлайн новинарски портали или блогове. Те са придобили нови функции като форум за социално взаимодействие и комуникация, място за споделяне на всякаква информация и за публикуване на лично направено медийно съдържание.

Традиционните медии – наричани понякога „четвъртата власт“, по аналогия на трите власти на демократичните политически системи (законодателна, изпълнителна и съдебна), по принцип трябва да бъдат съюзници на гражданите при контрола на правителствените политики, които често се отклоняват от интересите на гражданите. За съжаление, лицата олицетворяващи държавната власт често успяват да овладеят и подчинят медиите и от средство за граждански контрол на властта, медиите се превръщат в своята противоположност - средство за манипулация на гражданите.

Днес сме свидетели как определени интереси и политически групи, чрез институциите на политическата система се опитват да упражняват контрол над медиите или достъпа до медии, за да спечелят подкрепата на гражданите, или за да попречат на опозицията да направи това.

Контролираните медии, ограбват от хората социалната информираност, знанията за световните събития, надеждния анализ, както и информацията за състоянието на икономиката, политическите развития, обществените факти и всичко останало което би могло да бъде от интерес за обществото.

Това не е проблем само на тоталитарните държави.

Нарасналата сила на медиите, особено на интернет, могат да послужат за повишаване на информираността и обучение, за подобряване на достъпа до информация, но могат да представляват и непосредствена опасност. Те могат да стимулират емпатията и глобалния активизъм, свързан с правата на човека, опазване на околната среда, развитието на демокрацията и пр., но могат да предизвикат и риск от насаждане на омраза, стереотипи и дезинформация. Децата и младите хора са изключително уязвими от подобни рискове.

От гледна точка на българското малцинство в Република Сърбия това винаги е било проблем, но той особено се прояви след 2012 година, когато в рамките на отбелязване на 100-годишнината от началото на Първата световна

война в научно-историческите среди, местните и централните власти, училищата и в Сръбската православна църква, под формата на научно-исторически изследвания, журналистически статии, църковни проповеди и обреди, усилено започнаха да се произвеждат антибългарски медийни съдържания, които се разпространяват чрез регионалните и централните печатни и електронни медии, предимно в районите в които живеят българи.

Периодично се организираха научно-исторически конференции, печатаха се сборници с доклади, книги, заснемаха се и излъчваха филми и телевизионни емисии с изказвания на историци и публицисти и се изграждаха паметници с антибългарски послания с превратно тълкуване на историческите събития свързани с така нареченото „Топлишко въстание“ през Първата световна война и събитията от Втората световна. Представи се силно преувеличаване броя на сръбските жертви и материални разорения направени от българската армия и съответно изграждане на престъпен образ на българина в публичното пространство.

Когато този образ се наложи в учебните програми, ясно е че децата на училищна възраст няма да се идентифицират като българчета. И обратно, героизирането и идеализирането на определени сръбски личности от най-новата история, определено влияе на децата да се идентифицират като сърби и техни последователи.

В това отношение особено показателни са множеството публикации, църковни шестивия, църковни проповеди, официални изказвания, филми, канонизиране на така наречените „Сурдулишки мъченици“, откриване на паметници с антибългарски съдържания и съответните медийни публикации към тях, чествания за „освобождение“ на редица градове в Сърбия от българска окупация, отпечатване на книги с произволни, антинаучни и злонамерени антибългарски съдържания. Всички тия съдържания често се илюстрират със снимки на купища черепи, екзекуции на невинни хора и пр.

Направените експертизи на някои снимки показаха, че те умишлено са подправяни или взети от историята на други народи.

Сръбската православна църква и особено Вранска епархия в лицето на владиката Пахомий и неговите подчинени свещеници, прояви изключително силна активност при ежегодното отбелязване и впоследствие канонизиране на т.нр. „Сурдулишки мъчници“ заедно с най - висшестоящи държавни представители.

Става дума за един мит, за който десетилетия наред нищо не се споменаваше в учебниците и учебните програми в училищата. Първите наченки за този мит се появиха в средата на 80-те години на миналия век и то в рамките на Съюза на ветераните от войните, които в продължение на години наред започнаха да поставят паметници и паметни плочи с антибългарски съдържания на десетки места в Южна Сърбия – Прокупље, Враня, Владичин Хан, Сурдулица, Босилеград, Църна трава, Власотинци, Лесковац, Ниш, Цариброд, Зайчар, Пирот. Официални реакции нямаше, медиите отразяваха откриването на тези плочи и паметници, историците им пригласяха и така се създаваше антибългарска културна и медийна среда.

По този начин сред младите хора от сръбска народност започнаха да се насаждат антибългарски настроения, национална омраза и отмъстителност.

Сред младите от българска народност пък се насаждат чувства на вина и срам от българския им , което влияе на свободната им национална идентификация.

Много от тях са принудени да крият националната си идентичност от съображения за лична сиурност. В сръбското общество системно се създава образ на България като „окупатор“ на сръбски територии и като традиционен, коварен и изключително жесток и опасен враг на Сърбия. Това води до увеличаване на етническата дистанция, недоверие и противопоставяне на българи и сърби.

Причините за това са заложили дълбоко в официалната сръбска историография и в образователната система. Така представените исторически събития навлизат в съзнанието на широките маси, но и в съзнанието на хората които работят в редакциите. Медиите на български език в Сърбия и огромна част от журналистите и сами са подложени на влиянието на научно-историческа пропаганда и особено на финансовите механизми по които се финансират. Често пъти са в ролята на трансмисия и обикновено нямат капацитета, фактологичния материал и средства за противодействие.

Преекспонирането на „сръбските жертви от времето на Първата и Втората световна война на практика измества фокуса на вниманието от въпроса какво се случи и къде изчезнаха 50 000 българи от 1953г. до наши дни в Сърбия? Защо изчезват и множество други въпроси отнасящи се до положението на българското малцинство в Западните покрайнини.

Паралелно с това, в медиите често се появяват медийни съдържания в които се спекулира с бройно сръбско (сърбо-шопско)или торлашко малцинство в България, което било подложено на „българизация“. Най-напред чрез множество информационни портали, сайтове, блогове, печатни медии, а след това и в телевизиите с национално покритие започнаха да се разпространяват необосновани факти извадени от военната пропаганда от времето на Първата световна война.

За опазването на българската етническа общност и европейската интеграция на Сърбия е изключително важно преодоляването на тези пропагандни научно-исторически стереотипи от времето на Първата и Втората световни войни и силно обществено противодействие срещу дезинформирането на обществеността.

Антибългарските настроения се възпитават като част от новосъздаващата се сръбска национална идентичност, която остро се разграничава и противопоставя на наднационалната гражданска идентичност характерна за мултиетническите общества.

След разпадането на Югославия се разпадна и зараждащата се югославска идентичност която почиваше върху мантрите за братството и единството на югославските народи и народности, самоуправлението, антифашизма, движението на необвързаните, прозападно и антисъветско настроение, култ към Тито и пр.

След обособяването на новите държави, всяка от тях започна да изгражда собствена държавна и национална идентичност, включително и да пренаписва наследената югославска историография.

Сърбия също започна да създава нова национална идентичност върху антикомунистическите, антиюгославските и антифашистките мантри които доведоха до разцвет на екстремните идеологии от преди и по време на Втората световна война. Става дума за великосръбския национализъм и четническото движение като доминираща идеология, която оформя нова ценностна система върху ревизия на историческата памет, оформяне на обществено усещане за застрашеност на сръбската нация от малцинствата, съседите, либералните ценности, чувството за ошетеност в двете Югославии и промовиране на Русия като единствен защитник на сръбския народ. Това залегна в програмите на политическите партии и програмите на редакциите на медиите.

Още по-тревожното е, че тази войнствена идеология под влиянието на управляващите партии проникна чрез учебните програми в учебниците по литература, история и география и започна да оформя съзнанието на младите поколения. Вместо високообразовани и толерантни граждани, образователната система образова фрустрирани граждани с чувство на жертви и онеправданост от Великите сили и съседните народи.

След последната война отново бяха набеязани „сръбските територии“ (Северно Косово, Република Сръбска, Черна Гора и Северна Македония) върху които систематично започна да се създава нова идентичност чрез културен инженеринг и исторически ревизионизъм с които трябваше да се докаже, че сръбския народ винаги е бил жертва, и същевременно да го амнистира от отговорност за престъпленията през последната Югославия. Опитите Сърбия да се реформира и Европеизира не само останаха безуспешни, но и бяха замразени за неизвестно дълго време.

За културата на либерализма трябва да минат поколения за да може тя да заживее. За това трябва нова система на образование и създаване на друг тип идентичност върху гражданските ценности на високо развитите демократични общества, които днес в Сърбия са маргинализирани.

Напротив, в общественото пространство избуява ксенофобия към националните малцинства които се разглеждат като деструктивен фактор на сръбската държавност и се води систематична борба те да бъдат сърбизирани или премахнати. Преброяванията на населението през последните три десетилетия показват заплашителни тенденции на намаляване на унгарското, хърватското, черногорското и българското малцинство, което е и най-застрашеното и е на път да изчезне.

Повече от две десетилетия тече непрекъсната кампания в която в общественото мнение се създава образ на България и българите като опасен и коварен враг на Сърбия. В тази кампания са включени учени, университети, медии, политици, органи на сигурността, армията и Сръбската православна църква. Ревизира се историята на Първата и Втората световни войни като превратно се тълкуват събитията и многократно се увеличават сръбските жертви, повдигат се десетки паметници с антибългарски послания, отбелязват

се възпоменателни дати, провеждат се църковни шествия, канонизират се „мъченици“ избити от българите и пр.

Една от целите на тази ревизия е, да се оправдае и сваля отговорността за фактическото унищожение на българското малцинство в Западните покрайнини, което от 120 000 за само един век, според преброяване от 2022г. е сведено до 12 918 души. Дори и тия които са останали, са подложени на систематична асимилация чрез борбата срещу българския език и култура и разни административни, икономически и репресивни мерки.

Ония които са дълбоко осъзнати и не се подават на асимилационните методи са принудени да емигрират и да си потърсят по-добри места за живот в България или някъде на Запад.

Само през последните няколко месеца от края на 2023г. и началото на 2024 година, в Сърбия ежедневно се лее нестихваща антибългарска риторика в изказванията на сръбски историци и официални лица срещу България и българите в Западните покрайнини.

След обискирането на КИЦ „Босилеград“ на 08.11.2023г., и изземването на книгата на Едвин Сугарев „Елегия за Краището – съдбата на българите в Западните покрайнини“ и образуването на предварително производство срещу председателя на КИЦ-а Иван Николов, последва тнр. „шпионски скандал“ в който седмици наред десетки сръбски медии истерично разпространяваха несъстоятелни обвинения с езика на омразата, които внесоха видима психоза сред населението в Босилеград. За по-малко от един месец, в сръбските регионални и централни медии, бяха публикувани над 70 публикации по темата за „българския шпионин“ и неговото зрелищно арестуване. Но когато тнр. „български шпионин“ бе пуснат от ареста, най-вероятно поради липса на доказателства, нито една медия не отрази това. Това бе един от най-ярките примери за разпространяване на фалшиви новини с цел сплашване на българското население.

През януари и февруари 2024г. последваха нови антибългарски статии.

Най-напред известния историк „специалист“ по антибългарските въпроси от Нишкия университет, сега държавен секретар в Министерството на труда, заетостта, ветераните от войните и социалните въпроси, проф. др. Деян Антич, откри във Владичин Хан поредната паметна плоча на тнр. „тетовски сърби избити от българският окупатор на 31 октомври 1943г.“

Няколко дни по-късно Нишкият информационен портал „Нишки вести“ излезе със статия за „капията на смърта“ в нишката крепост, в която описваха как българите водили през нея „сърбите, които не се подчинили на българската идея, че населението в южната част на страната, е тяхно и че е длъжно да защитава България на Солунския фронт през 1917 г., и оставили костите си в окопите около Нишката крепост. Тук са разстреляни около три хиляди патриоти“.

На 17 февруари същият проф. др. Деян Антич отново, начело на нова държавна церемония се появи при отбелязването на паметен ден за страданията на цивилни лица в Бойник по време на Втората световна война и в характерния си стил заяви: „Сръбският юг не можа да се примири с българската

окупация и затова тежко пострада и в двете световни войни. Тогава, когато всички бяха убедени, че страданията на сърбите от потушаването на Топлишкото въстание никога няма да се повторят по тези места, се случи нещо още по-чудовищно. Настъпи кървавият 17 февруари 1942 г., денят, в който синовете на същите палачи на нашия народ от Първата световна война ликвидираха по най-брутален начин 600 мирни жители от Бойник и Драговац, сред които 126 деца под 15-годишна възраст. С Бойнишкото клане през 1942 г. българските окупационни власти издигат паметник на вечен позор за себе си в Пуста река“.

На другия ден на възпоменателна среща в село Белановац, Лесковашко, бе отбелязана друга годишнина от разстрела на 45 жители на това село през Втората световна война от българския окупатор. Отново бяха положени венци от делегации на сръбската армия, местното самоуправление, Асоциацията на ветераните от Съюза на бойците и Министерството на здравеопазването.

По този повод заместник кмета на община Лесковац Оливер Антанасиевич каза: „сърбите са правдолюбив и свободолюбив народ, в историята винаги сме се защитавали, не сме водили завоевателни войни, а сме защитавали свободата, честта и достойнството си. Искаме да живеем, да строим, да работим и да бъдем сами себе си. Гледаме в бъдещето, но не забравяме героичното минало.“

Десетина дена след това, на 26 февруари в Прокупле се проведе нова държавна церемония по повод 107 години от тнр „Топлишко въстание“. Това бе широко отразено в регионалните и белградските медии като „единствено въстание в държава окупирана от централните сили по време на Голямата война“. Отново се проведе редица културни манифестации пред паметници в Прокупље и Куршумлия, отново се произнесоха възвишено-патетични възпоменателни слова в които се твърдеше, че българите са избили 20 000 сърби и са опожарили 55 села. Представители на Сръбската православна църква, градските власти, армията, полицията, културните институции, църковни хорове, литературната младеж на Прокупље, всички заедно използваха възпоменателната среща да изкажат възмущението си от българите които напук на всички международни конвенции избивали цивилно сръбско население.

По същото време на сайта на Вранянска митрополия се появи информация, че е формиран организационен комитет по повод 100 години от осветяването на паметната костница на тнр. „Сурдулишки мъченици“. В комитета членуват владиката вранянски Пахомий, министър Никола Селакович, кметичката на Сурдулица Александра Попович, нишкият митрополит Арсений, министър Новица Тончев, проф. др. Деян Антич, държавен секретар Драган Стеванович, генерали, представители на местната власт, републиканския Завод за защита на паметниците на културата, държавни и местни културни институции, сдружения, потомци на ветерани от войните и пр.

Това внушително държавно присъствие, тона на изказванията базирани на непотвърдени факти и полуистини, са израз на ясно подчертана етническа дистанция към българите и типичен език на омразата. В такава атмосфера става

почти невъзможно преодоляването на тежкото историческо наследство и всяка идея за национално помирение – процес през който са преминали всички европейски страни преди създаването на Обединена Европа.

По същото време, по регионалните телевизии във Врания многократно бе излъчен документален филм за „Сурдулишките мъченици“ в който се повтарят известните антибългарски тези на сръбската историография.

По втората програма на сръбската държавна телевизия, в най-гледаното телевизионно време, за пореден път многократно бе показана популярната емисия „Квадратура на кръга“ в която отново се спекулира за наличието на бройно „сръбско“ и „сърбо-шопско“ малцинство по линията Видин, Трън, Перник, Елин Пелин и пр., цитират се писма които „сърбите от Радомирско, Софийско, Дупнишко, Самоковско и пр.“ били изпращали до Милан Обренович с молба да ги освободи от „българското господство“ защото те били „прави сърби и няма как да станат българи“ и се привеждат доказателства за това от типа на шопската салата!?

Цялата тази нестихваща антибългарска истерия не е от вчера, но през последните десетина години като че ли получи нов размах. Сатанизирането и дехуманизирането на България и българите се провежда толкова систематично и целенасочено, че човек който има представа от пропаганда и се вълнува от геополитиката в света и на Балканите не може да не изтръпне и да не се запита каква е крайната цел?

Същевременно, докато сръбското общество се помпа с твърденията за „българската окупация“ на сръбски територии и многократно се увеличават сръбските жертви, върху окупиранияте по силата на Ньойския диктат български територии в Сърбия, българите вече са 10 пъти по-малко, паметта на българските жертви в Босилеград избити от формирането на Коста Печанац на 15-16 май 1917г., не смее да се отбележи и почете с една скромна паметна плоча, а вече посегнаха и на книгите в които се описва трагичната участ на българите в Сърбия.

Българските държавници, политици, журналисти и особено историците, някак си лекомислено и с презрение подминават тия твърдения и никой не се наема да им даде аргументиран научен отговор. С това те окуражават сръбските си колеги да продължават поетият антибългарски курс, което никак не е добре.

България има горчив опит с единокръвните си братя в Северна Македония които, пак по внушение на същата антибългарска идеология базирана в Белград и внедрена във всички институции на днешна Северна Македония, са приели яростния антибългаризъм като основа за новата си македонска идентичност.

Именно заради това, докато все още има време, българските учени трябва да дадат решителна съпротива на разгарящия се антибългаризъм като крайъгълен камък на изграждащата се нова сръбска национална идентичност. Това би било здравословно и за сръбската и за българската идентичност, но и за мира и сигурността на Балканите.

**Изложение в КИЦ „Босилеград“ по проект финансиран от МвНР,
7. 12. 2024г.**

ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА И ВОЙНАТА. КЪМ ВЪПРОСА ЗА ОТНОШЕНИЕТО НА НЯКОИ ПОМЕСТНИ ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКВИ КЪМ СЪВРЕМЕННИТЕ ВОЕННИ КОНФЛИКТИ

Доц. д-р Иво Янев, заместинк Декан на
Богословския факултет на СУ "Св. Климент Охридски"

Причина за войната според Християнството

Грехът е основната първопричина за смъртта и войната. Човекът, като венец на Божието творение (Бит. 1:26-27) е създаден за живот в мир, любов и хармония, а не за зло, омраза и хаос. Човекът не е създаден за да отнема живота на друг човек. Мирът, редът и хармонията на Божието творение са нарушени в момента, в който човекът се подвежда по лъжите на дявола: „А дойдат ли съмнението, недоверието, неблагодарността и омразата, лесно се преминава в открита вражда и война“¹. Именно тази проява на гордост, изразена не само в съмнение или недоверие, но на практика, отхвърляне на Божия авторитет и наредби, подвежда и човека да съгреша, „начало на греха е гордостта“ пише и св. Йоан Златоуст.²

Грехът на Адам е първопричина за смъртта и появата на войната като среда, в която се сее смърт. „Затова, както чрез един човек грехът влезе в света, а чрез греха – смъртта, и по такъв начин смъртта премина във всички люде чрез един човек, в когото всички съгрешиха“ (Римл. 5:12). По думите на св. Николай Велимирович, „войната на човек срещу човек се явява като последица от войната на човека срещу Бога“³. Грехът навлиза във всички сфери на древния свят и обхваща цялата земя. „Злото не е само индивидуален проблем. Това е всепроникващо състояние на човешката паднала природа, която обхваща

¹ Елдърров, Светлозар. Православието на война. София: Военно издателство, 2004, с. 195.

² Ибрашимов, Георги. Духовни бисери от светите отци - проповедническа антология. София, 1942, с. 25.

³ Велимирович, Николай. Войната в светлината на Библията, Зографски манастир, Св. Гора Атон, 2003, с. 29

политическата и социална реалност, в която сме принудени да живеем.⁴Така постепенно последствията на грехопадението обхващат целия свят.

Древния пасател Хераклит (535- между 470-480 г. пр. Хр.) твърди, че „войната е баща на всичко и майка на всичко; тя определи едни за богове, други хора; едни направи роби, други свободни“. „Човек трябва да знае, че войната е универсална, а истината е борба и всичко се случва чрез борба и по необходимост“.⁵Това мнение остава валидно до днес под различни форми и вариации. Мнозина дори отбелязват, че и мирът е форма на война, която се води чрез политиката и икономиката. Обратно, за Църквата „Отец на всичко“ не е войната, а Бог на мира (2 Кор. 13:11), и Неговото идване в света е благовестие за мир (вж. Лук. 2:14). Войната е последица от отчуждението на човека от Бога, от самия себе си и от ближния. Доколкото в своята тройка форма това отчуждение е всеобщо, то и войната е всеобщо явление, което присъства във всички общества, от най-примитивните до най-цивилизованите.⁶ Този всеобщ характер на войната кара през 70-те години на миналия век известния социолог Г. Бутул, който се занимава с проблема за войната, да предложи създаването на специален клон на общата социология – полемология (наука за войната), с цел „обективното изследване на войните, техните форми, последиците от тях, както и на периодичните провокации към война“.⁷

Войната е трагично премеждие или изпитание за човека, както вече казахме създаден да живее в любов, мир и достойнство. Отчуждението от Бога е отчуждение от любовта и мира, както и от основата на човешкото достойнство. Когато човек се отчуждава от Бога на любовта и мира, който е Първообраз на неговото битие, той унижава себе си и неизбежно потъва в смут и разруха.⁸ В Свещеното Писание на Стария Завет Бог се обръща към Своя избран народ и казва: „Ако поискате и послушате, ще ядете благата земни; ако пък се отречете и упорствувате, меч ще ви изтреби“ (Ис. 1:19–20). Както е известно, Сам Спасителят Христос осъжда насилието: „Всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат“ (Мат. 26:52; срв. Откр. 13:10).

Разбира се, едновременно с това Църквата не пренебрегва силата на злото в света, нито поставя под съмнение правото на държавата да упражнява властта си, за да пази реда и да ограничи злото („...той не напразно носи меч: той е Божий служител и отмъщава с гняв ономува, който прави зло“ (Рим. 13:4). Упражняването на властта обаче води и до употребата на насилие, което не е съвместимо с Христовия дух. Затова истинският християнин не прибегва до насилие, нито отвръща със зло. Дори когато като личност е в опасност, въпреки че има правото да се защити, той предпочита да получи, отколкото да нанесе вреда. Като поданик на дадена държава християнинът се подчинява на

⁴Holmes, Arthur. War: Four Christian Views, Intervarsity.1978, p. 118.

⁵Schoener, Abraham. Heraclitus on War. Toronto, 1993.

⁶Мандзаридис, Георгиос. Войната. // Светь, 1, 2015, с. 15.

⁷Bouthoul, G. Histoire de la sociologie. Paris, 1967, p. 125.

⁸Мандзаридис, Георгиос. Цит. съч., с. 15-16.

държавната власт не само от страх да не бъде наказан, но и заради своята съвест (Рим. 13:5).⁹

Над държавната власт обаче стои Бог, Господ на света и на историята, от Когото християнинът е бил създаден и изцяло зависи. Когато изискванията на държавната власт влизат в противоречие с Божията воля, правилото в този случай е: „Трябва да се покоряваме повече на Бога, нежели на човеци“ (Деян. 5:29). Вярващият не може да остане безразличен към несправедливостта, която вижда около себе си. Св. Амвросий Медиолански (330-397), като посочва примера с Моисей, който защитил тормозения израилтянин в Египет (книга Изх. 2 глава), този, който може, но не се бори срещу несправедливостта във вреда на неговия блиजन, извършва същото престъпление като този, който извършва несправедливостта.¹⁰ Въпреки че не приема съществуването на справедливи войни, блажени Августин (354-430), епископ на град Ипон, разбира причините, които оправдават тяхното водене в защита на онеправданите народи.¹¹

Въпреки сближаването си с държавата, Църквата не допуснала да се пренебрегне напълно категоричното противопоставяне на войната и на участието на нейните членове в нея. Това противопоставяне намира израз и във факта, че духовниците не вземат участие във войните. От друга страна, благославянето на вярващите, които са на военна служба и участват във война, става разбираемо от положението, в което Църквата се намира, като майка пред някакво голямо зло, което не може да предотврати. Характерно е, че признаването на воинската добродетел и на героизма по време на война не попречило на Църквата едновременно с това да посочи категоричното си противопоставяне на всякаква проява на насилие. Във връзка с това св. Атанасий Велики (396-373), архиепископ на Александрия, пише: „Да се убива не е позволено, но на война да погубиш врага е законно и похвално. Така че едно и също нещо в някакво отношение и време не е позволено, а в друго отношение и при благовремие се оправдава и прощава“.¹² В случая св. Атанасий формулира не позицията на Църквата относно убийството по време на война, а мнението на държавата и на гражданите. Затова той използва термина „έννομον“ ('законно'), а не термина „χριστιανικόν“ ('християнско') или някакъв друг негов синоним.¹³ Законното не е непременно и християнско. Накрая, правило 13 на св. Василий Велики (329-379), архиепископ на Кесария Кападокийска гласи, че убийствата, които стават по време на война, не се смятат за убийства. Едновременно с това обаче правилото налага тригодишно

⁹Пак там, с. 16.

¹⁰Св. Амвросий Медиолански. За задълженията на свещенослужителите, 1, 36, 178. – PL 16, 81C.

¹¹Бл. Августин, еп. Ипонски. За Божия град, 4, 15. – PL 41, 124.

¹²Св. Атанасий Велики. Писмо до Амун. – PG 26, 1173B.

¹³Νηλιουπόλεως Γενναδίου, Μητροπ. Πόλεμοι, κοινωνία, Χριστιανισμός και ὁ μεταπολεμικός κόσμος τῆς εἰρήνης, 1945, σ. 121.

въздържание от св. Причастие на тези, които убиват по време на война, т.е. това е вид наказание или епитимия.¹⁴

Три основни богословски възгледа по отношение на войната и военната служба

Въпреки че по думите на проф. Харолд Дж. Браун, „Войната – това е един жесток, всеобщ въоръжен конфликт – една първична реалност, която трудно може да бъде подчинена на каквато и да била теория“¹⁵, най-общо казано, в християнското богословие има три преобладаващи възгледа по отношение на войната и това, може ли и трябва ли един християнин да служи в армията:

1. Християнски пацифизъм

В първите векове пацифизма като отказ от военна служба и неучастие във война е преобладаваща доктрина сред християните. Основната причина е, че до Медиоланския едикт на император Константин Велики (274-337) от 313 г., римската армия е езическа и езическите ритуали и култът към императора са част от ежедневието и задълженията на воина. Известният християнски писател Тертулиан (160-220) в своето произведение „Dedololatria“ (202 г.) изразява ясно становище против това, християните да служат в армията.¹⁶ По същия начин, Св. Иполит, папа Римски (170-235) в своето съчинение „Апостолско предание“ (220 г.) изрично забранява на християни да служат в армията, да полагат военна клетва, а ако са повярвали по време на войнската си служба, да я напуснат.¹⁷ Този възглед има и една по-умерена версия, християнското „въздържание“, т.е. допуска се вярващ човек да служи в армията, но изрично на позиция, която не изисква участие в реални бойни действия. Основният библейски текст, който се цитира в подкрепа на този възглед е Шестата Божия заповед а именно: „Не убивай“ (Изход 20:13).

Известният изследовател и богослов проф. Димитър Пенев (1903-1983) търси връзка между християнския морал и възгледа за мира и войната. „Искането да няма война и убиване и тук не е изолирано, а е мислено и предписано заедно с изпълнението на религиозните задължения към Бога и заедно с всички останали нравствени задължения към ближните“.¹⁸ Въпреки, че шестата заповед се явява един от най-често цитираните библейски текстове като аргумент в защита на крайния пацифизъм като християнско отношение към войната, важно е да се подчертае, както и проф. Пенев отбелязва в по-горе цитираната мисъл, че Декалогът (десетте Божии заповеди) третира убийството в контекста на религиозно-нравствените задължения към Бога и към ближните. Като извод можем да обобщим, че Шестата заповед «Не убивай» разглежда отнемането на човешки живот като криминално престъпление в битов контекст,

¹⁴Мандзаридис, Георгиос. Цит. съч., с. 18.

¹⁵Brown, Harold J. War: Four Christian Views, Intervarsity. p. 164, 1997,

¹⁶Tertullian, De idololatria, 19 (CSEL, XX, 53).

¹⁷The Apostolic Tradition of Hippolytus. Cambridge, 1932.

¹⁸ Пенев, Димитър. Учението на Библията за мира и войната. // Годишник на духовната академия, София, 1962, с. 198.

а не като крайно средство на употреба на сила и авторитет (ἐξουσία) за наказване и възпиране на злото в обществото.¹⁹

2. Справедливата война

Това е най-разпространеният богословски възглед в християнския свят, който е развит първо от бл. Агустин. Според него, естественият ред на нещата дава право на монарха/владетеля/началника да започва война ако смята за правилно и тогава войниците могат да изпълняват задълженията си за опазване на мира и безопасността на обществото. Когато една война се води от покорство към Бога, който има право да изобличава, да смирява или да пречупва гордостта на човека, тогава тази война е „справедлива война“.²⁰

Така доктрината за справедливата война има седем важни характеристики:

- 1) *Справедлива причина* – само отбранителната война е оправдана, т.е. тази, която има за цел да възпре агресия (чрез армията на съответната страна), да възстанови обществения мир и ред (чрез полицията, в случай на граждански размирици или гражданска война);
- 2) *Справедливо намерение* – да възстанови мира и реда в страната;
- 3) *Справедливо оправдание* – употребата на сила чрез оръжие е оправдано само тогава, когато всички други средства като дипломатия и мирни преговори са се провалили;
- 4) *Официална декларация* – решенията за справедливата война се взимат на най-високо равнище и се обявяват със специален документ;
- 5) *Ограничени цели* – целите трябва да ясни и точно определени;
- 6) *Съответни средства* – средствата, които се използват в справедливата война трябва да съответстват на поставените конкретни цели;
- 7) *Имунитет на невоенното население* – да се осигури защита и хуманитарна закрила за цивилното население.²¹

Въпреки това Христовото Евангелие не оставя място за оправдаване на войната. Църквата никога не е учила за някаква „справедлива война“, защото в основата на войната винаги има някаква несправедливост или неправда. Църквата обаче е била принудена да допусне по *икономия*²² отбранителната война като „по-малкото зло“, към което принудително прибегва този, който е предизвикан, или онеправдан и завладян, за да спаси това, което е по-съществено. Въпреки това тук терминът „по-малкото зло“ е много относителен.

¹⁹ Стоевски, Гроздан. Християнинът и войната, различни гледни точки и съвременни предизвикателства. // Богословска мисъл, 2022.

²⁰ St Augustine. Against Faustus. Nicene and Post-Nicene Fathers, Vol. 4 Buffalo, NY, 1987, bk 22.75.

²¹ Holmes, Arthur F. War: Four Christian Views, p. 120, Intervarsity, 1997.

²² От гр. οἰκονομία – управление, ръководство на къщата, на домакинството, както още и организация, устройство, наредба, а в новозаветен/евангелски смисъл – спасение, лекарско предписание, план на лекуване на човека или Човечеството чрез Църквата.

В действителност няма по-голям грях от войната, защото тя почти без изключение въвлича всички в нравствено съучастие в убийство.²³ От друга страна, по време на война всички желаят победата и затова дори тези, които не убиват, одобряват убийството за сметка на враговете. Най-трагичното е това, че благодарение на телевизията днес войната се е превърнала в интересно зрелище, на което човек тихо и безчувствено се „наслаждава“ в уюта на дома си.²⁴

Британският богослов Андрю Кърк сочи, че доктрината за „справедливата война“ на бл. Августин, смята, че тежестта на доказване за това, дали една война е справедлива, е върху тези християни, които оправдават войната.²⁵ Кърк обобщава гледните точки по въпроса за справедливата война, като дава следната перспектива: Противно на общото неразбиране, теорията за „справедливата война“ не е опит да се представи в по-добра светлина общата употреба на смъртоносна сила, но да се покаже колко неоправдана е тя в повечето случаи. Като теория, предназначена за ръководство на отношенията между народи от двете страни на един конфликт, целта ѝ е да постави точни и ограничителни критерии за вземане на решение кога може легитимно да бъде употребено насилие, което най-вероятно ще включва убийства. Понеже войната може да бъде санкционирана само като последен възможен ход, и много рядко като първи удар, мнозина са недоволни от употребата на термина „правдива/справедливата война“; в най-добрия случай е позволено да се говори за „оправдана война“.²⁶

3. Превантивната война

Теорията на превантивната война предполага не отговор на агресия, след като тя е започнала, а по-скоро изпреварващо действие, с цел превенция. В историята на западната Римокатолическа църква има много кървава страница – Кръстоносните походи. Това са поредица от религиозни войни между западноевропейските християни и мюсюлманите, които започват главно за да се установи контрол върху Светите Земи – цел, към която се стремят и двете враждуващи страни. В своята книга „Справедлива и несправедлива война“, Майкъл Валцер пише: „Превантивната война предполага наличието на общоприет стандарт за добро и зло, според който опасността може да бъде оценявана“.²⁷ Именно в това се крие и слабостта на доктрината на превантивната война – в международен план във всяка отделна държава критериите за добро и зло, за външна опасност или липса на такава могат да

²³Софроний, архим. (Сахаров). Ще видим Бога както си е. София, 2005, с. 139.

²⁴Мандзаридис, Георгиос. Цит. съч., с. 17.

²⁵Костов, Виктор. Справедливата война в Новия Завет. // Свобода за всеки, 59, 2022, с. 9.

²⁶Kirk, Andrew. What Is Mission. Theological Explorations. Fortress Press, Minneapolis, 2000, p. 148.

²⁷Waltzer, Michael. Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations, New York: Basic Books, p. 76.

бъдат много различни. Така, докато за определена държава превантивната война може да бъде оправдана по своите вътрешни, субективни критерии, то за друга държава войната се разглежда като акт на агресия.²⁸

Сега нека видим, по какъв начин Православната църква извършва грижа над военослужещите и какво е служението на военния свещеник.

Капелани в Армията (военно свещенство). Командването на армии по света (особено там, където държавата е традиционно християнска) са достигнали до извода, че ефективността на един войник зависи, както от неговата физическа и тактическа подготовка, така и от неговото духовно здраве, а също така смятат, че ако войникът има здраво и спокойно семейство, то той ще бъде много по-ефективен на специалното си работно място. Именно заради това капеланът подготвя и се грижи за семействата на военослужещите, особено много за предстоящите военни мисии, обгрижва самите военни по време на мисии, подпомага тяхната адаптацията след мисията. Поради спецификата на службата на военнослужещия има и три вида капелани, според това, в кой род войски извършва той своето служение – в сухопътните, във военновъздушните и във военноморските сили, като служението носи своите различия в съответствие със спецификата на военната служба и начинът на живот на военнослужещите.²⁹

Военните капелани осигуряват пастирска, духовна и емоционална подкрепа на военослужещите и обслужващия персонал, включително провеждането на църковни обреди и тайнства в морето, или на открито. Института на военните капелани имат дълга история, като настоящата форма на военното свещенство е от епохата на Първата световна война. Капеланите се избират, назначават или започват своето служение по различни начини в различни държави. Военен капелан може да бъде военен с допълнително обучение по богословие или духовник, препоръчан на армията от църковните власти. Военните капелани обикновено получават статут на офицери. Женевската конвенция³⁰ постановява, че капеланците не са бойци, и поради това те не са длъжни да носят оръжие, както и че заловените свещеници не се считат за военнопленници и трябва да бъдат върнати в своите държави³¹.

В Българската православна църква-Българска патриаршия (БПЦ-БП) е имало военно духовенство до 1945³², когато, за съжаление, е било премахнато в ново-учредената Българска народна армия. След промените от 1989 г.

²⁸Стоевски, Гроздан. Цит съч.

²⁹ За Военното свещенство вж. по-подробно Nay, Robert. *Operational, social, and religious influences upon the Army Chaplain Field Manual*. Fort Leavenworth, Kansas, 2008, а също и Totd. Andrew (ed.). *Military Chaplaincy in Contencion. Chaplains, Churches and Morality of Conflict*. Routledge, 2016.

³⁰Срв. Женевска конвенция. Протокол I, 8 юни 1977 г., чл. 43.2.

³¹Пак там. Трета конвенция, 12 август 1949 г., гл. IV, чл. 33.

³²За военното свещенство в Царство България виж Шавелски, протопр. Георги. *Православно пастирство*. София, 1929, с. 235-246, както и Гарена, свещ. Петър. *Военното духовенство на България (1878-1944)*. София, 2007.

Военното свещенство у нас беше възстановено, въпреки редовното участие на свещенослужители на БПЦ в ритуалите на Българската армия при различни празници и поводи.³³

Отношението на някои поместни православни църкви към съвременните военни конфликти

Както виждаме от историята на човечеството, войната е често срещано явление и въпреки, че Православната църква е против войната, то това явление се появява често в живота на света и затова е немислимо Църквата да не се опитва да облекчава страданията на мирното население и да обгрижва воините при изпълнението на техният дълг към родината. Именно заради това, св. Отци на Църквата приемат, че войната е ужасно събитие, както за обществото, така и за Църквата, но и че мястото на Църквата и нейните духовници е първо да се направи всичко възможно да се предотврати военния конфликт, а в случай, че не може, да се погрижи за военните и невинното цивилно население, както по време на военните действия, така и след прокључването им. Тук както видяхме важна роля играе военното свещенство в Поместните православни църкви. Такова има в Гърция, Румъния, Русия и други държави, за съжаление у нас то е премахнато през 1945 г. и никога не е възстановено.

За съжаление в някои от Поместните църква, където имаше военни конфликти, ролята на Православието беше изопачена и то често беше използвано за политически и крайно националистически цели.

Такъв пример намираме в съседна **Република Сърбия**, където Православната църква освен нормалното обгрижване на цивилни и военни, активно се включваше в редица политически и крайни националистически действия. Често самото Православие беше грубо използвано за тези цели.

Един от почитаните йерарси на Сръбската православна църква, св. Николай Велимирович (1880-1956) – епископ Охридски и Жички, по време на войната в някои свои писма и проповеди изразява свои политически възгледи, които не са съвсем в духа на Православието, а са под влияние на тогавашното националистическо разбиране за обществото и политическата система. Известно е положително отношение на св. Николай към тогавашния сръбски политик Димитрие Лютич (1891-1945) участвувал в пронацисткото правителство на Милан Недич (1877-1946), а също и оглавявал пронацистката организация „СБОР“.

В съвременната история на Сърбия, за съжаление, под влияние на властващата политика, православни духовници често изразяват антихристиянски и пронационалистически идеи. Такива обвинения имаше срещу дейността на приснопаметния сръбски патриарх Павле (1914-2009). Запазени са сведения, фотографии и видеозаписи на негови срещи с

³³За военното свещенство виж по-подробно моята статия Служението на военния капелан като част от религиозното лидерство в съвременния свят, ХАРМОНИЯ В РАЗЛИЧИЯТА. Сборник с доклади от Научната конференция Хармония в различията, София, 10.12.2021, Академично издателство За буквите – О писменехъ, София, 2021, с.117-127.

военнопрестъпникато Радован Караджич и Радко Младич. Патриарх Павле, често е обвиняван, че не е просто очевидец на ставащото в бивша Югославия, а пряк участник, който даже благославя двамата военнопрестъпници, виновни за смъртта на десетки хиляди хора.

Епископ Василий Качавенда е най-зловещата фигура сред висшите сръбски духовници прегърнал откровенно идеологията на великосръбския шовинизъм и извършването на етническо прочистване. Запечатан е мига, в който той благославя бойците от паравоенното формирование „СКОРПИОНИ“, които малко по-късно извършват убийството на 8 000 мюсюлмани в Сребреница.

Тук е мястото да представим сръбския Милешевски епископ Филарет обвиняван от Международния трибунал в Хага за това, че е подкрепял и даже укривал за известно време военнопрестъпниците Радован Караджич и Ратко Младич. Шокиращи за християните са и разпространените фотографии, на които той е сниман облечен с расо и с тежка картучница на рамо.

Неприятни са изявленията на митрополит Амфилохий Радович (1938-2020) и епископ Атанасий Йевтич (1938-2021) на протестен митинг в центъра на Белград по повод сключено споразумение между Сърбия и Косово в белгийската столица Брюксел през месец май 2013 година. На този митинг митр. Амфилохий произнася яростна, войнствена реч в която не се поколебава да заплаши със смърт министър-председателя Ивица Дачич подобно смъртта настигнала друг един бивш сръбски премиер Зоран Джинджич. Безпрецедентната заплаха бива придружена от провеждане на заупокойна молитва за правителството и парламента на Сърбия, което граничи със суеверие и светотатство и противоречи на всякакво разбиране за християнство.

За съжаление тези идеи и дела не са само позиция на отделни сръбски архиереи. Свещеният архиерейски Синод на Сръбската православна църква, разбирайки за подготвящия се план за споразумение относно нормализиране на отношенията между Сърбия и Косово излиза със заявление, в което критикува всякакво споразумение между двете държави. В заявлението се казва *„Това изглежда дори не продажба на нашата най-важна в духовен и исторически план територия, а на безусловна капитулация“*. И още, критикува се правителството за това *„че става въпрос за пълно оттегляне на институционалното присъствие на Сърбия от територията на южната и област, за установяване на ограничена автономия на сръбската общност на територията северно от моста Ибър в Косовска Митровица в рамките на управлението на Хашим Тачи и с това за непряко и мълчаливо, но все пак фактически признаване на съществуващото държавно устройство на Сърбия“*.

В този момент, а и често насетне, Сръбската православна църква не желае нормализиране на отношенията, не иска признаване на независимостта на Косово, отказва присъединяване на Сърбия към Европейския съюз и говори за духовни и исторически права и територии, които по един или друг начин трябва да бъдат възстановени в границите на Сърбия.

Всичко това не остава незабелязано от Европа и света. Международната кризисна група- „Сърбия след Джинджич“ изготвя и публикува доклад, в който прави извода, че СПЦ е една от най-консервативните и изолационистки църкви в православния свят. В доклада се казва още „Сръбската православна църква е крайно консервативно организирано национално тяло, което се идентифицира с въпроси, които иначе биха се разглеждали като политически или дипломатически държавни граници, тип държавност, отношението на държавата към гражданите ѝ, политиката към националните малцинства, и др. Позицията на Църквата често е антизападна, изолационистка и дефанзивна. По време на войните в бивша Югославия нейното отношение може да бъде определено само като екстремистко и в някои случаи яростно националистическо, тъй като си затваря очите пред етническото прочистване, а в някои случаи дори го оправдава.“³⁴

Пооитическият възход на Сръбската църква дойде с ренесанса на национализма в Югославия. Още по времето на Тито Православието в тази страна се схваща като синоним на националните сръбски интереси. 90-те години, по време на войните в бивша Югославия, Сръбската църква демонстрира неведнъж дълбоко вкоренения си национализъм. И до днес тя продължава да обслужва мита за Сърбия като жертва и е една от онези сили в страната, които се противопоставят отявлено на критичното осмисляне на близкото минало. Този краен национализъм на Сръбската църква гарантира политическото ѝ влияние в страната от 90-те години до наши дни.

Друг интересен факт е, че Сръбската православна църква награди с орден лидерът на екстремистката Сръбска радикална партия Воислав Шешел, който през 2018 г. бе осъден на десет години затвор от Трибунала в Хага за подбуждане към преследване, депортиране и насилствено разселване на хървати във войводинското село Хритковци през 1992 г. Орденът – „Св.Мардарий“, му бе връчен лично от епископ Иринеи Булатович. Това не е първият орден, който СПЦ дава на военнопръстпника Воислав Шешел. Седем години преди това, той получи от СПЦ орден "Белият ангел" - първа степен. Във връзка с този акт Аида Чович, един от най-известните активисти за защита на правата на човека в Сърбия, казва пред в. „Данас“, „Много отдавна СПЦ не е религиозна, а политическа организация. Тя се превърна в чадър за най-зловещите хора и прояви в тази държава. В крайна сметка СПЦ ще бъде гробарят на страната ни. И в това съм абсолютно убедена. За самия Шешел мога да кажа следното: Един път военнопръстпник, военнопръстпник за цял живот“.

Според социолога Весна Пешич, президентът Александър Вучич се бои открито да защитава Владимир Путин и поради тази причина е прехвърлил задачата на СПЦ и крайната десница. Според Пешич „СПЦ няма нищо общо с религията. Тя се превърна в политически фактор, обединяващ крайните

³⁴Янев, Валентин. СРЪБСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И ВОЙНИТЕ В БИВША ЮГОСЛАВИЯ. // <https://faktor.bg/bg/articles/politika/hlyab-i-pasti/zashto-srabski-duhovnitsi-v-rasa-zabraviha-bozhiyata-zapoved-ne-ubivay>

националистически организации, които участваха във войните за създаване на Велика Сърбия. За тях Путин е пример“.

В последните години станахме свидетели на редица случаи, които показват, че някои от сръбските крайни националистически политици и духовници, са поели курс на опит за разпалване на етнически раздори между православните българи и православните сърби в Западните покрайнини. През май 2010 г. в Сурдулица е открита костница на „жертвите на българските окупатори в Първата световна война“. През месец май 2017 г., Сръбската православна църква определи за почитане т. нар. Сурдулишки мъченици – между 6000 и 8000 човека, сред които свещеници и монаси, за които се твърди, че са убити от българските войски по време на „окупацията“ на Сурдулица по време на Първата световна война.³⁵ Съвсем очевидно е, че българският народ, също както и сръбският са православни. Православни са българските „окупационни“ войски, православно е и местното българско население, както и сръбските войскове части. Нелогично е да се твърди, че едни православни ще измъчват други православни, заради православната им вяра или още повече, ще ги карат да се отказват от нея. Факторът, който е предполагал противопоставяне, са различните национални интереси на българите и сърбите. В резултат на етническото противопоставяне, на различните национални идеали, се стига и до споменатите жертви. В този смисъл, може да се твърди, че не наличието на православна вяра у жертвите е причина за тяхната смърт, и затова със сигурност може да твърдим, че според каноните на Православната църква, нямаме наличие на мъченически подвиг и следователно напълно липсват факти, които да подкрепят тяхната канонизация за мъченици на Християнството. Никой от тях не е бил принуждаван по никакъв начин, да се отрече от Християнската си вяра.

Тъжното е, че чрез канонизацията на т. нар. Сурдулишки мъченици, Сръбската православна църква се показва повече като изразител на осъдената ерес на етнофилетизма („църковния“ национализъм), отколкото на вселенския характер на Православието. С „канонизацията“ на Сурдулишките „мъченици“ Сръбската Църква поставя основите за една потенциална конфронтация с Българската църква, едно задълбочаване на проблема с етнофилетизма, който така и иначе е съществен сред Православието днес. Но най-лошото е, че по този начин се руши същността на мъченичеството, което от свидетелство за Христос, се превръща в оръдие на определени националистически стремежи.

Подобна е ситуацията и в Руската православна църква, която след официалното падане на комунизма, разпадането на СССР, създаването на независими демократични държавие, постепенно стана идеолог и върл изразител на идеологията на крайния национализъм в Русия. Но това не е идеологията на старата руска държава, а някаква сурогатна идеология, комбинация от удобните за властта идеи на старата руска империя върху основите на идеологията на Съветския съюз с неговата комунистическа и

³⁵Вж. Официален сайт на Сръбската православна църква: Свети мъченици сурдулички // <http://www.spc.rs/eng/node/48885>

атеистическа философия на държавно управление. Още повече, представители на Руската църква, заедно с някои псевдоисторици, създадоха идеята за „светата Русь“, срещу която „е изправен“ целия крайно либерален, антицърковен и антирелигиозен западен свят. Според тези крайни националистически политически и църковни кръгове, Русия и Руската църква, трябва да се изправят на „свещенна война“ срещу западните либерални демокрации в защита на „християнските ценности и начин на живот“.

Особена ескалация на тази крайна идеология започна след войната в Украйна, започнала 24 февруари 2022 г., когато Руската църква в лицето на някои свои архиереи, защити нападението на руската армия над украинската територия като борба срещу фашизма и за православните ценности, които в Украйна са застрашени от западния либерализъм, внасян от Европа и САЩ. В резултат на това, видяхме духовници с различен сан, да защитават войната, да наричат убийството на невинно мирно население „прочистване на фашизма в Украйна“, обявяват за почти мъченици, младите руски войници, загинали в тази война и призовават техните семейства „да се гордеят, че са изпълнили православния и патриотичния си дълг към родина и църква“. Да не говорим, че все по-често се появяват духовници във военни униформи, или с расо, но снимани с тежко въоръжение, което държат или управляват гордо. Съвсем скоро православните християни бяха шокирани да видят фотография на монаси от Оптинската пустиня (едно от най-святите за Русия и света монашески общности), облечени с бронезилетки и с „Калашник“ в ръка в подкрепа на руската армия във войната в Украйна. Най-миролюбивите, тези които са дали монашески обети за послушание, показват немонашески начин на живот, като се кичат с оръжие и бронезилетки.

Всеки непредубеден наблюдател на историята на Сърбия и Русия и техните поместни църкви, вижда шокиращи аналогии – краен национализъм, койно води до война и убийства, за съжаление благословен от някои от духовниците на Православната църква, а в Русия – обща църковна политика; извиняване на убийствата, като нещо добро, част от „свещената война“; мъченичеството на убийците. На мен лично това ми прилича на ислямския „джихад“, но всеки трябва да направи свои извод, фактите са предостатъчни.

От представената информация в този текст, виждаме разбирането на православното богословие за войната, воинския дълг и грижата на Църквата за страдащите мирни жители и военослужещи – от една страна, и изкривяването на това учение в поместните църкви в Сърбия и Русия – от друга. Злоупотребата на Православието за крайни националистически и войнолюбиви цели е в пълно противоречие на духа и идеите на Православната църква. Надяваме се, че Спасителят, който по време на земния Си живот беше пример за миролюбивост, грижа и любов към ближния и другия, ще вразуми крайните и нецърковни действия на много духовници и миряни в поместните православни църкви, така че да могат да се върнат към действителното светоотеческо разбиране за християнски начин на живот.

РУДОДОБИВЪТ КОЙТО ДОУБИВА БЪЛГАРИТЕ

**Д-р Валентин Янев - Граждански Комитет
„Западни Покрайнини“**

Босилеградският край населяван от 100 % българско население е окупиран от сърбите през 1920 г по сила на Ньойският диктат наложен на България след свършването на Първата световна война. Полупланински по своя релеф, отдалечен от сръбските икономически и търговски центрове, труднодостъпен от запад и със слабо развита пътна мрежа, той никога не е представлявал интерес за сръбската, респективно югославската икономика. По тези причини управляващите в държавата дълго време не са правили сериозни инвестиции в тези краища, което е лишавало местните българи от сигурен и постоянен поминък. Поради това Босилеградска община е била и все още е една от най-изостаналите в Сърбия /бивша Югославия/ в икономическо отношение и материално благосъстояние на населението. Това е принуждавало хората тук да емигрират в останалите републики на Югославия в търсене на по-добър живот. В годините след 1989-та, с възможността за придобиване на българско гражданство от Босилеградско и Царибродско потегли поредния миграционен поток, този път към България, а оттам и към Европа. Така обезлюдяването на тези краища напоследък се засили.

През всичките десетилетия на сръбско управление официалните власти в Белград са се стремили единствено да извличат печалби от природните дадености на Босилеградския край. Изсичане на горите за дърводобив, отклоняване посоката на естествено течащите реки в посока вътрешността на Сърбия, какъвто е случая с Любатска река и изкуствено създадените и поддържани Лисинско и Власинско езера. В по-ново време се строят и миниВЕЦове за електроенергия ерозиращи речните корита в района. Но тези печалби са нищо пред откритата се през последните десетилетия възможност за извличане на метали от недрата на Босилеградската земя. След години на преустановен рудодобив, и изоставени мини, през последните десетилетия рудодобивната дейност е възстановена. За това допринася засиленият външен интерес за инвестиране в този доходноносен бизнес.

Планините в Кюстендилски окръг и съставляващото го Босилеградско краище открай време са богати на метали и това се е знаело още от древни времена. При извършвани геоложки проучвания в Кюстендилска област са откривани следи от древен златодобив. В различните исторически периоди:

дотракийски, тракийски, трако-римски, средновековен/ саксонски/ период, османски период и в по нови времена, рудодобивът се е извършвал с използване на различни технологии според съответстващото им ниво на развитие.

Златото и останалите цветни метали са разпределени в планински земни масиви обхващащи Трекляно-Кюстендил-Влахина планина, като тези рудни жили преминават през сръбско-българската граница продължавайки през Тлъминска планина, Доганичка планина към масива Бесна кобила. В недрата на тези планини се оказва, че и до сега продължава да има богати залежи на цинк, олово, мед, а още злато и сребро.

Това е причина да се възобнови прекъснатия преди десетилетия рудодобив в този регион. Осигуряващ благоденствие на малцина, той става трагедия за мнозина!

Началото е положено преди около две десетилетия по обичайният административен ред. През 2006 година се създава и регистрира Стопанско Дружество „Босил-Метал“ за експлоатация на цветни метали. Собственик е британската компания МИНЕКО и тогавашната руска банка „Сбербанк“. Босилградският кмет Владимир Захариев дава „зелена светлина“ за рудодобива на територията на общината обещавайки светло бъдеще на населението, многобройни работни места, високи заплати, повишаване стандарта на населението, големи инвестиции в общинската инфраструктура и цялостно процъфтяване на Босилградския край. Само едно „забравя „ да им обясни кмета, че неконтролираният и небезопасен рудодобив е най зловещият начин за унищожаване на околната природна среда и здравето на хората. И рудодобивът в района на село Караманица започва. В продължение на 9 години от 2008 излизат 3 решения на Министерството на рудодобива и енергетиката на Република Сърбия с които се позволява започване и провеждане на рудодобивна дейност първоначално в ограничен, проучвателен размер и даже без необходимост от оценка за въздействие върху околната среда/ОВОС/, а впоследствие и разширен рудодобив с флотационна преработката на мед, олово и цинк в находищата Подвирове и Поповица. Последното разрешение обхваща три годишен период след 2017 година и обем от 25 000 тона обработвана скално-земна маса годишно. Сега вече Босил-Метал е задължен да проведе ОВОС и да санира, рекултивира почвата и правилно да управлява отпадъците от тази дейност. Също така трябва да опазва здравето на хората като провежда периодичен контрол на състоянието на водите, почвата и въздуха в района. Както ще видим по-нататък всичко това остава само на хартия. ОВОС не е осъществяван до 2022година поради небрежността на сръбските контролни органи и учудващата незаинтересованост на българската държава в лицето на Министерството на околната среда и водите/МОСВ/. Нали все пак съществува реална опасност от трансгранично замърсяване и на българска територия поради близостта на мина „Подвирове“ при с.Караманица до държавната ни граница при Кюстендил и земята му известна като „овощната градина“ на България.

Но да тръгнем отначало.

Мощният минен конгломерат от фирми **МИНЕКО** занимаващ се изключително с рудодобивна дейност навсякъде по света е създаден през 2003 година от Димитрие Мики Аксентиевич, британски гражданин от сръбски произход с неясен начален произход на капитала. Същият човек представен за собственик е участвувал преди това в бизнеса на международната корпорация "**Glencore**" от Швейцария, замесена в различни финансови скандали по света. Междувременно починалият и собственик Марк Рич е бил издирван от американските власти за укриване на данъци и други финансови престъпления. Самият Аксентиевич също се забърква в корупционни практики в Румъния с цел закупуване акциите на фалирала румънска банка, заради което е осъден задочно и обявен за издирване.

Заповед от румънската полиция за издирване на Димитрие Аксентиевич (сн.politiaromana.ro)

Явно това налага известни промени и при тези обстоятелства за собственик на МИНЕКО е представен друг бизнесмен от сръбски произход Синиша Богичевич преживяващ повечето време в **Русия**. Това вече подсказва какъв е началният капитал на този минен конгломерат от фирми. По

AKSENTIJEVIC DIMITRIJE

Acasă → Persoane umarite → Aksentijevic dimitrije

AKSENTIJEVIC DIMITRIJE

Născut în: SERBIA SI MUNTENEGRU

Data nașterii:

Cetățenie: SERBIA SI MUNTENEGRU

Domiciliat în: MAREA BRITANIE

Motivul: mandat de executare a pedepsei cu închisoarea

Fapta: trafic de influenta si luare si dare de mita

Detalii

Mandat de executare a pedepsei inchisorii nr. 4321/2018 din data de 12.04.2018, emis de catre Tribunalul Bucuresti-Sectia I Penala in baza sentintei definitive nr. 1492 din 19.07.2017, impotriva numitului AKSENTIJEVIC DIMITRIJE, condamnat la o pedeapsa de 3 ani inchisoare, pentru infractiunea de cumparare de influenta.

- Persoane umarite
- Persoane disperte
- Most Wanted
- Copii disparuti
- Auto furate
- Obiecte furate

разследване извършено от сръбски журналисти и публикувано в сръбския информационен сайт **KRIK**, същата тази компания МИНЕКО управлява пет мини в Сърбия и Босна и Херцеговина. Освен това притежава завод за топене на олово в Русия и участва в международна търговия с метали в Лондон и Швейцария. Според финансов отчет за 2018 година представен от нейната компания - майка **Mineco Investments of Cyprus**, за същата година финансовия и оборот е надминал 200 милиона долара. Че бизнесът на минния гигант не е съвсем чист си проличава от проведени журналистически разследвания, които привличат вниманието на британската банка „**BARCLAYS**” - БАРКЛИС в която

има открита сметка на лондонска компания пряко свързана с бизнеса на групировката МИНЕКО. Тази банка провежда собствено разследване установявайки множество подозрителни парични транзакции за милиони долари. Подробностите за този доклад са публикувани благодарение на глобалния журналистически проект „**FinCEN Files**“, ръководен от Международния консорциум на разследващите журналисти (**ICIJ**) и **BuzzFeed News**, в който участват OCCRP и KRIK./по данни на сръбския информационен сайт KRIK/

A five (5) year USD transaction look back was conducted on Mineco which revealed that on, or about and between, August 10, 2010, and August 4, 2015, Mineco, banking with Barclays Corporate, remitted and received one hundred and nine (109) wires totaling \$15,063,679.40.

Ninety nine (99) wires totaling \$15,012,916.32 were sent to and received from the above mentioned Mineco affiliates, banking at UBS AG, Hypo Alpe Adria Bank, Raiffeisen Bank Bosnia, Unicredit Bank (formally Nova Banjalucka Banka AD), Citibank NA, Swedbank AS, Banca Intesa AD Beograd, and Deutsche Bank AG. These wires will be included in the SAR total.

Част от отчета за финансовите транзакции на фирми на МИНЕКО

Това определя и решението на банката да закрие сметката на въпросната минна компания и да подаде доклад до Отдела за борба с финансовите престъпления на Министерството на финансите на САЩ (**FinCEN**). В крайна сметка анализите са оформени в три доклада, два от банка БАРКЛИС и един от американската банка "Ню Йорк Мелън" / **Bank of New York Mellon (BNYM)**/. Те потвърждават, че част от осъществяваните транзакции представляват приходи от подкупи и корупционни практики и са свързани основно с минната дейност в различни континенти на света. Може да се направи извода, че заобикаляйки законовите уредби в различни държави групировката МИНЕКО осъществява унищожителен за природата и хората рудодобив спестявайки си разходи по използване на безопасни технологии за добив и флотация на руди. Така МИНЕКО реализира свръхмерни печалби повишавайки своята конкурентноспособност и в нарушение на приетите международни правила за разумна и в значителна степен безопасна рудодобивна дейност.

По информация на сайта KRIK, в Сърбия „МИНЕКО“ осъществява рудодобив в три мини. Това са „Велики Майдан“ до Любовия, мина РУДНИК край Горни Милановац и Босил-Метал край Босилеград. И така „октоподът“ МИНЕКО идва и в Босилеград чрез регистрираната за целта фирма „**Босил-Метал**“. Започва се поредния рудодобив на олово, мед и цинк в района на село Караманица над Босилеград и в непосредствена близост до държавните граници с България и Република Северна Македония. Начело на мина Караманица е поставен Миодраг Вукайлович работил и живял преди това в Босна и Херцеговина - Република Сръбска. Негов заместник е руския гражданин Сергей Степанов.

Започва рудодобив на Мед, Олово, Цинк и съпътстващ добив на Сребро. С разгръщането се забелязват видими промени в околната среда и предимно във водосбора на Караманичка река и притоците и, които се стичат под мина Караманица. До скоро бистрите им води започват да се оцветяват в странни цветове от жълто през оранжево до оловно сиво. Преди кипящи от живот с речни раци и риба, сега те опустяват. Дори животните излезли на паша престават да пият вода от тях. След това започват проблеми и при хората. Необичайно се повишава заболяемостта сред местното население. При това нараства дела на злокачествените заболявания на белите дробове, храносмилателната система, кръвотворенето и др. Тези болести повличат и увеличаване на смъртността поради своята нелечимост. Нещата стават драматични защото започват да умират вече хора на зряла и млада възраст. Това личи при поискана информация от председателя на инициативен комитет „Еко Краище“ , еколога Бранко Митов. Предоставените данни са от Здравен дом –Босилеград. Природозащитникът изисква информация за броя на издадените

ДОМ ЗДРАВЉА БОСИЛЕГРАД				
ПРИЕМНО	БРОЈ	ПРИЛОЖ	ВРЕМНО	
	11.10.2019			
Орган	БЕД	БРОЈ	ПРИЛОЖ	ВРЕМНО
		679		

ДОМ ЗДРАВЉА БОСИЛЕГРАД
ДИРЕКТОРУ

ПОРОДИН 11
17540 Босилеград

ЗАХТЕВ

за приступ информацијама од јавног значаја

Молимо вас да нам на основу члана 15, став 1, Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја (Сл. Гласник РС“ бр.120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), доставите следеће информације од јавног значаја:

1. Број издатих извештаја о смрти /Смртванице/ на територији Општине Босилеград у годинама од 01.10.2009. до 01.10.2019. са пратећом информацијом о узроку смрти и основним оболењем које је довело до смрти.

Молим Вас да тражене информације од јавног значаја пошаљете поштом на доле наведену адресу или на e-mail: mitovnis@gmail.com

Босилеград, дата: 11.10.2019.г.

Подносилац захтева:
За Иницијативни комитет „ЕКО КРАЈИШТЕ“
Председник Мр Бранко Митов, дипл.инг.ел.
Адреса : ул. Рисовица б.б 17540 Босилеград
Контакт телефон: 063 87 98 657

Съобщения за смърт в общината за десетгодишен период от време 2009 - 2019г., включително и причините за смърт на починалите.

Република Србија
ДОМ ЗДРАВЉА БОСИЛЕГРАД
Број: 679-1
Датум: 21.10.2019. године
БОСИЛЕГРАД

„ЕКО КРАИШТЕ“
-ПРЕДСЕДНИКУ-
БОСИЛЕГРАД

ПРЕДМЕТ: Достава података

Поштовани,

У вези са Вашим захтевом од 11.10.2019. године код нас примљен, дана 11.10.2019. године под бројем 679, а на основу члана 16. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Сл.гл. РС“, број 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), достављамо Вам следеће расположиве податке:

У Дому здравља Босилеград у периоду од 01.10.2009. године до 01.10.2019. године издато је укупно 1187 Потврда о смрти.

Што се тиче броја Потврда о смрти по траженим годинама ситуација је следећа:

1. У 2009. години од 01.10.2019. године, па до краја године издато је укупно 34 Потврда о смрти;

2. У 2010. години издато је укупно 150 Потврда о смрти;

2. У 2011. години издато је укупно 131 Потврда о смрти;

2. У 2012. години издато је укупно 101 Потврда о смрти;

2. У 2013. години издато је укупно 104 Потврда о смрти;

2. У 2014. години издато је укупно 125 Потврда о смрти;

2. У 2015. години издато је укупно 121 Потврда о смрти;

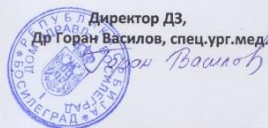
2. У 2016. години издато је укупно 104 Потврда о смрти;

2. У 2017. години издато је укупно 133 Потврда о смрти;

2. У 2018. години издато је укупно 109 Потврда о смрти;

2. У 2019. години до 01.10.2019. године издато је укупно 75 Потврда о смрти;

Директор ДЗ,
Др Горан Василов, спец. ург. мед.
Горан Василов

От така получената информација отчитаме една значителна смъртност съотнесена към официалната статистическа справка за броја на населението в Босилеградска община-град и околни села към 2011 година.

ОФИЦИАЛНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ ЗА БОСИЛЕГРАДСКО отнесени към 2011г след извършено преброяване. Според официалната интернет страница на община Босилеград демографското състояние на Босилеград и околните села е следното:

Босилеград - 2072 души

Барие - 8 души

Белут - 55 души

Бистър- 107 души

Бранковци -76 души

Бресница - 47 души

Буцалъево - 14 души

Гложие - 281 души

Голеш - 29 души

Горна Лисина - 332 души

Горна Любата - 297 души

Горна Ржана - 55 души

Горно Тлъмино - 129 души

Груинци - 63 души

Доганица - 30 души

Долна Лисина - 180 души

Долна Любата - 262 души

Долна Ржана - 51 души

Долно Тлъмино - 163 души

Дукат - 253 души

Жеравино - 16 души

Зли Дол - 136 души

Извор - 63 души

Ярешник - 51 души

Караманица - 73 души

Милевци - 74 души

Млекоминци - 89 души

Мусул - 72 души

Назърица - 66 души

Паралово - 104 души

Плоча - 49 души

Радичевци - 138 души

Райчиловци - 1799 души

Ресен - 66 души

Рибарци - 23 души

Рикачево -90 души

Църнощица - 142 души

Така според тази статистика, общия брой на населението в общината град и села съвкупно е 7555 души. В Босилеград 2072 души. В селата 5483 души. За

същия период 2009-2019г. броя починали хора в общината според издадените Свидетелства за смърт е **1153**.

Така броят починали към общия брой на населението в Босилеградска община за период от 10 години представлява **15% от населението**. Ако се вземе предвид факта, че жителите на всички селища показват тенденция към бързо намаляване през този десетгодишен период и преизчислим при заложено съвсем достоверно 50% стопяване на населението, особено в селата, то ще се получи **процент на починалите в размер приблизително на 24%**. Тоест една четвърт от общото население на общината е умряло за десетина години. При тези резултати не се взимат под внимание броя на починалите босилеградчани извън общината. Имам предвид заболели от ракови заболявания местни българи и лекувани в болници намиращи се във Врая, Сурдулица, Ниш и Белград. Тогава процента на починалите спрямо общия брой на населението ще се увеличи и може **да достигне цифрата 30%**. Припомням, че директора на здравния дом отказва изчерпателност на поисканата информация в посока **причини за смъртността**. Разбираемо е, защото ще се види огромният дял на онкологичните заболявания като причинност. Такава необичайно висока смъртност за население живеещо в полупланински район, без промишлени предприятия, непроменен начин на живот и препитание може да се обясни само с навлизането на нов, външен фактор с голяма степен на болестотворност. Такъв именно се явява възобновения рудодобив на олово, мед, цинк, злато, сребро в рудниците КАРАМАНИЦА и ГРОТ . Същите се намират в района на село Караманица и в района на планината Бесна Кобила. Условието на добив и първоначална обработка на скално-рудната смес определено не покриват съвремените стандарти за опазване на природата и околната среда. Чрез замърсяване на нейните съставки като въздух, вода и почва се причинява отравяне на посеви, трева, плодни дръвчета, животни, а от тук и на хората, които живеят в Босилеградска община. Много е важно да се знае от какви предимно заболявания умират хората тук. За съжаление, както казах по-горе Здравния Дом в Босилеград отказва да даде цялостна информация включваща не само броя на починалите, но и заболяванията им. Те би трябвало да са отразени в свидетелствата им за смърт като непосредствена причина за смъртта или като съпътстващи болестни състояния.

И така, какво се случва в община Босилеград при видимо увеличаващата се заболяемост и смъртност на населението и забележимо променящи се вид на водата при водосборвета на река Караманица и река Драговищица. Сред местните българи започва процес на информиране и осъзнаване на голямата беда дошла в живота им. Всички разбират, че природата им вече не е същата. Потоците, реките, въздуха и земята съдържат нещо, което ги разболява и убива. Някакъв канцероген навлиза в телата им, предизвиква развитие на злокачествени заболявания с единствен завършек- СМЪРТ! Как реагират хората, различно. Едни просто се смълчават, защото страха насаден им от сърбите никога не ги е напуснал. Други напускат родния си край, най-вече в посока България търсейки образование и препитание в старата си Родина.

Трети обаче, макар и малцина се вдигат на борба. Неволята ги превръща в природозащитници, екоактивисти, създатели на екологични сдружения. Това са Иван Николов председателя на КИЦ-Босилеград, Бранко Митов-природозащитник, Ботю Христов-природозащитник, Александър Треперски-сдружение ГЛАС, Милена Миленова-преподавател, Даниела Михайлович-преподава-тел и ред още млади хора, които се активират самостоятелно или в рамките на създадените екологични организации като ЕКО КРАИЩЕ-Босилеград, сдружение Еко Био Правда. Те намират подкрепа в лицето на еколози и неправителствени организации в България. Имам предвид най-вече Граждански Комитет- „Западни Покрайнини”, Клуб БАЛКАНКА на еколога Димитър Куманов, Българска национална телевизия и разследващата журналистка Богдана Лазарова, телевизионното предаване „Господари на ефира” , професор Михаил Михайлов и колектив при катедрата по „Руднична вентилация и техническа безопасност“ в Минно геоложкия университет „Св.Иван Рилски“- София. С проблема беше запознат и Омбудсман на Република България - госпожа Диана Ковачева.

Притиснати от обстоятелствата общинските власти в Босилеград, в лицето на кмета на града Владимир Захариев бяха принудени да участвуват в своеобразна първа „екологична кръгла маса“ в една от залите на Културния дом в града проведена на 1 октомври 2018 година. Всъщност тази „кръгла маса“ беше организирана от местните неправителствени организации: Сдружение „ГЛАС „ и организация „ЕКО БИО ПРАВДА“. Интересът към срещата беше голям като от българска страна присъствуваха Генералния консулт на България в Сърбия г-н Едвин Сугарев, бъдещият министър на МОСВ-Борислав Сандов, зам. министърът в МОСВ- Красимир Живков, депутат Петър Петров- член на Комисията по околна среда в българския Парламент, екологът Димитър Куманов от клуб БАЛКАНКА, еколози от Кюстендил. От сръбска страна взеха участие кмета на Босилеград Владимир Захариев, Микица Василев-екологичен съветник в общината и местни граждани природозащитници-Бранко Митов, Ботю Христов, Милена Миленова, Иван Николов председател на Културно Информационния Център на българите в Босилеград, Александър Димитров председател на сдружение ГЛАС и други местни хора. Отсъствуваха обаче директорите на двете мини извършващия опасния рудодобив. Очаквано кметът Захариев обрисува една идилична картина на безопасна дейност, благополучие и съхранена природна среда. Не на това мнение бяха останалите участници в срещата, които заявиха притесненията си от вече проявяващите се вредни последици върху природата и здравето на хората тук. Консул, министри, депутати и еколози от България а също и местни активисти заявиха безпокойство от случващото се в Босилеградския край. Кметът не прояви уважение да изслуша препоръките им и демонстративно напусна срещата по средата на работата след емоционално приповдигнатото си изказване неподплатено с никакви доводи. Тази среща не доведе до никакви положителни резултати освен да заостри вниманието на местните власти и сръбските управляващи включително директорите на мините, че рудодобива им няма да върви така

гладко и, че организиращото се макар и крехко местно гражданско общество се надига в борба за спасяване на природата си.

Като контра отговор на така проведената екологична „кръгла маса“ и заключенията и кметът Захариев организира следваща такава, която се осъществява в сградата на общината и в нея взимат участие вече и директорите на двете мини: „Подвирове“ в с.Караманица и ГРОТ- Миодраг Вукайлович и Здравко Драгосавлевич, представители на Института за обществено здраве - Враня, представители на Мини водноелектрически централи, представители от Инспекция на водите-Ниш.В срещата взима участие и представител на канадската изследователска компания **МЕДГОЛД – „Medgold Resources“**, която всъщност осъществява проучвателната дейност за определяне концентрацията на метали в земните пластове в района на двете мини. Присъствуват също местни еколози на организации ЕКО БИО ПРАВДА, Сдружение ГЛАС, както и Димитър Куманов представител на Сдружение БАЛКАНКА от София. Заявената от кмета Захариев тема е **„Истина и мерки за екологията на територията на община Босилеград“**. По време на протеклите дискусии кметът Захариев развива идеята, че за общината е от изключителна важност да подкрепя инвестиционната дейност в рудодобива, защото това създава работни места за стотици местни българи и внася значителни суми в общинския бюджет позволяващи на общината да финансира дейностите си. Кметът заявява, че вярва на сръбските институции провеждащи постоянен контрол по отношение на рудодобивната дейност и състоянието на околната среда. Захариев изтъква, че всички извършвани до сега изследвания показвали нормални резултати от взиманите проби и доказвали липсата на замърсяване на околната среда. От своя страна в хода на обсъжданията директора на мина „Подвирове“ при село Караманица Миодраг Вукайлович заявява, че в мината се спазвали всички стандарти по отношение опазването на околната среда. Изграденото хвостохранилище и флотационна фабрика отговаряли на сръбското законодателство и действащите Европейски стандарти. Директорът вярвал напълно на резултатите от постоянния санитарен контрол на въздух, почва и вода провеждан от оправомощените за това официалните сръбски органи. Вукайлович отрича категорично да има замърсяване на природата от работата на мината при село Караманица. Директорът на другата рудодобивна мина ГРОТ, Здравко Драгосавлевич също поддържа тезата за осъществяван безопасен рудодобив в района и затова, че са взети всички мерки дейността на мина ГРОТ да не замърсява околната среда на територията на община Босилеград и община Враня.Представителите от Института за обществено здраве в град Враня докладват, че постоянно взимат проби от водите на реките в Босилеградско, както и питейната вода от градския водопровод и, че до сега резултатите не са показали стойности на метали и реагенти над допустимите. Така всички гореизброени участници от сръбска страна заявяват на всеослушание, че понастоящем няма никакви основания за притеснения относно състоянието на природата и околната среда, защото рудодобива се извършвал според изискванията на сръбското законодателство и в съответствие с европейските критерии. Ето така представят цялостната

екологична обстановка в Босилеградска община различни представители на официални сръбски институции. С тази своеобразна „екологична кръгла маса“ кмета Владимир Захариев се опитва да сложи край на всякакви продължаващи обсъждания на тема екология, рудодобив, природна замърсеност и заболяемост.

Нека сега представим истинската картина на нещата. Нека видим истинските резултати от проведени изследвания на проби от течащи речни води и дънни утайки във водосбора на Караманишка река под мина „Подвирове“ в с. Караманица. Всички проби са вземани според утвърдените международни изисквания и изследванията са правени в лицензирани лаборатории в София и Белград.

Риболовен клуб „БАЛКАНКА“ www.balkanka.bg
АНАЛИЗ НА ВОДНИ ПРОБИ И ДЪННИ УТАЙКИ В РЕКА КАРАМАНИЧКА ПОД МИНА-КАРАМАНИЦА:

2018 година декември

ВОДНИ ПРОБИ: (в скоби са дадени стойностите в норма)

Река Караманичка (под източника на замърсяване, избистрена фаза) – Р. Сърбия
рН единици **11,02 /6 до 9 /**

Река Караманичка (под източника на замърсяване, избистрена фаза) – Р. Сърбия
Ел.проводимост $\mu\text{S/cm}$ 3040 / 2000/

Река Караманичка (под източника на замърсяване, избистрена фаза) – Р. Сърбия
Неразтворени вещества mg/dm^3 7512 /50/ - 150 пъти над нормата!!!!/

Река Караманичка (под източника на замърсяване, избистрена фаза) – Р. Сърбия
мед (Cu) mg/dm^3 0,896 /0,5/

Река Караманичка (под източника на замърсяване, избистрена фаза) – Р. Сърбия
Съдържание на
сулфати (SO₄) mg/dm^3 1140 /300/

Водна фаза от дънни утайки/седименти: (в скоби са дадени стойностите в норма)

Река Караманичка под източника на замърсяване– Р. Сърбия ORP (окислителноредукционен потенциал) mV **-31-** стойността означава, че

разтвореният кислород е в дефицит под пределния минимум за оцеляване на какъвто и да е воден организъм.

Водна фаза от дънни утайки (седименти)

Река Караманичка под източника на замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

сулфати (SO₄) mg/dm³ 1100 /300/

ДЪННИ УТАЙКИ:

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия Съдържание на **мед (Cu) % кг/тон 1,9 /0,19/**

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на **олово (Pb) %кг/тон 4,7 /0,47/**

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

калции (Ca) %кг/тон 38,3 /3,83/

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

магнезий (Mg) %кг/тон 3,9 /0,39/

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

желязо (Fe) %кг/тон 30,1 /3,01/

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

манган (Mn) %кг/тон 1,2 /0,12/

Река Караманичка под източника на

замърсяване – Р. Сърбия

Съдържание на

цинк(Zn) %кг/тон 5,2 /0,52/

И така резултатите за емисионни норми на допустимо

съдържание на вредни и опасни вещества, показват многократно превишение по всички показатели.

Представените резултати в горната таблица доказват, че Мина „Подвирове“ при село Караманица не е само добивно предприятие, а разполага и с инсталации за обогатяване на рудата/флотация/. По дъното на реката е отложен и продължава да се зауства хвост, съдържащ значителни количества тежки метали:**мед, олово, желязо, манган** и други. Поради липсата на изградено нормално хвостохранилище всички тези остатъчни, вредни съставки от флотацията се изливат направо във водосбора на Караманичка река. При Г.К.П.П. Олтоманци, Караманичка река се влива в река Драговищица след което последната навлиза на територията на Република България. Освен това, според допълнителни данни, реката прави подземно пропадане надолу под източника на замърсяване, като след определен участък отново излиза на повърхността. Тук трябва да се отбележи, че при попадане под земята тези замърсители засягат и подземните водни тела, които са общи за двете гранични зони, българската и сръбската.

Като заключение следва да се отбележи, че:

- Изпусканият в река Караманичка хвост(отпадък) съдържа метални минерали в количества, достатъчни за последваща преработка и извличане на ценните компоненти, т.е. концентрациите на тежки метали са изключително високи (виж съдържание кг/тон в дънните утайки проба б).
- Засегнати са два основни компонента на околната среда - водите (повърхностни и подземни) и почвите.
- Следва да се обърне внимание и на факта, че в засегнатото от мина Караманица поречие на Бранковска река и притоците ѝ вече са изградени три ВЕЦ-а и още три са в строеж. Това означава, че реката ще тече в скоро време само в тръби, които ще докарват директно замърсените води до вливането ѝ в Драговищица при граничен пункт-Олтоманци!

Гореописаните изследвания, анализи и заключения относно изследваните водни проби и дънни утайки в Караманичка река под мина Караманица са осъществени от „**Сдружение Риболовен клуб БАЛКАНКА**“ по инициатива на известният с активната си природозащитна дейност еколог Димитър Куманов. Освен това предположението му, предвид характера на оловно-цинковите находища за евентуално натрупване и на арсен в същите речни води се потвърди напълно от проведено изследване в лицензирана българската изпитвателна лаборатория. При направено изследване на **питейна вода** от село Долно Тлъмино - Босилеградско с дата на извършване на изпитването: 29.11 - 13.12.2018г се установява зловещо високо ниво на **арсен** в нея в стойности от 129 микрограма/литър при допустима стойност 10 микрограма/литър. Това означава 13 пъти над нормата във вода предназначена за пиене!!!

Тези зловещи резултати са пренебрегнати от общинската власт на Босилеград и лично от кмета Владимир Захариев като недостоверни, взети неправилно или въобще получени в нелицензирани български лаборатории.

Кметът си позволява да внушава, че с тях се целяло да се предизвика смущение сред населението на Босилеградска община и постигане чак на някакви политически цели от страна на България.

Съвсем скоро обаче излизат на бял свят шокиращи резултати от извършените изследванията на проби води и речен седимент във водосборовета на Босилеградско краище от **„Научен институт за химия, технология и металургия от национално значение“** и **Центърът за химически стойности и инженеринг на околната среда** в Белград. Те разкриват един екохимически статус, който няма нищо общо с представяните резултати от „Института за обществено здраве“- Враня. Резултатите от проведените пространни, разнообразни и подробни изследвания бяха представени една година след извършването им на 19 август 2021 година в Културния Дома на Босилеград пред местната общественост, представители на двете мини и гости от България.

И така в периода 13-14 август 2020 година **Институт за Химију, Технологију и Металургију Институт од националног значаја. Центар вредности за химију и инжењеринг животне средине – БЕЛГРАД**, с екип под ръководството на Научен Съветник Драгана Джорджевич взима проби от вода, речни седименти, почва и силикатни водорасли от водите, реките и езерата при водосборовете под двете рудодобивни мини в Босилеградско краище. Целта е да се определи техният екохимически статус чрез определяне общото съдържание на алкални, алкалоземни и тежки метали и основните йони в проби от речна вода, също и определяне съдържанието им в речни седименти и почва. Тези изследвания се правят в рамките на научен проект финансиран от Министерството на образованието, науката и технологичното развитие на Република Сърбия. Целта на този проект е да се изработи в крайна сметка стратегия за минимизиране последиците от извършваната човешка стопанска дейност увреждаща тежко природна среда и непосредствената околна среда за живот в Република Сърбия. За целта се провеждат изследвания в различни райони на страната.

Какво показват резултатите от проведените изследвания на повърхностни води, речни седименти и почва на територията на Босилеградска община във водосборовете под мините „Подвирове“ в с. Караманица и ГРОТ? В рамките на така описаните екохимични изследвания са взети проби от 7 водни потока: **Безименен поток, Караманичка река, Голема река, Бранковачка река, Краснодолски поток, Църна река, Любатска река**. Взети са също проби от две езера: **Лисинско езеро** и **Власинско езеро**. Това позволява да се направи обективна оценка на качеството на водите в близост до мините при село Караманица и мина Грот. Според нормативите на Република Сърбия категориите за качество на повърхностните води са **5 /пет/**.

Най-замърсени са водите от 5 та категория, които по своето качество не отговарят на критериите за използване за каквото и да било като пиене, готвене, поливане, миене, чистене и разни индустриални цели. Тук ще приложи резултатите показващи тази най-висока степен на замърсеност на изследваните води.

Повърхностни води:

- Безименен поток на Караманичка река над флотацията на рудника Подвирови: Желязо и Кадмий -**V категория замърсеност**; Никел и Олово-III/IV категория замърсеност; Манган и Сулфати-IIIкатегория замърсеност.
- Безименен поток на Караманичка река под флотацията на рудника Подвирови: **Желязо, Арсен, Олово и Сулфати- V категория замърсеност.**
- Голема река, Оматица: **Желязо – V категория замърсеност; Кадмий и Олово-** III/IV категория замърсеност; Мед-III категория замърсеност.
- Бранковачка река преди бента –Градище: **Желязо- V категория замърсеност.**
- Краснодолски поток под старата флотация на рудник ГРОТ: **Желязо, Кадмий и Олово- V категория замърсеност**; Манган-IVкатегория замърсеност; Сулфати- III категория замърсеност.
- Църна река преди вливането на Краснодолски поток: **Желязо Vкатегория замърсеност**; Кадмий-III/IVкатегория замърсеност.
- Църна река след вливането на Краснодолски поток: **Желязо, Кадмий, Олово – V категория замърсеност**; Манган и Сулфати - III категория замърсеност.
- Любатска река преди водохващането и за Лисинско езеро: **Желязо и Кадмий - V категория замърсеност.**
- Лисинско езеро след бента: **Желязо и Кадмий - V категория замърсеност.**
- Власинско езеро при входа на Божичкия канал: всички параметри - I категория замърсеност.
- Извор, Долно Тлъмино: Арсен - III категория замърсеност, Желязо - II категория замърсеност

Обозначени на представената по долу карта

1.Безименен поток на Караманичка река над флотацията

2.Хвостохранилище на рудник Караманица

3.Безименен поток на Караманичка река под флотацията на рудник

Караманица

4.Голяма река, Оматица

5.Бранковачка река преди бента

6.Краснодолски поток под старата флотация на рудник Грот

7.Църна река преди вливането на Краснодолски поток

8.Църна река след вливането на Краснодолски поток

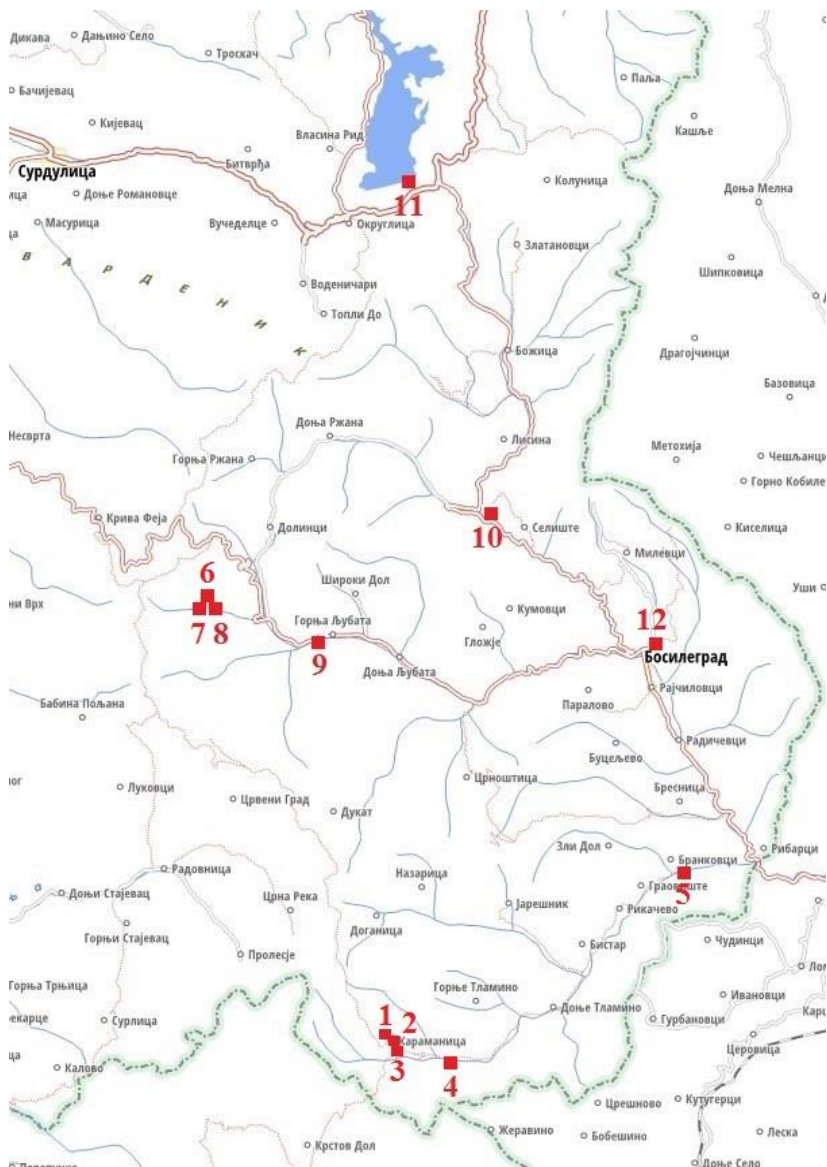
9.Любатска река преди водохващането и за Лисинско езеро

10.Лисинско езеро след бента

11.Власинско езеро при влива на Божичкия канал

12.Босилеград

13.Извор при с.Долно Тлъмино

Скица на Босилеградско краиште и местата от които са взимани водните проби.

Узорак	Fe	B	Cr	Mn	Cu	Zn	As	Ni	Cd	Pb	Cl	NO ₃ ⁻	PO ₄ ³⁻	SO ₄ ²⁻	Е. л. п. р. о. в.
Безимени поток Караманичке реке узв. од флот. рудн. Подвирови	V	I	I	III	I-II	II	I	III / IV	V	III / IV	I	I	I	III	I
Безимени поток Караманичке реке низв. од флот. рудн. Подвирови 1	V	I	I	I	I-II	I	V	I	I	V	I	II	I	V	II
Безимени поток Караманичке реке низв. од флот. руд. Подвирови 2	V	I	I	I	I-II	I	V	I	I	V	I	II	I	V	II
Голема река, Оматша	V	I	I	II	III	I	II	I	III / IV	III / IV	I	I	I	II	I
Бранковачка река пре бране МХЕ Градиште	V	I	I	I	I-II	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
Краснодолски поток испод старе флот. рудн. Грот	V	I	I	IV	I-II	II	I	I	V	V	I	II	I	III	I
Црна река пре улива Краснодолског потока	V	I	I	I	I-II	I	I	I	III / IV	I	I	I	I	I	I
Црна река после улива Краснодолског потока	V	I	I	III	I-II	II		I	V	V	I	II	I	III	I
Љубатска река пре водозах. за Лисинско језеро	V	I	I	I	I-II	I	I	I	V	I	I	I	I	I	I
Лисинско језеро после бране	V	I	I	I	I-II	I	I	I	V	I	I	I	I	I	I
Власинско језеро код улива Божичког канала	I	I	I	I	I-II	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
Извор, Доње Тламино	II	I	I	I	I-II	I	III	I	I	I	I	I	I	I	I

Схематична таблица с вид и степен на замърсеност на водите с различни метали.

Тези резултати категорично показват нај-висока степен на замърсеност с тежки метали на водите под мина „Подвирове“ в с.Караманица и под мина ГРОТ. Така става очевидно пълното разминавање меѓу тврдењата на директорите на двете мини, босилеградският кмет и Института за општествено здравје в град Врња от една страна и обективните лабораторни резултати получени в лабораториите в Софија и **Научниот институт за химија, технологији и металургија** в Белград. Аз не се учудвам на фалшификациите отстоявани от различните официални србски власти. С този рудодобив се печелят милиони

долари, които си делят международни компании експлоатиращи въпросните две мини и сръбската държава получаваща своя дял приходи. Очевидно е, че при дейността на мините не се спазват критериите за защита на природата според изискванията в Европейския Съюз. Не се осъществява организация на рудодобив с използване на безопасни технологии като модерни хвостохранилища, безвредни реагенти, контролирани насипища за рудни отпадъци и успоредна дейност за рекултивирание на експлоатираните землища. Това несъмнено би оскъпило рудодобива, но пък ще гарантира една значително по-безопасна среда на живот на хората в Босилеградско краище. Нещата стават още по-чувствителни, когато този рудодобив се осъществява близо до границата ни и неизбежно засяга и българска територия, в случая на плодородния ни Кюстендилски край известен като овощната градина на България.

И тук е мястото на България да реагира енергично за прекратяване на минната дейност в този и вид, защото тя застрашава вече и националната сигурност на държавата ни. България като членка на Европейския Съюз с право на **вето** при обсъждане кандидатурата на западната ни съседка за влизане в същия този Съюз има мощен инструмент за въздействие върху Сърбия.

Проследявайки назад във времето реакции от страна на официални български институции най-вече Министерството на околната среда и водите/МОСВ/ нямаме основание за удовлетворение. Напротив, пораждат се много въпроси като например:

- Знаело ли е нашето **Министерството на околната среда и водите** още в самото начало за започващата рудодобивна дейност в непосредствена близост до българската граница при Кюстендил?

- Можело ли е да предприеме навременни стъпки за достъп до информация и упражняване на контрол чрез право си за участие в ОВОС/Оценка за въздействие върху околната среда/на територията на Сърбия в района на мина „Подвирове“ в с.Караманица?

Фактите разкриват една нелицеприятна истина за цялостното поведение на МОСВ.

България и Сърбия са страни подписали Конвенцията ЕСПОО, която задължава присъединилите се към нея държави да си сътрудничават, уведомяват и взаимно съобразяват с националните интереси и сигурност на непосредствените си съседи при провеждане на определен вид дейности, които биха могли да доведат до трансгранично замърсяване на околната среда: почва, въздух и вода и така да застрашат природата от двете страни на границата. В текста на Конвенцията , раздел СПИСЪК НА ВИДОВЕ ДЕЙНОСТИ изрично е упомената в **14 т.дейността**, която ни интересува най-вече нас, а именно **„Големи каменоломни, рудници, добив и обработка на място на метални руди и въглища.“** По силата на тази Конвенция е прието, когато потенциално засегнатата страна получи информация за предстояща дейност в близост до границите и да отговори в рамките на 6 седмици.Отговорът трябва да включва опасенията какви ще са евентуалните опасности за природата на

засегнатата страна и най-важното –**да се изрази желание за участие в ОВОС** на територията на страната започваща потенциално опасната дейност.

Била ли е българската страна информирана от Сърбия за започващият рудодобив в непосредствена близост до територията и? Отговорът е **ДА**, била е информирана.

Още през месец юни 2015г сръбското Министерство на земеделието и защита на околната среда в лицето на министърката Снежана Бошкович изпраща писмо до Министерството ни на околната среда и водите с министър тогава Ивелина Василева с предложение да вземе участие в ОВОС по повод започващата рудодобивна дейност в близост до границата ни. Ето оригинала на писмото написано на английски език.

На страницата на МОСВ има качена информация в смисъл за връченото Уведомление от страна на сръбското **Министерство на земеделието и защита на околната среда** с което се съобщава на българските власти за започващият в Сърбия рудодобив в непосредствена близост до българската територия с приканване да участвуваме в провеждане на ОВОС. Ето го и текста качен на сайта на МОСВ.

ПРОЦЕДУРА ПО СТРАТЕГИЧЕСКА ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДИТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ

Уведомяване от страна на Министерство на селското стопанство и околната среда на Република Сърбия

На основание чл. 35, т.1, буква „б“ от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми и в изпълнение на разпоредбите на Протокола за Стратегическа екологична оценка (СЕО) към Конвенцията по оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст, Министерство на околната среда и водите

С Ъ О Б Щ А В А /14.07.2015/- 14 юли 2015година

Във връзка с провежданата в момента процедура по СЕО за Стратегия за управление на водите на територията на Република Сърбия Министерство на селското стопанство и околната среда на Република Сърбия предостави (с писмо) на Министерство на околната среда и водите уведомление с приложено резюме на стратегията на английски език./14.07.2015 г./

МОСВ ще подготви отговор в 30-дневен срок от получаване на уведомлението.

С писмо МОСВ е заявило на Министерство на селското стопанство и защита на околната среда на Република Сърбия, че желае да участва в процедурата по СЕО. /25.08.2015 г./- **25 август 2015година**

Веднага се забелязва че нашето **Министерство на околната среда и водите/МОСВ/** е пропуснало всички законни срокове на заявка за участие в съвместен ОВОС. Нито е спазен заявеният 30 дневен срок за отговор, нито е спазен 6 седмичният срок определен по ЕСПОО за отговор и участие на засегнатата страна. Така България съзнателно или несъзнателно пропуска възможността за участие в ОВОС, тъй като обявява намерението си чак на четиридесет и третия ден от полученото уведомление от Сърбия. А, ако

Република Србија
Министарство пољопривреде
и заштите животне средине
Немањина 22-26
11000 Београд
Србија

Republic of Serbia
Ministry of Agriculture
and Environmental Protection
22-26, Nemanjina Str.
11000 Belgrade
Serbia

Tel: +381 (0)11 260 79 60 • Fax: +381 (0)11 260 79 61

Број/№: 350-02-048/2015-16

Датум/Date: 24th June, 2015

BULGARIA
MINISTRY OF ENVIRONMENT AND WATER
Minister, Ivetina Vassileva

22 Maria Louiza Blvd.
1000 Sofia

Ref: Notification

Dear Mr. Minister,

In accordance with provisions of Article 10 of the Protocol on Strategic Environmental Assessment to the UNECE Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, we hereby inform you that the Republic of Serbia is in its final phase of development of the **Water Management Strategy for the territory of the Republic of Serbia** and the Strategic Environmental Assessment of the Water Management Strategy for the territory of the Republic of Serbia.

Please find appropriate to evaluate if the implementation of the Strategy is likely to have significant transboundary impact on environment, including health, in your country and notify us whether you wish to enter into consultations.

We hereby enclose the Notification of proposed activities and the Executive Summary of the Water Management Strategy for the territory of the Republic of Serbia.

We are looking forward to your response in a deadline of four weeks from the date of receipt of this notification letter.

Sincerely,

MINISTER

Snežana Bogosavljević Bosković, PhD

отчетем, че на оригиналното уведомление от сръбска страна стои датата 24 юни 2015 година закъснението на МОСВ става още по голямо. Така ръцете на експлоатиращите мините на сръбска територия са развързани да си копаят до границата ни както намерят за добре със или без оценка върху околната среда, което се и случва. Нещо повече, обявявайки впоследствие започващия рудодобив като „пилотен проект“ Сърбия заявява, че при това положение не е необходимо провеждане на ОВОС. Цитираме най-важната част от отговора на сръбския министър на земеделието и защита на околната среда Горан Триван на запитването от група европейски депутати в Европарламента даден на 29.01.2019 година

Према извештају инспекције заштите животне средине, Предузете Босил-Метал д.о.о. Босилеград, за рудник „Подвирови“ у месту Караманица поседује „Студију о процени утицаја на животну средину пројекта реконструкције рудника „Подвирови“, Караманица, доистраживања лежишта и прекатегоризације рудних резерви, отварања дубљих хоризоната и подземне експлоатације олово-цинкане руде“, на коју је дата сагласност Министарства животне средине и просторног планирања решењем бр. 353-02-1019/2008-02 од 08.06.2009.г. и Решење Министарства пољопривреде и заштите животне средине бр. 353-02-1477/2016-16 од 27.09.2016.г. на основу ког за Допунски рударски пројекат „пилот“ постројење за технолошка испитивања флотацијске прераде олово-цинкане руде из лежишта „Подвирови“ и „Поповица“ на подручју Караманице, општина Босилеград, није потребна израда Студије о процени утицаја на животну средину. Наведеним решењем носиоц пројекта је у обавези да

Кључовото изречение е...”не е потребно провеждане на оценка за въздействие на околната среда”.

Въобще през тези години българската държава в лицето на МОСВ само имитира някаква активност по този екологичен проблем. Поредният ни министър Нено Димов има срещи с въпросния си сръбския колега министър Горан Триван през януари 2019 година. На нея се коментира и въпроса за трансграничното замърсяване при Босилеград. Горан Триван уверява нашия министър, че според нормите на сръбското законодателство няма нарушение на нормите за различни показатели във водите и природата в района на мина „Подвирове“ в с.Караманица. Там всичко било чисто! И следващият ни екоминистър от поредното служебно правителство Асен Личев през месец август 2021 година се опитва да осветли и даде публичност на ставащото трансгранично замърсяване, но не сполучва да направи нищо съществено. Ето отговора на министъра на МОСВ в Парламента при запитване от страна на депутата Атанас Стоянов на дата 12 април 2019 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН СТОЯНОВ,

В отговор на постъпилите сигнали за възможно замърсяване на водите на р. Драговищица, трансгранична за България и Сърбия, през ноември 2018 г. Министерството на околната среда и водите изпрати писмо до Министерството на защитата на околната среда на Република Сърбия, с което изискваме предоставяне на информация във връзка с трансграничната процедура по Оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС) за пилотна инсталация за изпитване на флотационни процеси за извличане на мед, олово и цинк от полиметални руди при с. Караманица.

На 01.02.2019 г. Република Сърбия ни информира, че е в процес на подготовка изследване за оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) на проект за експлоатация и добив на руда от мини “PODVIROVI” и “POPOVICA”, община Босилеград. В тази връзка на 21 февруари Република България официално заяви желание за участие в процедурата по ОВОС за този проект като засегната страна и очаква получаването на Нотификация по чл.3 от Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст.

По дипломатически ред поискаме информация за качеството на водите на река Драговищица на територията на Република Сърбия и за разрешените и осъществявани на тяхна територия добивни и производствени дейности, които биха могли да са източник на замърсяване на водите на реката.

С цел опазване на водите от замърсяване и в отговор на тревогите за здравето на населението в пограничния район ние предприехме редица действия, сред които:

- *От декември 2018 г. се извършва мониторинг на 86 показатели на водите на р. Драговищица на територията на страната. Единични отклонения през 2018 г. са отбелязани по основни физико-химични показатели (активна реакция, общ азот и общ фосфор), които може да са свързани с вливане на непречистени отпадъчни води от населени места и селскостопански дейности. Към момента няма замърсяване на водите на реката с приоритетни вещества – включително тежки метали, пестициди, летливи органични съединения и др. Въпреки това следим с повишено внимание резултатите от мониторинга в пункта при границата с Република Сърбия. От април 2019 г. са добавени и нови 12 приоритетни вещества, които ще се наблюдават ежемесечно.*
- *През януари 2019 г. по предложение от българска страна проведохме двустранна среща с министъра на защитата на околната среда на Сърбия г-н Горан Триван;*
- *На срещата заявих позицията на България за провеждане процедура по ОВОС в трансграничен контекст, при положение, че продължат дейностите, свързани с мината при с. Караманица и други инвестиционни намерения;*
- *Поставих въпроса за замърсяването на р. Драговищица и подчертах широкия обществен и медиен отзвук по темата в България;*
- *Предложих създаването на Смесена комисия за сътрудничество, представлявана от двете страни на ниво заместник-министър.*
- *С оглед решаването на трансграничните проблеми в областта на водите (по отношение на р. Драговищица и р. Тимок) предложих взаимодействие със Сърбия в рамките на съвместен проект, но до момента от сръбска страна няма изразено становище по въпроса.*
- *Пред българските медии министър Триван пое ангажимент за подготовка, проектиране и изграждане на пречистителни съоръжения на територията на Босилеград и Димитровград.*

С нота от 07.02.2019 г. Република Сърбия предостави информация за качеството на водите на р. Драговищица и за разрешените и осъществявани добивни и производствени дейности. Според получената информацията взетите от сръбска страна проби отговарят на сръбското национално законодателство. Качеството на повърхностните води в пункта при границата с България (пункт Рибарци) по данни за периода от

1998 до 2011 г. класифицират р. Драговищица в категорията „отличен“. Според сръбското законодателство това са води, които в природното си състояние, с филтриране и дезинфекция могат да се употребяват за снабдяване на населени места с питейна вода и да се ползват от хранителната индустрия, както и за риборазвъждане. В същия пункт не е регистрирано превишаване на приоритетните и приоритетно-опасни вещества, токсични за човешкото здраве и вредни за околната среда.

В допълнение, след среща с комисар **Кармену Вела** по време на Съвета по околна среда в Брюксел, на 5 март 2019 г. изпратих писмена информация по казуса и настоях следните въпроси да станат част от преговорите на Европейската комисия с Република Сърбия за присъединяването ѝ към ЕС:

- Да бъдат отправени категорични и ясни препоръки към сръбската страна за:
- стриктно спазване процедурите на Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст;
- за добросъвестно регламентиране на двустранното сътрудничество между България и Сърбия в областта на водите с акцент върху прилагане изискванията на законодателството на ЕС в тази област;
- Сръбската страна да осигури необходимото пречистване на отпадъчните си води, зауставани във водосборите на трансгранични водни течения.

Съставът на Комисията за сътрудничество между екологичните министерства на двете страни вече е определен. От българска страна Комисията ще се председателства от заместник-министъра на околната среда и водите Николай Кънчев, а от сръбска - от заместник-министър Александър Весич.

Предвиждаме на първото заседание на комисията да бъде обсъдена предоставената от Сърбия информация за мониторинга на р. Драговищица и икономически дейности, включително изясняване на процеса на прилагане на Европейското законодателство в областта на водите и хармонизиране на законодателството в Сърбия.

На 3 април т.г. отправих покана до сръбския си колега за провеждането на първото заседание на Смесената комисия, което да се състои до края на месец май.”

И така гореописаното показва само едни добри намерения от страна на българското Министерство на околната среда и водите, които за съжаление не довеждат до никакви конкретни резултати. Нищо изискано от българската държава не е изпълнено. При осъществена среща в Белград в рамките на гостуваща делегация на Европейския Съюз се обещава на нашия представител в тази делегация достъп до документация свързана с работата на мина „Подвирове“ в с.Караманица. Такава обаче впоследствие въобще не е предоставена. В крайна сметка се оказва, че на нашето Екоминистерство е представяна през цялото време напълно фалшива информация за уж безопасен

трансграничен рудодобив и нормални показатели във почва и вода за тежки метали.

И така и до днешно време не се случват нещата:

- Няма извършен ОВОС по отношение на мина „Подвирове“ в с.Караманица.

- Няма работеща смесена Комисия за сътрудничество по отношение на извършвания трансграничен рудодобив.

- Не се осъществява предложението от българска страна съвместен проект за контрол на пограничните реки във връзка с рудодобива.

- Няма изградено съвременно и ефективно пречиствателно съоръжение по отношение на тежки метали и реагенти на територията на Босилеград.

През цялото време сръбската страна ловко маневрира като отклонява всички наши предложения за съвместен контрол и мониторинг на извършвания на тяхна територия рудодобив.

- Обобщавайки цялостното състояние на природната среда в трансграничния район на Кюстендил-Босилеград:
- Отчитайки тревожните отклонения на показателите за тежки метали в изследвани повърхностни води и прилежащите им дънни утайки в реки намиращи се непосредствено до нашата граница и влизащи в крайна сметка в България и поречието на река Струма.
- Установявайки ненормално повишената заболяемост и смъртност сред българското население в Босилеградско от злокачествени заболявания.
- Сблъсквайки се с лицемерното и пренебрежително отношение на най-високостоящите държавни сръбски органи.

Осъзнаваме, че Кюстендилско краище представляващо „овощната градина“ на България в скоро време ще се превърне в земя негодна за отглеждане на плодове и зеленчуци, обречена на необратимо замърсяване от сръбски, а също така и български промишлени източници. Това ще направи Кюстендилски окръг безперспективен по отношение на земеделски поминък.

След като проследихме непостоянното и противоречиво поведение на българските институции имащи отношение по този тежък трансграничен екологичен проблем да видим какво се случва успоредно на сръбска територия от другата страна на границата ни.

ХРОНОЛОГИЯ НА АГОНИЯТА

27.11.2008 година: Министерството на Рударството и Енергетиката разрешава на Дружество Босил-Метал експлоатацията на олово и цинк в находището Подвирове при село Караманица.

На **05.10.2010 година** е издадено второ решение допълващо и разширяващо първото. С него се разрешава извършване на рудодобивна дейност по допълнителен проект в находището Подвирове. Същевременно Министерството на Земеделието и околната среда на Сърбия постановява, че

на този етап не е необходимо да се прави оценка за въздействие на околната среда.

На **25.10.2017 година** следва ново решение на Министерството на Рударството и Енергетиката, с което на дружество Босил-Метал вече се разрешава рудодобивна дейност в рамките на Пилотно съоръжение за технологично изследване и флотационна преработка на мед, олово и цинк в рудните находища Подвирове и Поповица намиращи се все в района на село Караманица. Така определеният рудодобив е разрешен за време 3 години и до годишен обем обработвана скална и земна маса 25 000 тона. Разбира се включени са и задължения на фирмата за правилно управление на отпадъците и рекултивирани на засегнатите почви. **Внимание** - тук именно българското Министерство на околната среда и водите /МОСВ/пропуска съзнателно или несъзнателно възможността за изискване и участие в провеждането на ОВОС предвид крайграничния район на рудодобива и опасността от трансгранично замърсяване. Голямото замърсяване с рудодобива, използвани реагенти, флотационна дейност, имитация на хвостохранилища, и директно изливане във водосбора на река Драговищица **вече става факт**.

На **01.10.2018 година** в Босилеград се провежда упоменатата в началото-първа двустранна екологична „кръгла маса“ по проблемите на екологията и по-специално замърсяването на природата на Босилеградско краище от разгръщащата се рудодобивна дейност на територията на общината от мината при село Караманица и тази при планинския масив Бесна Кобила. Направените изводи са тревожни и би трябвало да задължат официалните власти в Сърбия и България имащи отношение към опазването на природата да вземат мерки.

Препоръчват се следните решения:

- *Да се установи постоянен международен мониторинг на притоците на река Драговищица като по предвидената за това научна методология се вземат проби за изследване на водата от независима чуждестранна лаборатория за наличието на тежки метали и химически реагенси.*
- *Да се формира инициативна група, която да изисква цялостна информация за състоянието на реките и питейната вода в Босилеградско.*
- *С помощта на експерти и еколози да се влияе върху повишаването на екологичната култура и създаване на активна гражданска позиция по екологичните проблеми.*
- *Да се осведоми Европейската банка за развитие която е главен инвеститор за изграждане на ВЕЦ-овете за вредното им въздействия върху околната среда.*
- *Да се информират официалните държавни институции и неправителствени организации в Р Сърбия и Р България за реалното състояние на околната среда и водите не територията на община Босилеград.*

Нищо от тези препоръки не започва да се осъществява.

31.01.2019 година. Кметът на Босилеград Владимир Захариев организира и провежда втора добре дирижирана и контролирана среща в общината на която се обсъждат същите проблеми. Критичният глас на присъстващите природозащитници бива заглушен и пренебрегнат.

01.10.2019г Омбудсманите на Сърбия и България, Зоран Пашалич и Диана Ковачева провеждат среща в Босилеград и откриват своеобразна приемна за изслушване на гражданите и разглеждане на техните писмени жалби. Природозащитникът Бранко Митов ги запознава със замърсяването на природата от провеждания местен рудодобив и построените миниВЕЦове по реките.

13-14.08.2020 година. Екип от учени на Белградският Научен институт за химия, технология и металургия под ръководството на научния съветник Драгана Джорджевич взима проби вода, дънии утайки и земя от реките в Босилеградско в района на двете рудодобивни мини. **Представените подробно по-горе резултати са потресаващи и надминават всички предположения! Най неприятно изненадани и ядосани са директорите на двете рудодобивни мини.**

17.02.2021година. Свършва времетраенето на тригодишния пилотен проект за рудодобив в района на с.Караманица. Сдружение Босил-Метал иска от Министерството на Рударството и Енергетиката иска разрешение за продължаване на рудодобивната дейност, разширение на експлоатационното поле вече като дългосрочен проект за рудодобив и флотационна преработка на мед, олово, цинк в находищата Подвирове и Поповица.

13.05.2021 година Министерството на Рударството и Енергетиката **най-накрая отхвърля** гореописаното искане, като едно от сериозните основания за това е, че от Босил-Метал не са предоставили изисканата им документация за това как се съхранява получената междинна концентрирана руда извън експлоатационното поле. Разбираемо, защото същата се складира почти в центъра на Босилеград в складови помещения на бивша фабрика за сушене на плодове /ЛУКАРАТА/!!! Вероятно сръбското министерство вече е било запознато с резултатите на Научен институт за химия, технология и металургия от изследваните води и почви в Босилеградското краище.

ВНИМАНИЕ - БОСИЛ-МЕТАЛ И ЕКСПЛОАТИРАНАТА ОТ НЕГО МИНАТА КРАЙ с. КАРАМАНИЦА ПРОДЪЛЖАВА ДА РАБОТИ В НАРУШЕНИЕ НА ЗАКОНОВАТА РАЗПОРЕДБА НА МИНИСТЕРСТВОТО!!!

През периода **26 май - 2 юни 2021 година** Зорица Вукадинович-Републикански рударски инспектор провежда теренен инспекционен оглед в района на мина „Подвирове“ в с.Караманица и оценява дейността и като високорискова. Въз основа на това инспектор Зорица Вукадинович взима Решение с което забранява на стопанско дружество „Босил-метал“ провеждане на рударски дейности по Пилотното съоръжение за технологично изследване и флотационна преработка на оловно-цинкови и медни руди в експлоатационното поле Подвирове и съхраняване на **междинните концентрирани руди** извън експлоатационното поле. „Босил-метал д.о.о“ в лицето на директор Миодраг Вукайлович, обжалва Решението на

Републиканския рударски инспектор. Г-жа Зорица Вукадинович отговаря с допълнение към протокола за инспекционен надзор констатирайки, че контролирания субект /Босил-Метал/ не е представил нови факти и документи и потвърждава решението си за забрана на дейността. Игнорирайки забраната на Републиканския рударски инспектор, „Босил-метал“ продължава да работи под маската на провеждане на рударски дейности по Пилотното съоръжение за технологично изследване на флотационна преработка на оловно-цинкови и медни руди в експлоатационното поле Подвирове и съхраняване на междинните концентрирани оловно-цинкови руди в бившата фабрика в центъра на Босилеград.

На **10.06.2022 г.** Министерството за рударство и енергетика завежда дело срещу „Босил-метал “ и директора Миодраг Вукайлович пред Основната прокуратура във Владичин хан за стопанско престъпление.

На **14 юни 2022 година** при мина „Подвирове“ при с.Караманица пристига екип на Българска Национална Телевизия воден от Богдана Лазарова и придружен от екоактивистите Бранко Митов и Димитър Треперски, Димитър Куманов, Д-р Валентин Янев с висшестоящо разрешение и намерение да направи репортаж за дейността на мината. Екипът бива нападат с камъни и опит за физическа разправа от директора на мината Миодраг Вукайлович и негови служители. Потърпевшите подават жалба в полицията в Босилеград със съдействието на българския консул Димитър Цанев. Образувано е досъдебно производство в Прокуратурата във Владичи Хан и Прокуратурата в България.

В крайна сметка рудодобива в рудните находища Подвирове и Поповица край село Караманица продължава и даже започва да се изгражда асфалтов път с възможност за проходимост на големи камиони. Това ясно подсказва намерението на Босил-Метал да разширява рудодобивната дейност включително и за добив на злато, както информират добре запознати източници.

На **17 октомври 2022 година** с проблема за рудодобивната дейност и тежкото замърсяване на природната среда в Босилеградско е запознат и Европейския Парламент в лицето на евродепутати и еврокомисари. Това става при посещение в Брюксел на председателя на Сдружение „ГЛАС“ Александър Димитров и представител на ЕКО КРАИЩЕ от Босилеград. Европейските служители поемат задължението да се запознаят обстойно с този трансграничен екологичен проблем и да го поставят на вниманието на Европейския Парламент.

Всичко това буди противоречиви чувства. От една страна удовлетворение от принципната позиция на сръбското Министерство на Рударството и Енергетиката, но от друга страна огромно разочарование от пасивността и безсилието на сръбското правителство и лично от президента Александър Вучич, иначе така „добре информиран“ за всичко ставащо в Босилеград да решат този тежък трансграничен проблем. Те си затварят очите за очевидните нарушения на сръбските законови разпоредби извършвани от шефовете на „Босил-Метал“ и техните задгранични господари. „Средновековният“ рудодобив носи огромни печалби на олигарси с руски произход и неколцина

сръбски дерибей. За босилеградските българи остават само обезобразените склонове с отпадъчни насипища, оловносивите речни потоци, езерата превърнали се в естествени утайници на тежки метали и реагенти и въздуха изпълнен с канцерогени.

Можем основателно да кажем, че размерът на замърсяването е вече такъв, че застрашава националната сигурност на държавата ни! Защо България не реагира енергично и твърдо използвайки инструментариума на задълженията на страните подписали Конвенцията ЕСПОО, а също и възможността за налагане **вето** за приемането на Сърбия в Европейския Съюз?

Има ли някой интерес в нашата страна да се премълчават този трансграничен проблем? Има ли някакви бизнес групировки в България имащи съпричастност към въпросната рудодобивна дейност създаваща „златна пътека“ на **трансграничен рудодобив - трансгранично замърсяване - трансгранични печалби под шапката на общ олигарх!** Кое е по-важно за нас българите, националната сигурност на държавата ни или интересите на шепа новобогаташи, родни капиталисти слагащи от тази престъпна дейност милиони долари в джобовете си?

В този ред на мисли може да проследим следващата любопитна информация. Става дума за регистрираната в България фирма ГЕКОН.

Канадската компания Medgold Resources, която прави проучвания за златни руди в югоизточна Сърбия, проявява интерес и към български бизнес проект. Medgold Resources дори успява да подпише споразумение, даващо и изключителни права на компанията да се включи като акционер във въпросната българска фирма "ГЕКОН", която пък държи правата за търсене и проучване на руди в площта "Злогош", разположена на територията на общината Трекляно, област Кюстендил. От Medgold Resources се ангажират да направят цялостен анализ на проекта и ако резултатите са положителни, да инвестират като начало 2 млн. лева в българското дружество за приключване на дейностите по проучването. Нали разбирате, че става дума за проучване и търсене на рудни жили на мед, олово, цинк и злато на наша територия точно по същия начин по който са ги търсили и разработили от другата страна на границата в Босилеградско.

Кой стои зад регистрираната в България фирма ГЕКОН? От публичния регистър научаваме, че Фирма ГЕКОН е регистрирана в Пловдив с адрес: град Пловдив, р-н Южен, ул.ДИМИТЪР ТАЛЕВ 140. Фирмата претърпява няколко трансформации от ЕООД в ООД и обратно. Нейн управител и собственик се явява руският гражданин Евгений Евгениевич Плющев. Като негови съдружници са ту изллуващи, ту изчезващи „ТОРК РИСОРСИС ИНК“ и „СТРАТЪН РИСОРСИС ИНК“.Непрекъснато се променят и началните капитали. Предмет на дейност на фирмата са:

ГЕОЛОЖКИ ПРОУЧВАНИЯ В СТРАНАТА И В ЧУЖБИНА, ТЪРГОВИЯ С ХРАНИТЕЛНИ И СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ С ОТКРИВАНЕ НА МАГАЗИНИ, ТЪРГОВСКО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ПОСРЕДНИЧЕСТВО, РЕСТОРАНТЪОРСТВО, ВЪНШНОТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ, ВНОС И ИЗНОС И ВСЯКАКВА ДРУГА ДЕЙНОСТ НЕЗАБРАНЕНА ОТ ЗАКОНА.

Стига се до там, че Министерски Съвет на България на свое заседание проведено на 5 декември 2018 година с Протоколно решение по т.30 от Протокол №48 първоначално одобрява Проект на разрешение от министъра на Енергетиката за даване право на фирма „ГЕКОН“ да търси и проучва метални полезни изкопаеми в площ „ЗЛОГОШ“. По този начин се отваря така вратата на гореспоменатата съдружна **канадска компания Medgold Resources, правеща вече проучвания за рудни залежи в Босилеградското землище на Република Сърбия, да върши същото при нас от тази страна на границата.**

В последствие Министерския Съвет отчитайки вероятно все пак риска от замърсяване на подземните води в района и въобще на природната среда отменя това свое решение. Въпросната рудодобивна империя занимаваща се с проучване на рудни находища по цял свят е регистрирана в Канада и един от директорите участващ в управлението и е Андрей Крупник. Името издава руския му произход. От тук не е трудно да се досетим откъде идват основните капитали на този гигант от фирми разпрострял пипалата си по всички континенти на света.

Що се отнася до британската компания МИНЕКО създаде свое дъщерно дружество „Босил-Метал“ чрез което да осъществява рудодобива в мината при село Караманица, произхода на капитала и е доста по-прозрачен. Това е, както казахме в началото руската финансова институция „Сбербанк“. Тоест пак виждаме руски капитали въпреки регистрацията на компанията във Великобритания.

И така да обобщим. Огромен поток от капитали идващ от Русия и руските олигарси, прикрит зад регистрирани в Канада и Великобритания фирми е монополизирал търсенето и експлоатацията на рудни находища по цял свят. Особено силно рудодобивна империя е навлезнала в Република Сърбия изсмуквайки подземните богатства на страната и обричайки природата и хората на бавно унищожение. Тези хищни рудокопачи следват пътя на рудните жили прекосяващи българо-сръбската граница и се стремят да овладеят (а може би и вече са го сторили) и рудодобива в нашите западни погранични райони. За целта е достатъчно да се извадят едни огромни пари с които да си купят алчни български бизнесмени или направо да си регистрират фирми чрез които да започнат да превръщат западното ни землище в лунен пейзаж извличайки и последните килограми олово, мед, цинк и злато. Дали това би обяснило странната пасивност на институциите ни имитиращи някаква активност, но провеждащи всъщност беззъба защита на природата и здравето на българите от двете страни на границата.

П.П. Малко пояснения за характера на отворите и тяхното действие върху човешкия организъм.

Рудодобивът по своята същност представлява риск за подземните води. Отстраняването на лежащия отгоре земен пласт в работната зона означава, че уязвимостта на подпочвените води от замърсяване е повишена, тъй като естествената защита е премахната.

Периодът на полуотделяне от почвата е както следва: за Кадмия 110 години, за Цинка е 150 години, за Медта до 1500 години, за Оловото до няколко хиляди години.

ОЛОВО/РЪ/ Силно токсичен елемент

При високи нива на натрупване у човек уврежда всички органи и системи. Проявява канцерогенно действие предимно върху бъбреците. Уврежда сперматогенезата и така репродуктивната система на човешкия организъм. Оловото може да преминава през плацентата на майката и така уврежда плода по време на бремеността. Натрупва се по-лесно и по-бързо в детския организъм отколкото при възрастните. Оловото понижава имунни отговор и води до нарушения на мозъчната дейност. Влияе силно на нервната система като уврежда миелиновата обвивка и предизвиква невродегенеративни заболявания на централната и периферна нервна системи.

ЦИНК/Zn/ Токсични са солите на Цинка.

Натрупването на Цинк пречи на усвояването на медта и желязото и способствува за развитие на **анемичен синдром**. Също подтииска имунната защита на организма. Благоприятствува развитието на аутоимунни заболявания.

МЕД /Cu/ Хроничната интоксикация с Мед води до тежки увреждания на черния дроб и изменения по типа на хроничен хепатит и чернодробна цироза, така наречената Болест на Уилсън. Засяга сериозно и ЦНС с развитие на Паркинсонов синдром и различни психични отклонения.

АРСЕН/As/ Арсенът се разпределя в кръвта и се натрупва в сърцето, белите дробове, черния дроб, бъбреците, мускулите и нервните тъкани, както и в кожата, ноктите и косата. Натрупването може да доведе до бронхити, спазми и чернодробни проблеми, отоци, повишена температура, бъбречни и чернодробни увреждания, токсичен хепатит и косопад. Симптоми на натравяне с арсен са умора, загуба на чувствителност към болка, бледност, световъртеж, гастроентерит и слабост. Постепенното натрупване в човешкия организъм може да предизвика Болест на Алцхаймер, захарен диабет и в крайна сметка смърт.

Под мина Караманица 2022 14 юни (1)

Власинско езеро като хвостохранилище на мина ГРОТ

Бранко

Хвостохранилище или рудно сметище на мина Караманица-2022г юни

Власинско езеро с отлагания на тежки метали 8

Безименен поток що се влива в Караманишка река

Екопротест пред Босилеградската община

Кметът Захариев и общинските му служители

Река през Босилеград- 2023 април

Използвани източници:

Сръбският информационен сайт KRIK

Димитър Куманов природозащитник- Анализ на водни проби и дънни утайки в р.Караманичка.Риболовен клуб „Балканка”

Иван Николов председател на КИЦ- Босилеград-публикации

Богдана Лазарова журналист в БНТ

Научни институт

Институт за Химију, Технологију и Металургију

Институт од националног значаја- Екохемијски статус водотокова

Крајишта

Бранко Митов-фотографии и публикации

Сдружение ГЛАС-Босилеград-публикации

Проф.М. Михайлов;Доц.Б.Владкова;Доц.Е.Власева-Минно-Геолошки

Университет-София-Прочване-публикация.

Босилеград- Дом здравља

Община Босилеград-официален сайт

Министерство на земеделието и защита на околната среда-Р.Сърбия

Интернет сайтове на български институции

В приложение: фотографии:Бранко Митов, Валентин Янев

СЪДЪРЖАНИЕ

Тъмен Балкански рап – Христос Хартомацидис	7
За правния статут на Западните Български Покрайнини – инж. Ангел Пелтеков	8
Българското администриране в Моравско по време на Първата световна война - митове и реалност (снимки) – Д-р Валентин Янев – Граждански комитет „Западни Покрайнини”	21
Една забранена книга - консул Едвин Сугарев	64
Противодействие срещу езика на омразата – Иван Николов - председател на КИЦ - Босилеград	75
Православната църква и войната – доц. Иво Янев - Богослов	82
Рудодобивът който доубива българите (снимки) – Д-р Валентин Янев	94

Съдбата на Българите в Западните покрайнини

Том IV

Под общата редакция на Д-р Валентин Янев

Издава Граждански Комитет „Западни Покрайнини“

ISBN 978-619-7704-28-0

София, 2025